

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BİREY VE KİMLİK SÜREÇLERİ BAĞLAMINDA GEÇİŞ MEKANLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ, GALATA KÖPRÜSÜ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Kamile ÖZTÜRK KÖSENCİĞ
(502141080)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Belkis ULUOĞLU

HAZİRAN 2018

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502141080 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Kamile ÖZTÜRK KÖSENCİĞ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “BİREY VE KİMLİK SÜREÇLERİ BAĞLAMINDA GEÇİŞ MEKANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ, GALATA KÖPRÜSÜ ÖRNEĞİ ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Belkıs ULUOĞLU** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Dilek YILDIZ** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gamze Zeynep Mert .....
Kocaeli Üniversitesi

Teslim Tarihi : **03 Mayıs 2018**
Savunma Tarihi : **04 Haziran 2018**

Aileme,

ÖNSÖZ

Öncelikle tez çalışmam süresince desteğini esirgemeyen, bu süreci verimli bir şekilde geçirip en iyi şekilde tamamlayabilmem için beni cesaretlendiren tez danışmanım, hocam Belkıs ULUOĞLU'na,

Çalışma sürecimde değerli katkıları olan Zeynep Gamze MERT, Dilek YILDIZ, Yıldırım ŞENTÜRK ve Elif Gül TİRBEN'e,

Her koşulda ve her zaman yanımda olup beni destekleyen anne ve babama, sevgisi, anlayışı ve yardımları için yol arkadaşım, eşim Beytullah KÖSENCİĞ'e, biricik ve canım kardeşim Serdal ÖZTÜRK'e

Bu süreçte beni cesaretlendiren, aramızdaki mesafelere rağmen desteğiyle hep yanımda hissettiğim, arkadaşım Yağmur Burcu GÜNBEK'e, anket çalışması sırasında yanımda olup, yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Hacer BOZKURT'a, desteği ve katkıları için çalışma arkadaşım Elif MÜFTÜOĞLU KALELİOĞLU'na ve anket'e katılarak destek olan herkese sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Haziran 2018

Kamile Öztürk Kösençig
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xvii
SUMMARY.....	xix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	2
1.2. Araştırma Soruları ve Yöntemi.....	2
1.3. Araştırmanın Literatürdeki Yeri.....	4
2. KENTSEL KAMUSAL MEKAN BAĞLAMINDA BİREY VE MEKAN İLİŞKİSİ.....	5
2.1 Sosyal Kimlik ve Kimlik Süreçleri.....	5
2.2. Bir İfade Aracı Olarak Kamusal Mekan.....	8
2.3. Bireyin Kamusal Mekandaki Dönüştürücü Rolü ve Gündelik Hayat.....	10
2.3.1. Anonim birey, idealize edilmiş mekan.....	11
2.3.2. Katmanlı mekan, esnek mekan.....	12
3. GÜNDELİK ROTALAR, GEÇİŞ MEKANLARI VE KAMUSAL BİRİKMELER.....	15
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	16
3.2. Değişkenler.....	20
3.2.1. Bireyin katılımı ve sosyal çeşitlilik.....	22
3.2.2. Kişiselleştirme ve mekansal aidiyet.....	23
3.2.3. Keyfi aktiviteler ve eylem çeşitliliği.....	30
3.2.4. İşgal ve mekansal uzlaşma.....	32
4. GEÇİŞ MEKANI OLARAK GALATA KÖPRÜSÜ'NÜN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	37
4.1 Tarihsel Bağlam.....	38
4.2 Gündelik Ritim.....	45
4.2.1 Köprü/üst kot.....	47
4.2.2 Köprü/alt kot.....	50
4.2.3 Köprü/yakın çevre.....	53
4.3 Anket Çalışması.....	55
4.3.1 Mekansal aidiyet değeri - ölçek önerisi.....	56
4.3.2 Mekansal aidiyet ve demografik yapı.....	62
4.3.3 Mekansal aidiyet ve anlam.....	62
4.3.4 Aktiviteler.....	64
4.3.5 Mekansal aidiyet değeri ve aktivite sıklığı.....	65
4.3.6 Aktivite süreleri ve kamusal birikmeler.....	66
4.3.7 Güven duygusu.....	68
4.3.8. Mekansal uzlaşma.....	69
4.4 Bölüm Sonucu.....	70
5. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	73
KAYNAKLAR.....	75
EKLER.....	79

KISALTMALAR

- A1** : Mekansal Aidiyet Değişkeni; Faktör 1
A2 : Mekansal Aidiyet Değişkeni; Faktör 2

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1: Davranış- Tepki Yüzdeleri	58
Çizelge 4.2: Değişken Yüzdeleri	59
Çizelge 4.3: Tanımlayıcı istatistikler tablosu	59
Çizelge 4.4: Faktör Analizi/ KMO ve Bartlett Test Sonuçları	60
Çizelge 4.5: Desen Matrisi	60
Çizelge 4.6: Ortak Yükler Tablosu	61
Çizelge 4.7: Toplam Varyans Tablosu	61
Çizelge 4.8: Tanımlayıcı istatistikler, Anlam ortalamaları	63
Çizelge 4.9: Korelasyon Analizi	63
Çizelge 4.10: Regresyon Analizi	64
Çizelge 4.11: İstatistik, Ortalama	65
Çizelge 4.12: Yanıt Yüzdeleri Tablosu	65
Çizelge 4.13: Korelasyonlar	66
Çizelge 4.14: Regresyon Model Özeti	66
Çizelge 4.15: Birikme kullanıcı yüzdeleri	67
Çizelge 4.16: Balık Tutma Süreleri	67
Çizelge 4.17: Mekansal Uzlaşma	69

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Kimlik katmanları	6
Şekil 2.2: Kamusal mekanda bireylerin etkileşimi	7
Şekil 2.3: Kimlik süreçleri bağlamında birey ve mekan ilişkisi	7
Şekil 2.4: Kamusal mekan bağlamında birey ve otorite ilişkisi ve kentsel taktikler.....	9
Şekil 2.5: Rampa eğimini protesto eden engelli birey, Balıkesir	13
Şekil 3.1: Gündelik rotalar ve temas noktaları	16
Şekil 3.2: Alan seçimi, geçiş mekanları	17
Şekil 3.3: Galata Köprüsü, alan çalışması.....	18
Şekil 3.4: Zeisel, çevresel davranış/gözlem metodu	19
Şekil 3.5: Birey ve kamusal mekan ilişki grafiği	20
Şekil 3.6: Değişkenlerin anket çalışmasına uyarlanması	21
Şekil 3.7: Kamusal birikme/aktivite diyagramı /Üsküdar, Şair Nesimi sokak	25
Şekil 3.8: Kamusal temas /Üsküdar, Şair Nesimi sokak	25
Şekil 3.9: İstiklal Caddesi-Sokak Sanatçıları	27
Şekil 3.10: Galata Köprüsü-balıkçılar	28
Şekil 3.11: Kadıköy'ün kedisi-Tombili	28
Şekil 3.12: Bakireler Anıtı soldaki eski hali / Sağdaki günümüzdeki hali	29
Şekil 3.13: Mekansal aidiyet- üçlü organizasyon şeması (Scannell & Gifford, 2010).....	30
Şekil 3.14: Galata Köprüsü/ Karaköy Haliç tarafı	31
Şekil 3.15: Fiziksel Çevre Kalitesi (Gehl, 2011)	31
Şekil 3.16: Avusturya Sen Jorj Hastanesi, Galata, 2016.....	32
Şekil 3.17: Brooklyn Köprüsü, 2016	33
Şekil 3.18: Yoksunluk temelli işgal, Taksim, Sirkeci, Maçka	34
Şekil 3.19: Don Kişot Sosyal Merkezi, Kadıköy	34
Şekil 3.20: Enformel Mekan, Kentsel Taktik	35
Şekil 3.21: Bireysel taktikler, Eminönü	36
Şekil 4.1: Galata Köprüsü Konumu, Yakın Çevresi ve Turistik Aks	38
Şekil 4.2: Galata Köprüsü	39
Şekil 4.3: Osmanlı, Tanzimat Dönemi Kağıthane Mesire Alanı Kartpostal, İstanbul.....	40
Şekil 4.4: 08.10.1955, 21.08.1956 ve 05.02.1960 tarihli milliyet gazetesi	42
Şekil 4.5: Köprü Altı Çocukları, kitap kapağı ve film afişi	43
Şekil 4.6: Eski Galata Köprüsü'nde tramvay ve insanlar, 1958 İstanbul	44
Şekil 4.7: Galata Köprüsü – alt kot , işlevsel çeşitlilik	45
Şekil 4.8: Galata Köprüsü, kar yağışı altında balık avı	46
Şekil 4.9: Ritimanaliz/00:00-08:30 Sabahlayanlar, Galata Köprüsü-üst kot, İstanbul	47
Şekil 4.10: Ritimanaliz/15:00-22:30 İş çıkışı, Galata Köprüsü-üst kot, İstanbul	48
Şekil 4.11: Ritimanaliz/09:00-14:30 Gündüz, Galata Köprüsü-üst kot, İstanbul	48
Şekil 4.12: Galata Köprüsü mekansal bölünmeler, referanslar	49
Şekil 4.13: Balıkçı malzemeleri, İstanbul. Kasım.2017/Cumartesi sabah saatleri	50
Şekil 4.14: Ritimanaliz/00:00-08:30 Sabahlayanlar, Galata Köprüsü-alt kot, İstanbul	51
Şekil 4.15: Ritimanaliz/15:00-22:30 İş çıkışı, Galata Köprüsü-alt kot, İstanbul	51
Şekil 4.16: Ritimanaliz/09:00-14:30 Gündüz, Galata Köprüsü-alt kot, İstanbul	52
Şekil 4.17: Sınırlar ve bağlantılar, Galata Köprüsü, İstanbul	52
Şekil 4.18: Galata Köprüsü, üst ve alt mekansal bölünmeler	53

Şekil 4.19: Galata Köprüsü, Karaköy Perşembe Pazarı / İstanbul	53
Şekil 4.20: Galata Köprüsü, Eminönü tarafındaki amfi / İstanbul	54
Şekil 4.21: Galata Köprüsü alt geçitler/Karaköy tarafı, İstanbul	54
Şekil 4.22: Galata Köprüsü alt geçitler/Eminönü tarafı, İstanbul	55
Şekil 4.23: A1-1 Değişkeni- Anket Sonuçları	56
Şekil 4.24: A1-2 Değişkeni- Anket Sonuçları	57
Şekil 4.25: A1-3 Değişkeni- Anket Sonuçları	57
Şekil 4.26: Gündüz/Güven	68
Şekil 4.27: Gece/Güven	68

BİREY VE KİMLİK SÜREÇLERİ BAĞLAMINDA GEÇİŞ MEKANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ, GALATA KÖPRÜSÜ ÖRNEĞİ

ÖZET

Günümüzde kentsel kamusal mekanın tasarım süreçlerinde birey anonim bir varlık olarak kabul edilmekte bir başka deyişle bireyler ve sahip oldukları benzersiz kişilikleri göz ardı edilmektedir. Oysa her bir bireyin diğerlerinden farklı ve benzersiz bir kimliği vardır. Kamusal mekanın kamusalılık derecesini ve mekansal kalitesini artırabilecek potansiyel; şüphesiz bir takım ortaklıklara ve bununla birlikte bireylerin fiziksel, algısal ve sosyo-kültürel farklılıklarına uygun katmanların varlığına da bağlıdır. Bu şekilde katmanlı kent gündelik hayat pratikleri içerisinde her bir bireye eşit ve şimdikinden daha katılımcı bir rol verebilir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı; kamusal mekanın sahibini anonim bir birey olarak değil birbirinden farklı fiziksel, algısal ve sosyo-kültürel özelliklere sahip bireyler olarak değerlendirmek ve bu bireylerin gözünden kamusal mekanın mevcut-olası katmanlarını tartışmaya açmaktır. Bu çalışma ile; bireyin gündelik mekanizmalar üretme, mevcut mekanizmalarla uyuma taktikleri ve bu taktiklere imkan veren mekansal durumlar araştırılmış ve kentin kritik noktalarında yapılan analizler ile araştırma desteklenmiştir.

Bireyin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullandığı, gündelik aktivitelerin mekanlarını bağlayan gündelik rotalar; yüksek oranda karşılaşma potansiyeline sahiptir. Bu geçiş mekanlarından bir kısmı sahip olduğu potansiyeli çok iyi bir biçimde kullanırken; bir kısmı da geçilip gidilen yerler olarak kalır. Bu bağlamda gündelik birikmelerin ciddi ölçüde yaşandığı, yüksek oranda sosyal çeşitlilik içeren, kritik bir rota olarak Galata Köprüsü çalışma alanı olarak seçilmiştir ve bu geçiş rotası üzerinde birey-mekan etkileşiminin derinlemesine incelenmesi hedeflenmiştir. Bu rotayı diğerlerinden farklı ve özel kılan bütün meseleler, toplumsal durumların kesişim bölgesinde, kuşbakışı değil bizzat kullanıcısının gözünden analiz edilerek sıradan ve gündelik olan üzerinden mekanın izleri sürülmüştür.

Bu çalışma ile kentsel tasarımda çoğunlukla göz ardı edilen bireysel farklılıkların kamusal mekanlar için önemli bir potansiyel olduğu gerçeği üzerinde durulmuş ve sıradan olanın çeşitliliğini içinde barındıran gündelik aktivitelerin sahip oldukları potansiyelleri değerlendirmek üzere bir bakış açısı kazandırılması hedeflenmiştir. Zorunlu (yaşamsal gereklilikleri içeren) aktivitelerin tekrarını kesen temas bölgeleri ve toplumun bizzat

kendisinin sahip olduğu çeşitliliğin önemi ve kentsel tasarıma nasıl dahil edilebileceği tartışılmıştır.

Bu çalışma kapsamında; tespit edilerek kentsel peyzaja katılmasıyla kamusal mekanı daha nitelikli bir hale getirebilecek olan kentsel taktikler konusu ve önemli bir potansiyel barındıran geçiş mekanları üzerinde durulmuştur. Kamusal mekanların bireyin kimlik süreçleri bağlamında nitelikli yerlere dönüşümünde ‘bireyin katılımı ve sosyal çeşitlilik, kişiselleştirme ve mekansal aidiyet, keyfi aktivite değeri ve çeşitliliği ile mekansal uzlaşma’ değişkenlerinin etkili olduğu düşüncesi ve bu düşüncenin arka planı; kentsel kamusal alanlardan örneklerle detaylı olarak anlatılmıştır. Bu süreçte bireyin aktif olarak mekanın dönüşümünde aldığı rol, kentsel taktikler bağlamında değerlendirilerek örneklenmiştir. Bu tip kentsel taktiklerin varlığı o mekanın esnekliğinin ve katmanlılığının bir sonucudur. Bu nedenle yüksek potansiyellere sahip kentin gündelik rotalarının; kullanıcısının özgün yaratıcı eylemlerine açık olması, yaşantıyı zenginleştirebilecek önemli bir gerekliliktir.

Bu çalışma; nitelikli bir kentsel temas noktasını araştırmanın ötesinde, bu araştırma aracılığı ile kentsel kamusal alanlar adına genel bir değerlendirme yapmakta ve farklı çalışma alanlarında yapılabilecek araştırmalar için bir yaklaşım önerisi getirmektedir.

EVALUATION OF TRANSITIONAL SPACES IN THE CONTEXT OF INDIVIDUAL AND IDENTITY PROCESSES, GALATA BRIDGE

SUMMARY

Recently, the individual is considered as an anonymous entity. In other words, the individual and its unique personality is ignored in the design process of the urban public space. However, each individual has a unique identity. The potential to increase the degree of publicness and spatial quality of public space depends on undoubtedly both the mutuality and the existence of layers for the individuals' physical, perceptual and socio-cultural differences. In this way the layered city can give each individual an equal and more participatory role than the present in the practice of everyday life. For these reasons, the aim of this research is to evaluate the possession of the public space as individuals who have different physical, perceptual and socio-cultural characteristics, not as an anonymous individual and to discuss the possible layers of public space in the eyes of these individuals. In this study, the individual tactics of creating daily mechanisms, matching with existing mechanisms and spatial situations that allow these tactics have been investigated and has been supported by analyzes made at critical points in the city.

The daily activities routes, which connect the spaces of daily activities with the individuals' vital needs, have high encounter potential. While some of these transitional spaces use their potential in a good way; some of them remain places that have passed. In this context, Galata Bridge, which it consists high degree of social diversity and where everyday accumulations are seriously experienced on, has been selected as a critical route. In addition to these, it is aimed to investigate the physical space and individual interaction on this transition route in depth. All the issues that distinguish this route from others and make it special have been examined by analyzing the user's eyes in the intersection of social situations, tracing the scene through the ordinary and casual.

This study focuses on the fact that the individual differences, which are often ignored in urban design, are an important potential for public spaces and aims to provide a perspective to assess the potentials of everyday activities which include the diversity of the ordinary. It has been argued that the importance of the transitional areas which interrupt the repetition of essential activities (including vital needs) and the diversity which community has and how can be incorporated to urban design.

This scope of work; urban tactics, which will be able to make the public space more qualified by participating in the urban landscape. The variables of 'individual participation and social diversity, personalization and place attachment, optional activities and diversity of it and spatial reconciliation' which are effective in transforming public spaces into qualified places in the context of identity processes of the individual and the background of this idea; are explained in detail with examples from urban public spaces.

In this process, the role that the individual actively takes in transforming the space has been exemplified in the context of urban tactics. The existence of such urban tactics is a result of the 'flexibility' and layers of that space. For this reason, daily routes of the city with high potentials; should be allow to the user s of the place for the creative activities, to enrich the daily experience. This work; Beyond researching a qualified transitional space, it makes an overall assessment on behalf of urban public spaces and suggests an multidimensional approach for the literature.

This study focuses on individual differences, that are not to take into consideration, mostly in urban design are important potential for public spaces. It aims to give an insight into the potential of daily activities that include the diversity of the ordinary. It has been discussed how the urban contact zones that interrupt the repetition of compulsory (vital requirements) activities and the importance of the diversity of society itself and how it can be incorporated into urban design. Therefore, in the scope of the research, an approach that includes the urban contact points at the daily routes, the users who interacts with each other by these places, the social diversity of this spaces, the urban tactics and the diversity of these tactical activities, has been adopted. This study, beyond the research of a qualified urban contact point, makes an overall assessment of the urban public areas and proposes an approach for the researchers in different fields of study. The designer will be able to evaluate the potential of the urban space and its user from this perspective and will be able to take an approach that contributes to the transformation of the urban space. In summary the urban tactics which could make the public space more qualified by determining and participating in urban landscape and transitional spaces with an important potential, were discussed at this research.

In addition, the importance and the potential of daily routes and transitional places, in the context of individual and identity processes, has been emphasized and explained how it can be evaluated. Researching the urban public spaces with a multidimensional perspective is also important for determining tactical activities. The determination and implication these tactical activities to the urban landscape, can provide significant contributions to public areas. Finally, two important characteristics of public spaces have been discussed. The first one is

that the public space should be provide participation chance to the individuals with different characteristics (layered space) and the second one is that they should provide its users for tactical activities for the transformation of space (flexible space).

1.GİRİŞ

Birey temel ihtiyaçlarını gerçekleştirebilmek için mekana ihtiyaç duyar, psikolojik ve diğer ihtiyaçları için de mekan bir araçtır. Maslow (1943) bireyin çevresine ve bir topluluğa aidiyet hissetmesinin kişisel ihtiyaçlar bakımından önemli olduğunu söyler. Bu bağlamda kişisel ihtiyaçlar piramidinde yer alan başkaları tarafından kabul edilmek ve başkalarınca benimsenip tanınmak, dolayısıyla başkaları ile ilişki kurmak için başkaları ile karşılaşabileceği ve aidiyet ilişkisi kurabileceği nitelikli kamusal mekanlara ihtiyacı vardır. Aristoteles; M.Ö 4. yüzyılda insanı sosyal bir varlık olarak tanımlarken, Platon da ‘Bir ruhun kendini tanıyabilmesi için başka bir ruha ihtiyacı vardır.’ der. Özetle bireyin kimliğinin bir ifade aracı olan mekan aynı zamanda onun ‘diğerleri’ ile karşılaştığı ve gündelik hayat içerisinde karmaşık bir biçimde oluşturduğu anılarının düzlemi olarak karşımıza çıkar. Birey bu ihtiyaçlarını gerçekleştirecek eylemlerle ‘mekan’ı ‘yer’e dönüştürür.

Konuyu bu ilişkinin derinine inerek araştırmak sadece bu durumu daha iyi kavramak için izlenen bir yoldur, yoksa birey; her an içinde bulunduğu kendi kimliğini sürdürme ve mekan üretme durumunu farkında ve bilincinde olarak gerçekleştirmez. Bu karşılıklı birey-mekan etkileşimi içerisinde gerçekleşen ilişki gündelik hayatın içinde kendiliğinden oluşur.

Mekan- birey ilişkisi çok uzun zamandır farklı bakış açıları ile tartışılmış bir konudur. Hümanist coğrafyacılar; mekanı salt maddesel boyutuyla ele alan pozitif coğrafya yaklaşımını eleştirerek bireyi söz konusu tartışmanın odağına yerleştirmişlerdir. Marksist coğrafyacılar ise mekanı üreten iktidar ve kapitalist güçlerden oluşan aktörleri dolayısıyla mekanı üreten güç ilişkilerini göz ardı ettiği için bu yaklaşımı eleştirmişler ve bu güç ilişkilerinin üzerinde durmuşlardır (Kaya, 2013). Fransız sosyolog ve felsefeci, Henri Lefebvre bu tartışmada hümanist-Marksit bir yaklaşıma sahiptir. Ona göre mekanın üretimi trialektik bir oluşumu içerir. Birincisi; doğrudan, sorgulamadan yaşadığımız mekan (algılanan mekan), ikincisi; tasarlanan mekan, üçüncüsü de alışkanlıklarımızı biçimlendiren bir başka deyişle yaşanan mekandır (Hubbard ve diğ., 2004). Lefebvre (2015) ‘‘Bir toplumun mekansal pratiği kendi mekanını yaratır. Bu mekanı diyalektik bir etkileşim içinde ortaya koyar ve varsayar. Gündelik gerçeklik (zaman kullanımı) ile kentsel gerçekliği (çalışma yerlerini, ‘özel’ yaşam ve boş vakit yerlerini birbirine bağlayan güzergah ve ağlar) algılanan mekanın içinde sıkı sıkıya birleştirir’’ (s. 67) der. Bu birleştirici mekanlar, kentsel gerçekliğin geçiş mekanlarıdır.

Birey'in; çalışma, yaşama, eğlence gibi işlevler için bölünmüş kesin sınırları olan mekanlar arasında kendiliğinden oluşan geçiş mekanlarına ihtiyacı vardır. Bu sayede gündelik yaşam bireyin mekansal üretimleri ile organik bir düzenek yaratır. Gündelik hayat bu geçiş mekanları olmadığında, bireysel ve sosyal ihtiyaçların tam anlamıyla karşılanamadığı yapay bir düzeneğe dönüşmeye başlar. Bu düzenek Foucault'un (2015) 'gözetim mekanı' olarak tariflediği kontrollü mekanlar gibidir. Bu tip mekanlar bireyin spontane üretimlerinden uzaklaşarak, otoritenin mekanlarına dönüşmüş olur. Bu tip bir yapay düzenden kurtulmanın yolu; geçit, pasaj, sokak vb. kent için hayati olan gündelik hareketin aktığı geçiş mekanlarının nitelikli bir şekilde kullanılabilmesinden geçer. Çünkü bu mekanlar farklı sosyal kategorilere ait bireylerin karşılaşmalarına imkan veren, toplumun önemli kamusal mekanlarıdır.

1.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Günümüzde kamusal mekanın ne olduğu, kamusal mekan-iktidar ilişkisi, kamusal mekanların metalaştırılması ve özelleştirilmesi, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin kamusal mekanları ne yönde değiştireceği ve kamusal alanların yeterli ve eşit dağıtılıp dağıtılmadığı meseleleri tartışılmaktadır. Bu çalışma ise kentsel kamusal alandaki bireyi ve farklı özelliklere sahip bireylerin bir aradalığını konu almaktadır. Araştırma gündelik hayatın akıp gittiği rotalar ve dolayısıyla bireylerin karşılaşma potansiyellerinin en yüksek olduğu kentsel kamusal yerler olan geçiş mekanlarını kapsamaktadır.

Bu çalışma ile kent, birey ve toplum bağlamda gerçekleşen mekansal süreçler ele alınmıştır. Bu süreçlere göre kentsel kamusal mekanı tartışabilmek adına, konuyu nesnelleştirecek değişkenler belirlenmiş ve bu bağlamda, yüksek temas potansiyeli olan geçiş mekanları üzerinde odaklanılmıştır. Bu çalışma; nitelikli bir kentsel temas noktasını araştırmanın ötesinde, onun aracılığı ile genel bir değerlendirme yapabilmeyi ve bu bağlamda yapılabilecek çalışmalar için çok boyutlu bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir. Çalışma alanı olarak; yüksek karşılaşma potansiyeline sahip bir geçiş mekanı ve önemli kamusal birikmelerin olduğu bir yer olan Galata Köprüsü seçilmiştir.

1.2.Araştırma Soruları ve Yöntemi

Araştırma aşağıdaki sorular çerçevesinde şekillenmiş ve gündelik hareketin önemli kamusal birikmelere dönüştüğü geçiş rotalarından Galata Köprüsü üzerinde araştırma derinleştirilmiştir.

- Kamusal mekanların bireyin kimlik süreçleri bağlamında nitelikli yerlere dönüşümü nasıl bir süreçte gerçekleşir?
- Birey bu mekansal dönüşüme nasıl dahil olur?
- Gündelik hareketin gerçekleştiği geçiş rotaları kamusal birikmelere ve önemli temas noktalarına dönüşme potansiyeline sahip midir?
- Bir geçiş rotası olmasına rağmen gündelik hareketi kamusal birikmelere ve önemli temas noktalarına dönüştüren güç ve bu yerleri nitelikli kılan değişkenler nelerdir?
- Mekanın bireyle olan ilişkisinde önemli bir yer tutan bireyselleşme, kişiselleştirme ve aidiyet ilişkileri kamusal mekanlarda nasıl kurulur?

Kamusal mekan bağlamında birey ve toplumsal kimlik meselelerinin çözümlenmesi ile mekan-birey ilişkisinde kritik olan gündelik hareket, dolayısı ile gündelik rotalar araştırmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Bu bağlamda konuyu nesnelleştirici değişkenler belirlenmiştir:

Bireyin Katılımı ve Sosyal Çeşitlilik
 Kişiselleştirme ve Mekansal Aidiyet
 Keyfi Aktiviteler / Eylem Çeşitliliği
 Mekansal Kullanım Açısından Uzlaşma

Bu konu ilişkisel ve çok boyutlu olması nedeniyle tek bir araştırma yöntemiyle yetinemez. Bu nedenle alanda yapılan gözlemler ve edebi eser, fotoğraf vb. taramaların analizleri ve bu analizlerden elde edilen bilgilerin toplumsal mekandaki karşılığı anket çalışması aracılığı ile değerlendirilmiştir. Yapılmış olan gözlemler aracılığı ile ‘Gündelik Ritim’, edebi eser, gazete, fotoğraf vb. tarama ve analizleri ile ‘Tarihsel Bağlam’ başlıkları altında Galata Köprüsü’nün mekan-birey ilişkisi analiz edilmiştir. Son olarak bu analizlerin destekleyicisi niteliğindeki anket çalışması ve Spss programı aracılığı ile toplumsal bağlamda bir değerlendirme yapılmıştır.

İlk bölüm: Galata Köprüsü’nün geçirdiği tarihsel değişim, gazete, dergi, edebi metin, fotoğraf, kartpostal vb. araçlarla yapılmış olan analizin bulgularını içerir. Bu sayede Galata Köprüsü’nün tarih boyunca değişen fiziki koşulları ve mekansal kullanımlarının ışığında ilişkilerin de değişiminin okunabilir olması hedeflenmiştir.

İkinci bölüm: Galata Köprüsü’nde yerinde yapılmış gözlemlerle oluşturulmuş gündelik ritmin analizini içerir. Çevresel davranış, gözlem araştırma tekniğinin aktörü: ‘olta balıkçıları’dır ve bir ‘‘kentsel taktik’’¹ olarak değerlendirilen ‘olta balıkçılığı’ aracılığı ile mekanın kullanımına ve ürettiği sosyal yapıya ilişkin detaylı bilgi edinme yöntemi olarak

¹ Bkz. s.s. 11-12. De Certeau ‘taktik’ kavramı. **Certeau, M. D.** (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi-1*.

kullanılmıştır. Gündelik akışı göstermek üzere; gerçekleşen eylemler jenerik bir altlık üzerinde görselleştirilmiştir.

Son kısımda ise anket çalışması ile Galata Köprüsü'nün bizzat kullanıcılarına köprüyle kurdukları bağ, ilişki, mekansal kullanım ve sürelerine ilişkin bilgiler sorulmuştur. Belirlenen kriterlerden "mekansal aidiyet" kavramını değerlendirebilmek amacıyla literatürden faydalanılarak anket çalışması için yeni bir ölçek geliştirilmiş ve alanda uygulanmıştır. Keyfi aktivitelerin çeşitliliği belirlenmiş, mekansal kullanımlar üzerinde bir uzlaşma olup olmadığının değerlendirilmesi yapılmıştır. Özetle anket; kent içinde önemli bir ayrıcalığa ve imgesel değere sahip Galata Köprüsü'nün; temas eden kullanıcı, temas etme biçimi ve çeşitliliği ve mekansal uzlaşma konusunda değerlendirilmesi için kullanılan bir araştırma tekniğidir. Bu teknik alanda yapılan gözlemlerin ve analiz edilen gündelik ritim ve ilişkilerin destekleyicisi niteliğindedir.

1.3.Araştırmanın Literatürdeki Yeri

Son yılların en önemli konularından biri modern insan ve gündelik hayattır. Literatürde bireyin zaman ve mekanla olan ilişkisini kökünden değiştiren, ve yeni bir biçim veren kapitalizm ve bunun bir sonucu olarak bireyin yaşadığı yabancılaşma ve kimlik arayışı sorununa vurgu yapılmaktadır. Bazı kaynaklarda modern insan statü arayan kimse 'status seekers' olarak nitelendirilmektedir (Packard, 1959). Bu ilişki biçiminin bireyin gündelik hayatını tekrarlara ve yaşadığı mekanları da jenerik mekanlara dönüştürdüğü her ne kadar doğruysa da, gündelik hayat sıradan olanın çeşitliliğini içinde barındırır. Bu çeşitliliği sağlayan şey; zorunlu (yaşamsal gereklilikleri içeren) aktivitelerin tekrarını kesen temas bölgeleri ve toplumun bizzat kendisinin sahip olduğu çeşitliliktir. Bu nedenle araştırma kapsamında temas noktalarını ve bu noktaların oluşturduğu ağları, bu yerlere temas eden kullanıcıları ve bu kullanıcıların çeşitliliğini, kullanıcıların temas etme biçimi ve bu temasların çeşitliliğini ele alan bir yaklaşım benimsenmiştir. Çalışma bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar bağlamında gündelik rotaların; temas noktalarına dönüşebilmesi için gerekli nitelikleri araştırmakta ve bu ağlar için bir değerlendirme metodu önermektedir.

Bu çalışma; nitelikli bir kentsel temas noktasını araştırmanın ötesinde, bu araştırma aracılığı ile kentsel kamusal alanlar adına genel bir değerlendirme yapabilmeyi ve farklı çalışma alanlarında yapılabilecek araştırmalar için bir yaklaşım önerisi getirmeyi hedeflemektedir.

2. KENTSEL KAMUSAL MEKAN BAĞLAMINDA BİREY VE MEKAN İLİŞKİSİ

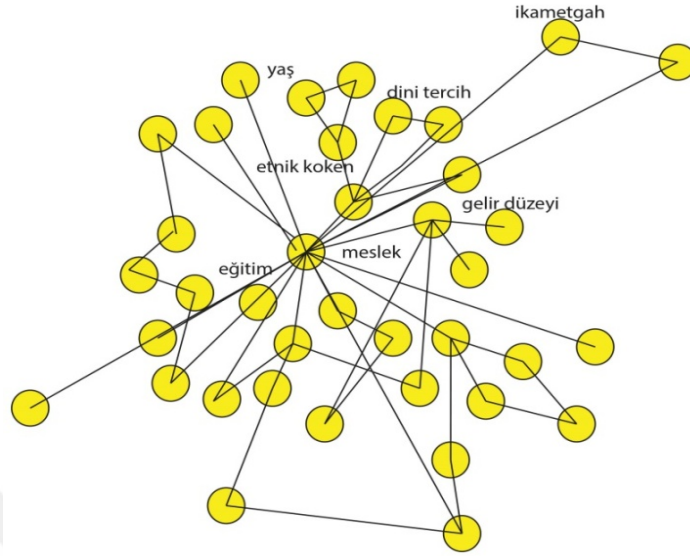
Bireyselleşme ve bireysel ihtiyaçlar denilince akla ilk olarak özel mekanlar gelebilir, fakat sosyal bir varlık olan insanın kamusal mekanlara, bu mekanlarda ‘diğer’ leri ile karşılaşmaya ve kendi bireyselliğini ortaya koymaya ihtiyacı vardır. Yalnızca bireyselliğini toplumun ortak mekanları olan kamusal mekanlarda, kendi özel alanlarında olduğundan farklı bir biçimde gerçekleştirir. Birey kamusal alanlarda kendi özel mekanlarında olduğu kadar özgür değildir, çünkü kendi özgürlük alanının sınırları diğer bireylerin özgürlük alanı ile çatışmayacak şekilde kendiliğinden oluşur. Toplumun ortak mekanlarının herkese açık ve bu özgürlük sınırlarını aşmayacak şekilde tüm bireylere katılım imkanı sunabilen mekanlar olması gerekir. Oysa günümüzde tasarlanan mekan anonim bireyin mekanıdır.

Birey ve kamusal mekan arasında kurulan ilişkinin ideal hali bireyin kimlik süreçleri ve en temel bireysel ihtiyaçları üzerinden incelenerek tanımlanabilir ve bu bağlamda kamusal mekanın sahip olması gereken nitelikler belirlenebilir.

2.1 Sosyal Kimlik ve Kimlik Süreçleri

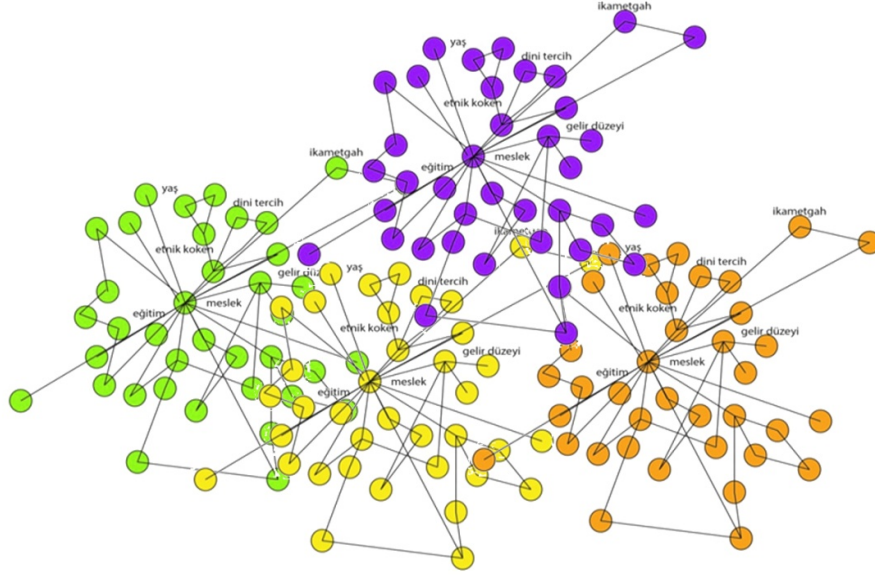
Twigger C. L., vd., (1996) sosyal kimliği; milliyet, cinsiyet, ırk, futbol takımı gibi, sosyal kategorilere üyeliğinden türeyen bir kişisel tanımlar bütünü olarak tarif eder. Birey bu kategorilere üyeliğine göre birden fazla kimlik sahibidir ve bu kimlikler hiyerarşik bir düzen içindedir. Bu kimlikler bireyin davranışlarını oluşturan kararlar için bir referans noktası niteliğindedir. Karar verme süreçlerinde, içinde bulunulan duruma göre biri diğerine göre daha baskın ve belirleyici olabilir. King (1998); “kimlikler, hep görelî, bir karşıta (“beyaz” vb.) göre konumlandırılan özelliklere dayalı adlandırmalardır” (s. 42) der. Yeryüzü; bireyin kendini adlandırabilmesi, kimliğinin keşfi için bu karşıtlıkları keşfedeceği bir düzlemdir. Toplumu oluşturan ‘diğerleri’ de bireyin kendi kimliğini konumlandırırken başvurduğu karşıtlıklardır. Bu nedenle; diğerleri ile karşılaşmak bireyin temel bireysel ihtiyaçlarından biridir.

Birey için kimlik; ne yönü seçeceğine ve hangi eylemlerde bulunacağına değin birçok konuda karar verirken başvurduğu önemli bir referans noktasıdır. Kimlikler diğer yandan bireyin yaşamı boyunca devam eden bir oluşum, değışim ve dönüşüm süreci içerisindedirler ve sabit bir gerçeklik tanımlamazlar (Şekil 2.1). Bireyin sahip olduğu kimliklerin bir araya gelişinden oluşan kişiliği bu süreçler sayesinde benzersiz ve değışkendir.

Şekil 2.1: Kimlik katmanları.

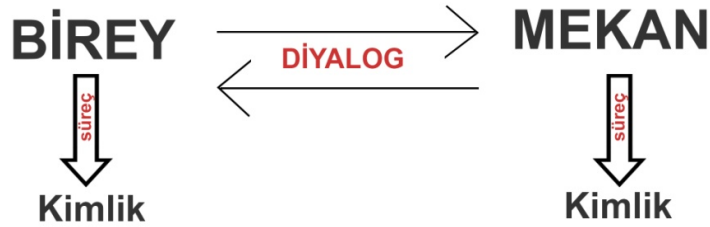
Türk Dil Kurumu'nda kimlik: “Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü” olarak tanımlanır. Psikoloji bilim dalı ise kimlik oluşumunu bitmeyen bir süreç olarak nitelendirir ve bu süreci derinlemesine inceler. Lacan (2007); bu süreci ‘ayna evresi’ olarak teorileştirmiş ve 6-18 aylar arasındaki çocuğun kendini tanımlama evresinde çevresinde olup bitenleri tekrar ederek izlediği yolu; özenin daima içinde bulunduğu ‘kendini tanımlama evresi’nin ilkel hali olarak yorumlamıştır. Bu bakış açısıyla kimliğin oluşum ve dönüşüm süreçleri, öznenin diğerleriyle karşılaşmaları aracılığıyla olur. Bu karşılaşmalar bireyin ‘diğerleri’ olarak nitelendirdikleri ile benzer ve farklı olduğu niteliklerinin dolayısı ile kendi kimliğinin keşfi için çok kritiktir (Şekil 2.2). Birey sadece kendini keşfetmekle kalmaz, kendi bireysel alanlarında olduğundan daha farklı bir biçimde kendini ifade etme ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarını da kamusal alanlar sayesinde karşılar.

*Her renk farklı bir bireyi temsil etmektedir

Şekil 2.2: Kamusal mekanda bireylerin etkileşimi.

Gündelik hayat, bireyin sıradan etkinliklerle kendi kimliğini oluşturma sürecine tanıklık eder. Bu süreçte birey kendini diğerlerine göre konumlandırmak ve varlığını anlamlandırmak üzere çeşitli eylemlerde bulunur. Bu süreçte mekanla kurduğu diyalog, aynı zamanda mekanın da anlamlandırılmasını sağlar (Şekil 2.3). Mekan bu diyalog sayesinde anlamlı ve bireyin yakınlık kurduğu bir yere dönüşür. Bu ilişkinin sağlıklı bir biçimde kurulabilmesi kamusal mekanların varlığı ve bireysel ihtiyaçların sağlanabilmesi açısından hayati önem taşır.

Şekil 2.3: Kimlik süreçleri bağlamında birey ve mekan ilişkisi

2.2. Bir İfade Aracı Olarak Kamusal Mekan

Birey kendini ifade etmek; arzu, yetenek, deneyim vb. diğerlerinden farklı ve özgün olan yanlarını göstermek için mekanı bir araç olarak kullanır. Zeisel J.'nin (2006) bahsettiği gibi; okulda öğrenciler dolaplarının üzerine isimlerini yazarlar, insanlar evlerinin mobilyalarıyla farklılıklarını, kendi tarzlarını ve duvara astıkları diplomalarla benliklerini ifade etmeye çalışırlar, buna ihtiyaçları vardır ve mekan bunun sağlanabilmesi için bir araçtır. Açık ofis düzeninde oturmuş insanların masalarına bıraktıkları izlerde de kolaylıkla bu durumu okuyabiliriz. Birbirinin aynısı bu çok sayıda masanın üzeri onu kullanan bireylerin hobi ve ilgi alanlarına yönelik bir takım ifadeler içeren objelerle ve kullanıcıya ait izlerle doludur.

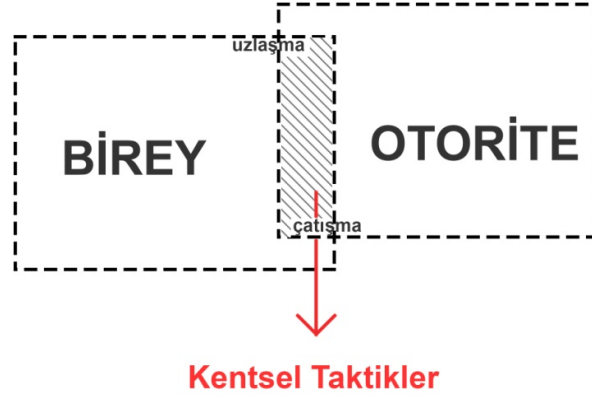
Bireyin kamusal alanlarda kendini ifade ediş şekli kendi 'özel' alanlarında olduğundan daha farklıdır. Çünkü kamusal alanlar başkalarının da söz sahibi olduğu ortak mekanlardır. Ayrıca birey topluluk içindeyken, ortak birtakım davranış ve değerler üretme eğilimi gösterir. Simmel'e (2009) göre; bireyler bir topluluk içindeyken birbirleriyle duygusal bir temas halindedir ve bu temas sırasında bireysel farklılıkların geride bırakıldığı bir ortam oluşur. Simmel'e göre bir odada yalnızken gülmeyeceğimiz şeylere, bir topluluk içindeyken gülmemizin nedeni budur. Bireyin kamusal alanlarda kendini ifade ediş de enformel mekansal üretimlerle, gündelik sıradan eylemlerle gerçekleşir. Bu eylemleri; kendine has ve bireysel taktikler aracılığı ile bazen otorite ile uzlaşarak, bazen de çatışma halinde gerçekleştirir.

Bu bağlamda mekan bireyin var olma ve varlığını sürdürme aracıdır. Fakat mekan sadece bireyin değil otoritelerin de aracıdır. Burada bahsedilen 'otorite' kavramı; sadece bireyin kimliğini ifade süreçlerinde çatıştığı ya da iş birliği yaptığı iktidar değil aynı zamanda kapitalizm, küreselleşme gibi olguların ya da toplumun belirlediği bir takım sınırların da karşılığıdır.

Kamusal mekanların mekansal üretimi ve dönüşümü; otoriteler ve bireyler arasında karmaşık bir biçimde kurulan uzlaşma ve çatışma süreçleri ile gerçekleşir. Pratik mekansal kullanımları ifade etmek için kullanılan bir kavram olan kentsel taktikler²; bu ikili ilişkiden doğar (Şekil 2.4).

---

² Bkz. s.s. 11-12. De Certeau 'taktik' kavramı. **Certeau, M. D.** (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi-1*.

Şekil 2.4: Kamusal mekan bağlamında birey ve otorite ilişkisi ve kentsel taktikler.

Günümüzde büyük bir hızla değişen kentlerde, kendi dengesini arayan güç odakları ve otoriteler karşısında birey büyük oranda edilgendir. Birey bu çatışma ve uzlaşma sürecinde bir denge sağlamaya uğraşır. Kapitalizm de bu otoritelerden biridir. Seri üretim yalnızca ürünleri değil, bireyin seçeneklerini de sınırlar. Tüketim toplumunda tüketici sürekli satın alan fakat bir türlü gerçek doyuma ulaşamayan konumundadır fakat otoriteye de boyun eğer. Böyle bir düzlemde farklı bir şey üretmek riskli, boşa zaman ve para kaybı olarak görülür. Bu şekilde nesnelere ve mekanlar jenerikleşirken, birey de böyle bir ortamda varlığını ve bireyselliğini sürdürmeye çalışır. Mimaride de bu durum çok farklı değildir. Kullanıcının nasıl bir mekanda yaşayacağı, istekleri, farklılıkları ve hatta projenin konumu bile göz ardı edilebilir. Bireyler yaşantının bilinmediği ve önemsenmediği mekanlarda yaşamaya teşvik edilir. Kamusal mekanların engelli bireyleri göz ardı etmesi bu durumun en çarpıcı örneğidir. Oysa kamusal mekanlar tanımı gereği; herkese açık, eşit koşullar sunan, herhangi bir hakimiyetin söz konusu olmadığı toplumun ortak mekanlarıdır. Habermas'a (1962) göre "Kamusal olan herkese açık olan eylem ve durumlardır". Arendt (2008) de kamusal alanı özgürlüğün fakat Antik dönemdeki haliyle bir başka deyişle 'hakimiyet ilişkisinde var olan eşitsizlikten azade olmak ve ne yönetenin ne de yönetilenin mevcut olduğu bir alana girmek' anlamında bir özgürlüğün mekanı olarak anlatır.

Kamusal alanlarda topluluğun her bir ferdi bireysel taktikler ile yalnızca kendi özel alanlarında değil aynı zamanda kamusal alanlarda da kendi kimliğini ifade ederken bir yandan da içinde bulunduğu 'yer'e yeni bir anlam ve yeni bir kimlik katmanı kazandırır. Kamusal mekanlar bu gündelik hayat döngüsü içerisinde kullanıcısı olan bireylerin katılımıyla sürekli yeniden üretilen yerlerdir. Çünkü kamusal 'mekan'lar ancak bireyin katılımı sayesinde kamusal 'yer'lere dönüşebilir.

2.3. Bireyin Kamusal Mekandaki Dönüştürücü Rolü ve Gündelik Hayat

Birey ‘mekan’ı kendini ifade edebilmek için bir araç olarak ve ‘diğerleri’ ile karşılaşma ihtiyacını karşılamak için bir düzlem olarak kullanır. Mekan bu sayede, bireylerin kentteki hareket izleri ile ‘yer’e dönüşür. Toplumu oluşturan bireylerin eylemleri nedeni ile mekan sürekli bir değişim sürecini içinde barındırır. Çoğu zaman birey ve mekan arasındaki bu doğal diyalektik ilişkiyi tüketim ve denetim mekanizmalarının sekteye uğrattığı görülebilir. Örneğin bu mekanizmalar, bireyin katılımını engelleyebilir ya da eylemlerini kısıtlayabilir.

Bu şekilde bireyin mekana katılımını engellediğimizde, mekanın özgün ve doğal değişken halini bozmuş, dolayısıyla birey ile kenti birbirine yabancılaştırmış oluruz.

Benjamin (1995); Haussman dönemindeki yenilemelerle Paris’teki konutların kiralalarının yükselmesinin işçi sınıfını yöre kentlere ittiğini ve bunun sonucunda Paris’in mahallelerinin kendilerine özgü motiflerini yitirdiğini söylemiştir. Benjamin’e (1995) göre bu durum Parislilerin kentlerine yabancılaşmasına ve o kentin yerlisi oldukları duyguları yitirmelerine neden olur. Çünkü mekanın esas üreticisi olan birey değiştiğinde üretilen kent de değişime uğramıştır. Cresswell (2004) ‘mekan ve yer’ kavramlarını karşılaştırdığı kitabında ‘mekanları sıradan bir oda, bir bahçe, bir kasaba, bir dünya şehri, yeni bir ulus ve yaşanılan herhangi bir gezegenden farklı ve özel kılan nedir?’ sorusu karşılığında verilebilecek cevaplardan birinin; ‘insanların onları anlamlandırması ve mekanlara bir şekilde bağlanması olduğunu’ söylemektedir. Oysa Bu örnekte insanların deneyimleyerek ve anlamlandırarak ‘mekan’dan ‘yer’e dönüştürdükleri bir bölgenin dışarıdan bir müdahaleyle kendisine atfedilen anlamlarından arınarak farklı bir yere dönüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla mekandaki dönüştürücü rolünü kaybeden birey de mekana yabancılaşmaya başlamaktadır.

Toplumsal yapı içerisinde özneyi incelediğimizde çeşitli otoritelere tabiiyet gösterdiğini görürüz. Simmel’e (2009) göre özne bir bireye, gruba ya da nesnel-toplumsal-ideal bir kuvvete tabi olmaya ihtiyaç duyar ve bu tabi olma durumu kişiliğe, sahip olduğu kanıtlanabilecek, rasyonel hissinin ötesinde kalan az ya da çok bir şeyler katar. Bireyin bu gönüllü bağlılığı ile oluşan çeşitli otoriteler mekanı araçsallaştırarak bireyin kimliğini baskı altında tutar. Bu baskı karşısında birey otoritelerle aynı anda hem bir çatışma ve uyuşmazlık hem de anlaşma ve uyum içindedir. De Certeau (2009); Foucault’un gözetim mekanlarına atıfta bulunarak; bu anlaşma ve uyumu şöyle açıklamaktadır;

Gözetim mekanizmasının her yere yayıldığı ve iyice belirginleştiği doğruysa da nasıl oluyor da tüm toplum bu mekanizmanın boyundurluğu altına girmiyor, bu sorunsalı tartışmak da en az diğeri kadar acil bir gerekliliktir. Halkın kullandığı hangi işlem ve yöntemler (bunlar da ufak tefek ve günlük

işlemlerdir) disiplin mekanizmasıyla oynamakta ve bu mekanizmayla, ancak bu mekanizmayı kendine uyarlamak için uyuşmaktadır (Certeau, 2009, s. 47).

2.3.1. Anonim birey, idealize edilmiş mekan

İnsan bedenine göre statik ve dinamik ölçülerin araştırmasını yapan ‘antropometri’ bilim dalı bu ölçüleri istatistiksel verilere göre optimize eder. Ergonomi de bu optimize edilmiş ölçülere göre mimari ya da endüstriyel üretimin bir kolaylaştırıcısı olarak kullanılır. Benzer şekilde fabrikasyon üretimlerin idealize ettiği ürünler hep idealize edilmiş bireye göre tasarlanır. Oysa toplumu oluşturan bireyler hem fiziksel hem de sosyolojik olarak büyük bir çeşitliliği içinde barındırır. İdealize edilmiş beden; yetişkin ve sağlıklıdır. Çocuklar, yaşlılar, fiziksel ve zihinsel engelleri bulunan bireyler bu gruba dahil değildir. Fakat toplumun büyük bir kısmını oluştururlar. Dolayısıyla toplumun ortak mekanlarının bu farklılıkları göz ardı ederek standartlaşması düşünülemez. Çoktan bu hataya düşmüş olan kentler günümüzde en azından fiziksel engelleri bulunan bireylere göre kolaylaştırıcı yollar aramaktadır.

Kentin geleceğini belirleyen kararlar çoğu zaman politik ve ekonomik nedenlere göre alınır. Bu şekilde çoğu zaman birey otoriteler tarafından göz ardı edilir. Kentli, otoriteler için anonimdir, kişisel ihtiyaçları önemsenmediği gibi fiziksel ve sosyo-kültürel farklılıkları olmayan birbirinin aynısı bireyler olduğu kabul edilerek standartlaştırılmış kararlar alınır.

Bu şekilde anonim bireye göre tasarlanan mekanlar da tiplerdir. Birbirine göre farklılık içermeyen standartlaştırılmış mekanların toplumla doğal bir ilişki kurması pek olası değildir.

Diğer yandan otoriteler de mekanları standartlaştırma eğilimindedirler, çünkü bu şekilde kontrol mekanizmaları daha kolay işleyebilecektir. Foucault’a (2015) göre mekanlar otoriteler tarafından kimlikleri kategorilere ayıran tecrit mekanları olarak araçsallaştırılır; hapishaneler, hastaneler, okullar, vb iktidarın denetleme mekanlarıdır.

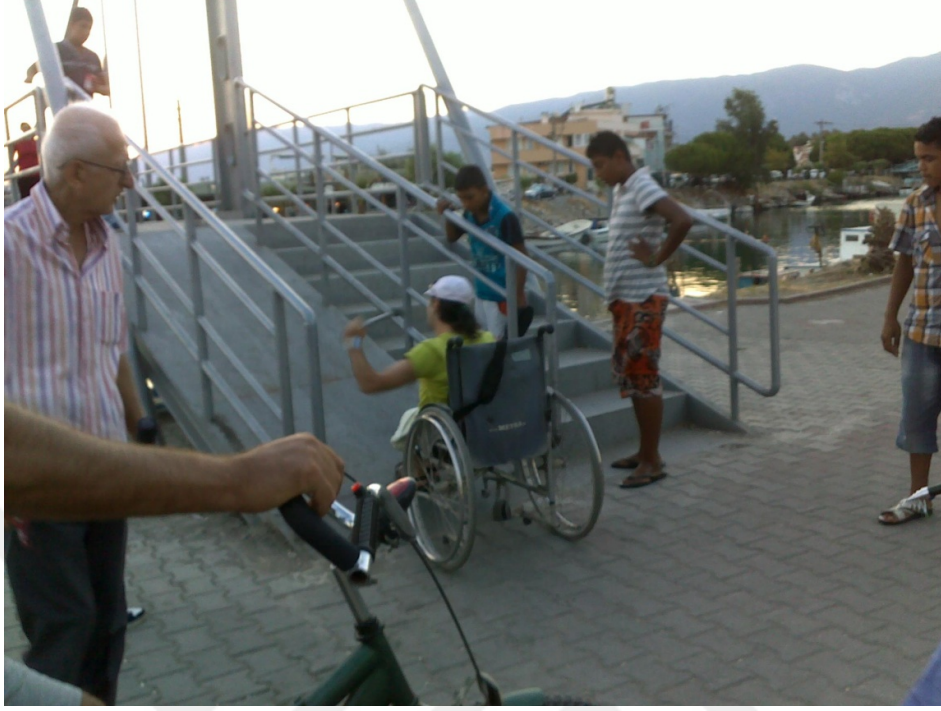
Mekan- birey ilişkisi içinde üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da kendini ifade etme ihtiyacı duyan bireyin mekanı araçsallaştırmasıdır. Özellikle yeme-içme üzerinden kurulan sosyal buluşma noktaları; bireyin benliğinin bir göstergesi olarak kullanılmakta ve sosyal medya araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bu durum iyice belirginleşmektedir. Örneğin bir birey için x kafe’inde sık sık bulunarak, orada kahvesini yudumlamak, onun bir sosyal kategoriye üyeliğin temsili olarak karşımıza çıkabilmektedir. Birey mekanı araçsallaştırırken, tüketim mekanizmaları da bu durumu kullanarak söz konusu ilişkiyi derinleştirir. Kapitalizm ve küreselleşme de bir çeşit otorite kavramlarıdır ve bireysel farklılıkların değil tersine benzerliklerin peşindedir. Bu şekilde benzerlikler üzerinden idealize edilen mekanlar ve

ürünler gündelik hayatı monotonlaştırır. Birey de bu fiziksel çevreye ayak uyduramamaya ve kendine yabancılaşmaya başlar.

2.3.2. Katmanlı mekan, esnek mekan

Her yerin kendine özgü bir yapısı ve toplumun belleğinde imgesel bir değeri vardır. Bir grup insan tarafından keşfedilip sevilen bir yer zamanla diğer insanların da buraya gelmeleri için başlı başına bir sebep olur. Bu sayede bazı mekanların ziyaret edilme yoğunluğu sosyal ağlar sayesinde artan bir ivme gösterir. ‘Bazı yerler sevilirken bazı yerlerden nefret edilir, bazı yerler insanlarla dolup taşarken bazı yerler bomboştur. Mekanın belli bir grubu toplama yetisi varsa, diğer insanların da buraya gelmeleri için bu küçük kalabalık yeterlidir. Çünkü bireylerin diğerleriyle bir araya gelmeye ihtiyaçları vardır’ diyen Gehl (2011); bu durumu kitabında bahsettiği sokak araştırmalarıyla açıklıyor. Örneğin kafelerin insanların geçip gittiği kalabalık sokaklara bakan masalarının tercih edilmesini bu ihtiyaca bağlıyor (Gehl, 2011). Peki Gehl’in bahsettiği ‘toplama yetisi’ nereden geliyor?

Bir mekanın insanları toplayabilmesi için öncelikle bir araya gelmeleri olası olan birbirinden farklı bunca insanı kabul edebilecek katmanlara sahip olması gerekir. Bu katmanlılıktan kast edilen bireyin sahip olduğu her bir farklılığın yerleşebileceği fizikselliğe ve anlama sahip, her bir bireyin katılımına açık olmasıdır. ‘Erişilebilirlik’ kavramı; mekanın farklı fiziksel özellik ve gereklilikleri olan insanlar için ulaşılabilirliğin sağlanması olarak tanımlanır (Şekil 2.5). ‘Katmanlılık’ ise sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal, kültürel, toplumsal hiçbir engel ve sınırlamanın olmadığı durumları içerir. Bu durum ‘herkesin ortak mekanı’ olarak tanımlanan kamusal mekanların, her bir bireyin kullanımına açık olması ve eşit koşullar sunması gerekliliğinden doğar. Bu katmanlılığın sağlanabilmesi için; kamusal mekanlar ‘ötekileştirici’ değil, birleştirici olmalıdır. Ancak bu sayede farklı sosyal ve kültürel gruplara üye bireylerin bir arada, sağlıklı bir etkileşim kurabilmesi olanaklı olur. Bir mekanda katmanlılığın sağlanabilmesi aynı zamanda ‘güvenlik’ konusuyla da ilgilidir. Güvenli bulunmayan bir sokak; bir çocuk, bir yaşlı ya da bir kadın için tehlikeli görüldüğü için, ulaşılabilir olmaktan da çıkabilir.

Şekil 2.5: Rampa eğimini protesto eden engelli birey, Balıkesir³

Bir kamusal mekanın her türlü sosyal çeşitliliğe açık ve katmanlı olmasının yanı sıra, kullanıcılarının gerçekleştirmek isteyebileceği eylemlere de açık olması gerekir. Çünkü birey kendini çeşitli eylemlerde bulunarak ifade eder ve bu sayede fiziksel mekanı anlamlandırarak bir yere dönüşür. Bu bağlamda kamusal mekanların, bireyin orada bulunmasını sağlaması yeterli değildir, aynı zamanda bireyin kendini gerçekleştireceği taktiksel eylemlere açık ve bunlara karşı direnç göstermeyecek bir esnekliğe sahip olmalıdır. Bu direnç ve esneklik konusu aslında Deleuze ve Guattari'nin bahsettikleri “pürüzsüz mekan ve çizgili mekan” (smooth/striated) Bergson'un “akışkan ve katı” (fluid and solid) kavramlarıyla benzer noktalara temas eder. Bu iki zıt kavram Grosz'un (2003) da aktardığı gibi; pürüzsüz: kökeni kaos, düzensizlik, kararsızlık, tahmin edilemezlik, gibi kavramlara dayanan bir başka deyişle eylemin gücü olarak tarif edilebilen bir kavramdır. Diğer taraftan çizgili kavramı ise: düzenin bilgisi olarak tarif edilebilir. Mekansal olarak, bu iki kavramdan biri: kozmolojik, hayattan daha büyük, içinde yaşam ve maddenin hareket ettiği, bölünemez, heterojen ve kontrol edilemez; diğer kavram (gridal veya çizgili olan mekan) ise, pratik ihtiyaçlarımız, yaşamın kendisinin ihtiyaçları, nesnelere olan ilişkilerimiz adına düzenli ve öngörülebilir bir sonuç üstlenen bir mekansal kavramı ifade eder (Grosz, 2003, s. 83).

³ Aksi belirtilmediği sürece, fotoğraflar yazarın kendisine aittir.

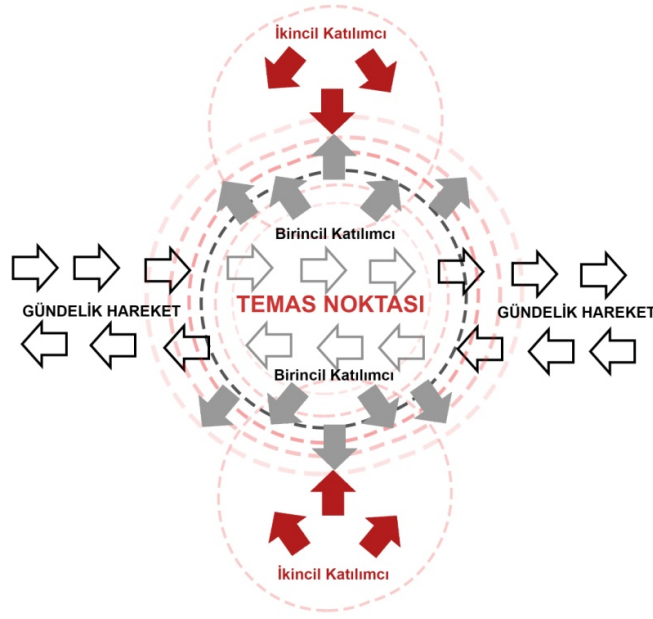
Modern insan, ancak esnek ve katmanlı mekanlarda; hayati ve zorunlu olan aktivitelerini gerçekleştirdiği sürelerden kendine zaman yaratarak, keyfi ve sosyal aktiviteler üretebilir. Bu sayede kent yaşamı; modern insan için anlamlı ve yaşanabilir bir hale bürünür. Birey kentin geçiş mekanlarında kendi taktikleri ile çeşitli enformel mekanlar üretir. Semt Pazarları da bu taktiklerden biridir ve alışveriş merkezlerinin sağladığı olanaklara rağmen varlığını sürdürmeye ve gündelik yaşantının bir parçası olmaya devam eder. Çünkü semt pazarları sokağın gündelik hareketine yeni bir kıvrım ekler ve mekanın potansiyellerini çeşitlendirir, çoğaltır. ‘Kıvrım’ kavramı yaşantının çoğaltılması anlamında kullanılan bir kavramdır. Deleuze (2006) bu kavramı en basit haliyle açmak çoğaltmak ve artırmak olarak açıklar. Bu kavramdan türetilmiş kat ‘fold’ kavramını da Rajchman (1998); fonksiyonel açıdan, modüller içinde taşınacak olan çeşitli faaliyetler arasındaki bağlantı boşluğu olarak açıklar (Rajchman, 1998). Mimari açıdan ise *katların*, bir yerde aniden ortaya çıkma hissini ve onlardan kaçan bir başka boş alanın aktivitelerini sunabilme potansiyelinden bahseder. Bu çalışmada ‘katmanlı ve esnek mekan’ kavramları da neticede kat ve kıvrım kavramlarıyla oluşan çeşitlenme potansiyeli ile ilişkilidir.

‘Esnek mekan’ kavramı ile paralel bir başka kavram olan ‘Gevşek mekan’ kavramını da Stavrides (2016); sınırlamayan, aksine izin veren; kolektif yaratıcılığa zemin hazırlayan mekanlar olarak açıklar. Bu bağlamda kamusal mekanın kendi temel tanımına ters düşmemesi adına; ‘pürtüklü/çizgili’ ya da başka bir deyişle sınırlayıcı olmaması, toplumun ve bireyin değişken ihtiyaç ve taleplerine müsaade edecek bir yapıda bir başka deyişle ‘esnek’ olması gerekir.

3. GÜNDELİK ROTALAR, GEÇİŞ MEKANLARI VE KAMUSAL BİRİKMELER

Bireyin gündelik hayatı özel alanlarında ve bu alanlar arasındaki rotalar aracılığıyla, kamusal zeminlerde gerçekleşir. Gündelik rotalar 'yürüme' eylemi ile oluşan; toplumun ve bireyin ihtiyaç duyduğu karşılaşmaların zemini. 'Yürümek mekandan yoksun olmaktır' der De Certeau (2009); "Yok olmanın ve kendi aidiyetinin peşinde olmanın belirsiz operasyonudur. Kenti çoğaltan ve bir araya getiren amaçsız gezinti, kenti mekandan yoksun olmanın büyük bir toplumsal deneyimine dönüştürür." (Certeau, 2009, s. 200-201). Kentteki gündelik yaşamı birbirine bağlayan gündelik rotalar, spontan karşılaşma potansiyellerini de içinde barındırmaktadır. Bu ağların birey için önemli bir potansiyele dönüşebilmesi açısından 'hız' önemli bir faktördür. 'Yürüme' eylemi bu hızın en düşük hallerinden biridir, kentin doğal akışında deneyimlenmesini sağlar. Bu şekilde deneyimlenen mekan karşılaşmalar ve keyfi eylemler ile kamusal birikimler üretir. Bu mekansal üretim o yer için yeni anlam katmanları oluşturur. Kamusal birikimleri oluşturan itici güç gündelik harekettir (Şekil 3.1). Bu nedenle gündelik hareketin biçimi ve hızı bireyin mekanla olan ilişkisini etkiler. Çünkü söz konusu beden-mekan ilişkisi 'zaman' faktörüne de bağlı olarak biçim değiştirir. Birey, gündelik kamusal rotayı yürüyerek geçtiğinde ve aynı rotayı bir vasıta aracılığı ile geçtiğinde bu mekanla aralarında farklı yoğunlukta ilişkiler kurulur. Çünkü yürümek aynı rota üzerinde farklı bir eylemde bulunan bireyle karşılaşabilme potansiyelini içinde barındırırken, bir vasıta; onun aracılığı ile süpürülen kamusal rotadaki olası eylemleri perdeleyerek olası birçok karşılaşmayı yok edebilir. Karşılaşmaların dolayısı ile bireyin etkinliği sayesinde oluşabilecek anlam katmanlarının ortadan kalkması ile gündelik rotalar; tarihsel ya da ilişkisel bir anlama sahip olmayan kimliksiz mekanlara, 'yok-yer'lere (Auge, 1995) dönüşür.

Geçiş mekanları sahip oldukları potansiyeli iyi değerlendirebilen katmanlı ve esnek mekanlar olduğu sürece, kullanıcısı sayesinde nitelik kazanan; güçlü söylem ve semboller üretebilen mekanlar olurlar. Yüksek karşılaşma potansiyeline sahip olan gündelik rotaları, anlam katmanlarından yoksun ve sıradan bir geçiş mekanı olmanın ötesine geçiren etken bu rotalar üzerinde bireylerin kendiliğinden oluşturduğu keyfi aktiviteler ve kamusal birikimlerdir.

Şekil 3.1: Gündelik rotalar ve temas noktaları.

Bireyin sahip olduğu özel alanlarının sınırları ve ilişkileri açık bir şekilde okunabilirken aynı şeyi kamusal yerler için yapmak pek mümkün değildir. Bu alanlarda ilişkiler kendiliğinden ve daha karmaşık şekillerde kurulur. Fakat bu karmaşık tekrarların bir gündelik ritmi vardır. Bu ritmin analizi; o mekanın gündelik hareket aracılığı ile her gün yeniden nasıl üretildiğinin ayrıştırılmasını gerektirir. Bu yöntem kuşbakışı analizin açıklayamayacağı, maddesel, kavramsal ve toplumsal olarak mekanın bütün boyutlarıyla tartışılmasını olanaklı kılabilir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

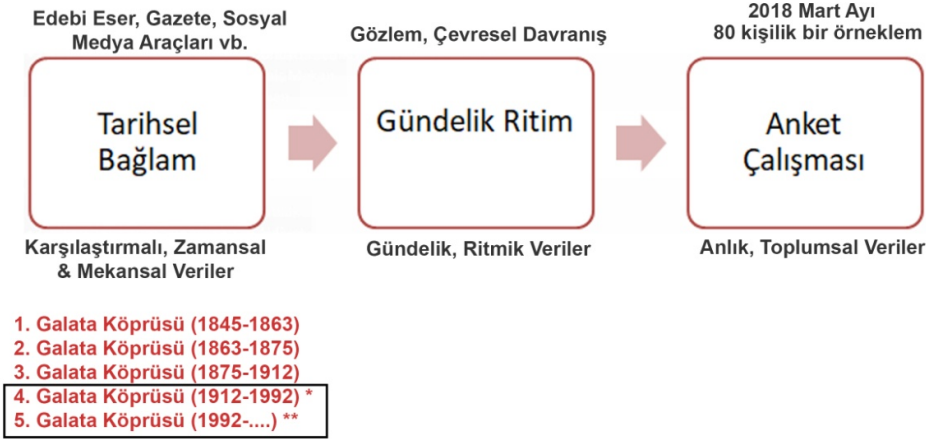
Kimlik süreçleri ve birey-mekan ilişkisi bağlamında kentsel kamusal mekanların varlığı ve bu mekanların niteliği hayati önem taşımaktadır. Bireyin kimliğini oluşturabilmesi için diğerleri ile karşılaşma ihtiyacı vardır. Ayrıca birey; kimliğini ifade edebilmek için mekanı araçsallaştırır. Yüksek karşılaşma potansiyelleri barındırması, sahip olduğu kullanıcı çeşitliliği ve gündelik hareketin sürekliliği sayesinde gündelik hareketi önemli temas noktalarına dönüştüren (sokak, geçit, pasaj, köprü, vb.) geçiş mekanları bu bağlamda önemsenmektedir (Şekil 3.2). Literatür araştırmalarına dayanarak; geçiş mekanlarını nitelikli kılan, konuyu nesnelleştirici değişkenleri tespit etmek çalışmanın ilk aşamasını oluşturmaktadır. Bu değişkenler, kentsel kamusal mekanlar üzerinden verilen örnekler

üzerinden tartışılarak; seçilen nitelikli bir geçiş rotası üzerinde konunun derinleştirilmesi hedeflenmiştir.

Galata Köprüsü; sahip olduğu sosyal çeşitlilik, imge değeri, geçirdiği mekansal değişimler, ürettiği kentsel taktikler nedeniyle nitelikli bir geçiş mekanı olarak değerlendirilmiş ve alan çalışması bu rota üzerinde gerçekleşen kamusal birikmeler ve temas biçimleri belirlenen değişkenler ve araştırma soruları doğrultusunda incelenmiştir.

Birey ve kimlik bağlamında geçiş mekanlarının değerlendirilmesi konusu; ilişkisel ve çok boyutlu olması nedeniyle tek bir araştırma tekniği ile yetinemez. Mekanın sürekli olarak yeniden üretimi söz konusu olduğu için karşılaştırmalı zamansal ve mekansal verilere; gündelik hareketin sahip olduğu ritmin gücünü ortaya çıkarabilmek adına gündelik ve ritmik verilere; ve herkesin söz sahibi olduğu kamusal mekanlar söz konusu olması nedeniyle toplumsal verilere ihtiyaç duyulmuştur. Bu verileri elde etmek üzere farklı araştırma teknikleri kullanılmıştır. 'Gündelik Ritim' başlığı altında çevresel davranış gözlemleri yapılmış; 'Tarihsel Bağlam' başlığı altında Galata Köprüsü'nün geçirdiği mekansal değişimler edebi eser, gazete, fotoğraf vb. taramaları ile araştırılmış ve bu iki araştırma tekniği ile Galata Köprüsü'nün mekan-birey ilişkisi analiz edilmiştir. Son olarak bu analizlerin destekleyicisi niteliğindeki anket çalışması aracılığı ile toplumsal bağlamda bir değerlendirme yapılmıştır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Galata Köprüsü, Alan Çalışması. ⁴

Galata Köprüsü gezinmek, fotoğraf çekmek ya da bir yere ulaşmak için keyfi olarak yürünen ve seyredilen bir yer olmanın ötesinde, alt kotundaki lokantaların varlığıyla da önemli bir potansiyeli içinde barındırmaktadır. Bu potansiyeli tamamen kaybetmemiş olmasına karşın kentli eski Galata Köprüsü'nden özlemle bahsetmektedir. Bunun nedeni yalnızca geçmişe duyulan özlem değildir. Köprü'nün sahip olduğu kimlik de, mekansal müdahaleler nedeniyle içindeki yaşantının değişmesiyle yok olmuş, yeni köprü kendine yeni bir kimlik yaratmıştır. Bu iki köprü benzer fakat farklıdır. Öyleyse konumu ve işlevi aynı olan bu iki yeri, farklılaştıran unsurlar nelerdir? İlk bölümde bu sorunun yanıtını verebilmek için Galata Köprüsü'nün geçirdiği mekansal değişimleri okumak üzere gazete, dergi, edebi metin, fotoğraf, kartpostal vb. araçlarla analiz edilmiştir. 1912'den 1992'ye kadar kullanılmış olan 'toplumun en çok yakınlık duyduğu köprü' (Belge, 2003) olarak bilinen Tarihi Galata Köprüsü* ile günümüzdeki köprü** karşılaştırmalı olarak araştırılmış ve geçirdiği mekansal değişim tartışmaya açılmıştır.

Sonrasında Galata Köprüsü'nde yerinde yapılmış gözlemlerle, Galata Köprüsü'nün gündelik ritmi analiz edilmiştir. Çevresel davranış, 'olta balıkçılığı' yapan kullanıcılar üzerinden gözlemlenmiş ve kentsel bir taktik olan 'olta balıkçılığı' aracılığı ile mekanın kullanımına ve ürettiği sosyal kurguya ilişkin detaylı bilgi edinme yöntemi olarak kullanılmış ve edinilen bilgiler gündelik ritim analizleri ile görselleştirilmiştir (Şekil 3.4). Zeisel J. (1981); ilişkileri etkileyen çevresel unsurların; duvarlar, ekranlar, nesnelere ve semboller gibi engelleri içerdiğini; ve şekil, yönelim, boyut ve çevre koşulları gibi durumları kapsadığını ve bu

⁴ Tarihler için kaynak: **Durbaş, R.** (1995). *Galata Köprüsü*. İstanbul: İletişim Yayınları. ss. 23

unsurlarla ilgili tasarım kararlarının, sosyal davranışı etkilediğini söyler. Bu bağlamda; sahada sosyal davranış ve ilişkileri içeren enformel mekan üretimini analiz etmek, tasarlanan mekan ile yaşanan mekan arasındaki ilişkiyi açıklamaya yarayacaktır. Yöntemin gözlemci noktası; gizli yabancı, kayıt cihazları; not tutma ve fotoğraf'tır. Ayrıca sosyal medya ve forumlardan, internet ortamında yer alan sayısız video ve film taramalarından faydalanarak oluşturulan kontrol listeleri de kullanılmıştır. Gözlemler; 2018 Mart ayı boyunca farklı gün ve saatlerde yapılmıştır.

Şekil 3.4: Zeisel Çevresel Davranış, Gözlem Metodu (Zeisel J. , s. 112).

Araştırmanın son kısımda ise anket çalışması ile Galata Köprüsü'nün bizzat kullanıcılarına sorulan sorularla köprüyle kurdukları bağ, ilişki, mekansal kullanım ve sürelerine ilişkin bilgilerin araştırması yapılmıştır.

Literatür araştırmalarından yola çıkarak birey-kamusal mekan ilişkisi açısından önemli bir yer tutan ve bir geçiş mekanının nitelikli karşılaşmalar üretebilmesinin koşulu olarak belirlenen değişkenler bu üç araştırma tekniği aracılığı ile seçilen alan üzerinde uygulanmıştır. Özetle, kent içinde önemli bir ayrıcalığa ve imgesel değere sahip Galata Köprüsü; anket yardımıyla temas eden kullanıcı ve çeşitliliği, temas etme biçimi ve çeşitliliği, mekansal kullanımlar üzerinde bir uzlaşma olup olmadığı sorusu değerlendirilmiştir. Ayrıca

değişkenlerin birbirleriyle anlamlı bir ilişki içerisinde olup olmadığı konusu da Spss programı aracılığı ile korelasyon analizleri yapılarak bu konuda bazı önemli çıkarımlar yapılmıştır. Anket çalışması; analiz edilen gündelik ritim ve ilişkilerin destekleyicisi niteliğindedir. Araştırmanın veri toplama aşaması 10-25 Mart 2018 tarihleri arasında, 18 yaş ve üstü kullanıcı grubunu temsil eden 80 kişilik bir örneklem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma: çok boyutlu bir değerlendirme yöntemi ile Galata Köprüsü'nü anlamının ötesinde; kentin ana damarlarını oluşturan bütün gündelik rotalar adına, toplumsal ilişkiler ve kamusal mekan bağlamında genel bir bakış açısı oluşturmayı hedefler.

3.2. Değişkenler

Birey kendini gerçekleştirebilmek için nitelikli kamusal mekanlara ihtiyaç duyar. Disiplin ve otorite mekanizmaları tarafından her an yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan kamusal mekanların da varlığını sürdürebilmesi bireyin bu mekandaki etkinliğine bağlıdır. Bu karşılıklı ihtiyaçlar dengesi kamusal hayatın devamlılığını sağlar. Bu bağlamda kamusal mekanın birbirinden farklı özelliklere sahip bireylerin her birine açık (katmanlı) ve olası eylemlere karşı davetkar (esnek) olması önemli bir gerekliliktir.

Nitelikli kamusal mekanlar; bireysel ihtiyaçlardan doğan; katılım, sosyal çeşitlilik, mekansal aidiyet, keyfi ve sosyal aktiviteler bağlamında eylem çeşitliliği ve mekansal kullanım açısından uzlaşma gibi değişkenlerin organik bir biçimde gerçekleştiği yerlerdir. Bu mekanın esnek ve katmanlı olması sayesinde bu değişkenler kendiliğinden ve karmaşık bir biçimde gerçekleşir (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: Birey ve Kamusal Mekan İlişki Grafiği.

Farklı kùltùrlere sahip toplumların birbirinden farklı kamusal mekanlar üretmesi kaçınılmazdır. Bu kamusal alanlar aynı zamanda aralarında toplumların sahip olduğu ortaklıklardan doğan benzerlikleri de barındırırlar. Varna (2014); Farklı kùltùrlere ait kamusal mekanlar arasındaki kaçınılmaz farklılıklar ve şaşırtıcı ortaklıklara dikkat çeker. Bu ortaklıklar; bireysel ihtiyaçlar ve bedeninin mekanla kurduğu gündelik ilişkiden doğarlar ve bireyin evrensel ihtiyaçları gibi bu ortaklıkların ürettiği mekansal değişkenler de evrensel bir nitelik taşır.

Gündelik gereklilikleri arasında keyfi ve sosyal aktiviteler için zaman yaratmaya çalışan modern birey, gündelik rotalar üzerinde gerçekleşebilecek spontane eylem ve sosyal temas noktaları sayesinde kendi içsel dengesini korumaya çalışmaktadır. Bu nedenle birey için; önemli kamusal karşılaşma potansiyelini barındıran; kentsel hayatın akıp gittiği, sokak, pasaj, geçit, köprü vb. geçiş rotaları hayati önem taşır. Yine de kimi yerler güvenli ve keyifli, dolayısıyla bireyin özellikle geçtiği, gönüllü olarak vakit geçirdiği, ciddi sosyal ilişkiler kurduğu yerler olabiliyorken, diğer tarafta bazı yerler, kimsenin geçmek istemediği, gerekli durumlarda hızlıca geçilip gidilen; neredeyse hiçbir temas kurulamayan güvensiz ve tekinsiz olarak nitelendirilen yerler olmaktadır. Bunun nedeni; fiziksel mekanın, gündelik hareket ve bireyin mekanı yeniden üretmesi sayesinde gerçek bir varlık ve nitelik kazanabilmesidir. Birçok kamusal yer temelinde bu birey-mekan ilişkisindeki dengeyi kuramamaları nedeniyle diğerlerinden ayrılır. Bu dengenin kurulabilmesi; birey ve kamusal alan arasındaki ilişkiyi nitelikli kılan dolayısıyla kamusal mekanın niteliğini belirleyen; bireyin katılımı ve sosyal çeşitlilik, mekansal aidiyet, keyfi ve sosyal aktiviteler bağlamında eylem çeşitliliği, mekansal uzlaşma gibi değişkenlere bağlıdır. Çalışmanın bu bölümünde bu değişkenler tanımlanarak, ilerleyen kısımlarda seçilen örnek alan üzerinde değerlendirme yapılırken kullanılacaktır (Şekil 3.6).

DEĞİŞKENLER		ALT ARAŞTIRMA SORULARI
GÖZLEM	Bireyin Katılımı ve Sosyal Çeşitlilik	
GÖZLEM+ANKET	Kişiselleştirme ve Mekansal Aidiyet	Galata Köprüsü'nde ölçülen aidiyet değeri ile herhangi bir sosyal grup arasında anlamlı bir ilişki var mı?
ANKET	aralarındaki ilişki	Galata Köprüsü'nün kullanıcıları için mekansal aidiyet değeri ve aktivitelerin tekrarı (sıklığı) arasında anlamlı bir ilişki var mı?
GÖZLEM+ANKET	Keyfi Aktiviteler / Eylem Çeşitliliği	Galata Köprüsü'nde keyfi aktivite değeri zorunlu aktivite değerinden büyük müdür?
ANKET	Mekansal Kullanım Açısından Uzlaşma	Galata Köprüsü'nde mekansal kullanım açısından uzlaşma sağlanabilmiş midir? Uzlaşma sağlanılamayan aktiviteler varsa, nelerdir?

Şekil 3.6: Değişkenlerin anket çalışmasına uyarlanması

3.2.1. Bireyin katılımı ve sosyal çeşitlilik

Toplum; birbirinden farklı sosyal kategorilere üye bireylerin bir araya gelmesiyle oluşur ve bütün toplumsal durumlar gerek uzlaşarak, gerekse ayrışarak fakat muhakkak ortak bir ürün olarak meydana gelir. Bu nedenle bireylerin uzlaşma ve ayrışma zemini olarak kamusal alanların varlığı hayatidir.

Toplum, bireyleri sosyal kategorilere göre ayırır, bazı kategorileri de dışlar ve ötekileştirir. Ötekileştirilen birey, kamusal olan sokağı kendi bireysel ihtiyaçları için farklı bir biçimde kullanmak zorunda kaldığında ya da farklı bir kullanımı anarşist bir tavırla özellikle tercih ettiğinde; melez mekanlar ve ilişkiler oluşur. Stavrides, buna benzer heterotopik durumların heterogenez ve yeniden üretimin iç içe geçmesiyle oluştuğunu söyler. Stavrides (2016) sallantılı bir zeminde gerçekleşen toplumsal bireyselleşmenin altını çizer ve süreksizlik alanı olarak heterotopyaların yeni doğan ilişkilere alan açan süreçlerde oluştuğundan bahseder. Kamusal alanlar; sahip olduğu sosyal çeşitlilik sayesinde heterotopik olan durumlara yer açan, onunla bölünüp çoğalan mekanlardır.

Söz konusu 'sosyal çeşitlilik' tanımlaması; cinsiyet, yaş, etnik köken, biyolojik, fizyolojik ve sosyo-kültürel farklılıklara sahip bireyler topluluğunun heterojen durumuna verilen genel bir adlandırmadır. Bireyin kim olduğunu belirleyen bu farklılıklar; bireylerin toplum içinde belirli gruplara ayrılmasına neden olur ve toplumu bu durumdan doğan bir hiyerarşik oluşuma götürür. Bu hiyerarşi bildiğimiz ast üst ilişkisini belli toplumsal durumlara göre her defasında yeniden oluşturan, kimliklerin değişken olması gibi sürekli değişen bir sınıflandırmadır. Bu ilişkilerin ve melezlenmelerin yaşandığı kamusal mekanlar ise herhangi bir ayırım gözetmeksizin toplumun ortak mekanları olmak zorundadır. Bu nedenle toplumun doğal olarak içinde barındırdığı sosyolojik çeşitliliğe ve birbirinden farklı özellikteki her bir bireyin katılımına ve yeni heterotopik mekanların üretimine açık olmalıdır. Belirli bir grubun tekeli altında bulunan ve yalnızca onların kullanımına açık bir mekan 'kamusal mekan' tanımını karşılayamaz. Bu nedenle nitelikli bir kamusal mekan çeşitlilik içermelidir, kullanımı belli bir grup ve otoritenin elinde olmamalıdır.

Bir kamusal mekanda sosyal çeşitliliğin varlığı aynı zamanda bireysel ihtiyaçlar nedeniyle de gereklidir. Çünkü bireyin kimlik süreçleri nedeniyle kendisi ile benzerlikler ve kaçınılmaz farklılıklar barındıran diğer bireyler ile karşılaşmaya ihtiyacı vardır. Kamusal alanların bu çeşitliliği içerebilmesi bu mekanların 'güvenli' olması ile de ilgilidir. Bunun sağlanabilmesi

de Jacobs'a göre (2017) sokak kaldırımlarında hemen her zaman birilerinin olmasına bağlıdır. Bunun insanlarda sokağa bakma mazereti yarattığını ve güvenliği sağlayacak şeyin bu gözler olduğunu savunur. Jacobs (2017) ayrıca oturduğu Hudson Sokağı'nda her gün karmaşık bir ritimle tekrar eden 'kaldırım balesi'nden bahseder. Bu görünüşte düzensiz olan ritmin; asayiş sağlama düzeni olduğunu söyler. Lefebvre (2017) de gündelik hayatı, tekrarlı olan niceliksel zamanla, ritmik ve döngüsel olanın etkileşimi olarak tarif eder ve bu etkileşimi beden mülksüzleşmesinin nedenlerinden sayar. Bu iki görüşün temas ettiği nokta, bedenin ihtiyaç duyduğu 'güven' gereksiniminin ritmik olan gündelik harekete ve bu hareketi oluşturan 'kalabalık' olgusuna bağlı olmasıdır. Ayrıca kalabalıklar; yeni kalabalıklar ve yeni aktiviteler üretebilme potansiyeli içerir. Gehl (2011); bulvarlarda kafelerde oturma şeklinin hep kaldırımlara doğru, sokaktaki yaşamı görece şekilde olduğundan bahseder. Bu durumu, insanlarla bir aradalığın cezbediciliğine ve yeni aktiviteler üretme olasılığına bağlar. Galata Köprüsü tarih boyunca hep yüksek bir sosyal çeşitlilik içermiş, günümüzde de yüksek oranda sosyal çeşitlilik içermeye devam eden bir rotadır. Bu düzenin nasıl işlediğini ve kalabalıklar üretebilme potansiyelinin nereden geldiğini anlamak üzere alan çalışmasında incelenecektir. Bu bölümde ayrıca kamusal mekanların sahip olması gereken 'eşitlilik' ilkesi nedeniyle; sosyal gruplardan birinin diğerleri üzerinde tahakküm oluşturup oluşturmadığı konusu da tartışılacaktır.

3.2.2. Kişiselleştirme ve mekansal aidiyet

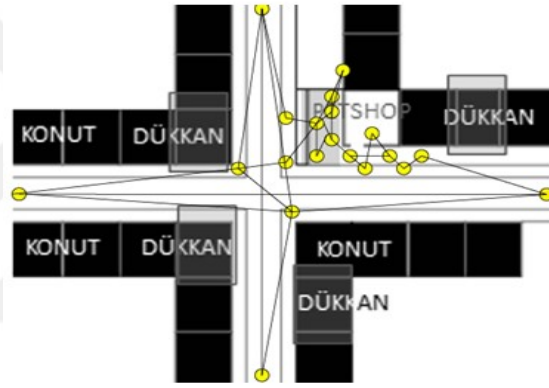
Kimlik; bireyin hayat boyunca yaşadığı deneyimler ve karşılaştığı diğer bireyler karşısında aldığı pozisyona göre sürekli bir değişim süreci içindedir. Bu süreç insanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan ihtiyaçlar doğrultusunda gelişir. Bu ihtiyaçların karşılandığı bir düzlem olarak mekan, gündelik hayatın dolayısıyla bireyin kişisel deneyimlerinin bir tanığı olarak varlık kazanır. Zaman çizgisinde mekan maddesel olarak değişime uğrayabilir, fakat bireyin anılarının düzlemi hafızalarda 'yaşanan mekan' olarak kavramsal bir yapıya bürünür. Mekan ile kullanıcısı arasında bu kavramsallaşma sayesinde bir aidiyet bağı oluşur. Bu bağlamda mekansal aidiyetin oluşumu bireyin hatırlamak isteyeceği değerli anılar oluşturmaya bağlıdır ve bunun için mekanın buna izin vermesi gerekir. Bachelard (1996); "Uzak bellek, onları ancak bir değer vererek, başlarının üstüne bir mutluluk aylası koyarak anımsayabilir. Bu değerler silinip giderse, olgulara tutunacak dal kalmaz" der (s. 81). Bireyin katılımını ve eylemlerini kısıtlayan bir mekan, bireyle arada böyle bir bağ oluşmasını da

engellemiş olur. Oysa gündelik ve sıradan eylemlerle birey mekanı dönüştürebilir, ona yeni anlamlar ve yeni kimlik katmanları kazandırabilir.

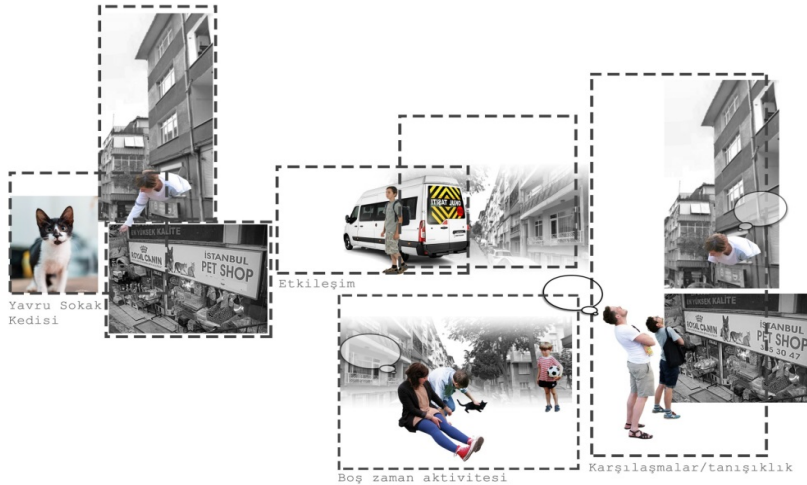
Kendileme/ kişiselleştirme (appropriation), bireyin mekanı kendine ait bir yer yapma eğiliminden doğan bir kavramdır. Graumann (1976) bu kavramı; “bir şeyi kendi için alma veya kendine ait bir şey yapma eylemi veya süreci” olarak ifade eder (s. 113). Birey söz konusu kamusal alanlarda da mekanı kişiselleştirme eğilimi içindedir. Bunu otoriteler ve disiplin mekanizmalarıyla uyularak ve gündelik taktiksel eylemler üreterek, hiç de bunun farkında olmadan yaparlar. Bu kendileme eğilimi bireyin mekana karşı aidiyet ilişkisi kurabilmesini olanaklı kılar. Mekanın bu etkileşime direnç göstermemesi önemli bir gerekliliktir.

Bireyin her mekanla kurduğu aidiyet ilişkisi birbirlerine göre farklılık gösterir. Kimi zaman bu aidiyet ilişkisi özel alanlarının çeperinde oluşan bireyselleşmeler ile gerçekleşir; ‘kapı önü karşılaşmaları’nı buna örnek olarak verebiliriz. Bu tip karşılaşmalara örnek olarak; Uluoğlu (2016) Kadıköy’deki bir okulun bahçe duvarı önünde oluşan ve yıllardır sürdürülen ‘ahbaplık ilişkisi’nden söz eder. Çocuklarını okula bırakmak için gelen ebeveynler; beklerken tanışıp sosyal ilişkiler kurarlar. Bu tip ilişkilerin kurulduğu nitelikli karşılaşmalar bir merdivenin bitiminde, bir sokağın ortasında, karşılıklı iki pencere arasında da gerçekleşebilir. Bu karşılaşmaların gerçekleşebilmesi için sıradan bir ortaklık, önemli bir paylaşım ağı kurabilir. Üsküdar’daki Selimiye Mahallesi’nde bulunan bir petshop’un bahçesi ile sokağın kesiştiği alan bu sokakta yaşayan hayvanseverlerin böyle bir ortak paylaşım ağı oluşturdukları yerlere örnek olarak gösterilebilir (Şekil 3.7). Bu noktada zaman zaman bir özel alan olan bahçenin, kamusal olan sokakla kesişiminde sokaktaki yaşamı ve sokağın kimliğini oluşturan önemli bir temas noktası oluşmaktadır. Bu alanda mahalleli burada yaşayan kedilerin bakımını, gerektiğinde koruma ve sahiplendirme çalışmalarını gönüllü olarak üstlenir. Bu ortaklık ile petshop’un işletmecisi ve sokakta yaşayan bireyler arasında bir ahabaplık ilişkisi kurulur. Bu nokta; bölgede yaşayanların ya da sokaktan geçenlerin; bir araya geldiği, karşılaştığı ve paylaştığı geçici bir kamusal ortama ev sahipliği yapar. Bireyleri bir araya getiren etken kaybolduğunda (örneğin yavru kediler sahiplendirildiğinde) kamusal birikmeler de sona erer. Bu tip ilişkiler sokağı ve çevresinde yaşayanları benimsemiş olan bu mahallenin sakinleri için farklı şekillerde, farklı zaman ve mekanlarda tekrar eder. Sokak müdahaleye ve dönüşüme, birey de yaşamaya ve dönüştürmeye hazırdır. Bu doğal ve devingen ilişki gündelik rutin içerisinde sürekli devam eder. Aynı sokakta yaşanlar için bu tip temas noktaları, hiçbir zorlama olmaksızın kendiliğinden gerçekleşirken, bu sayede bireyler kentte yaşamının ayrıksı

fakat kırsal ve bilindik olanın güvenli keşişiminde yaşamayı olanaklı hale getirir. Jacobs (2017); büyük bir kısmı şans eseri ve birçoğu gerekli bir işi halletme ihtiyacından doğan, gönüllü kamusal temasların halka kamusal bir kimlik hissi verdiğinden ve kamusal bir saygı ve güven ağı oluşturduğundan bahseder. Şair Nesimi Sokak'taki bu kamusal temas noktası sokak sakinlerinin böyle bir güven ağı oluşturmalarına yardımcı olur. Bazen kuryeler; kargonun sahibini evinde bulamadığında, kargoyu petshop işletmecisine emanet eder. Bazen de sokak sakinleri kendi anahtarlarını bir misafirleri geleceği zaman petshop işletmecisine emanet edip, misafirlerinden almalarını rica edebilir (Şekil 3.8). Böyle organik bir ilişkinin oluşması; bunun gibi temas noktaları üretebilen sokaklarda kolayca kurulabilirken, karşılaşmalara imkan tanımayan sokaklarda da bir o kadar zor kurulur.

Şekil 3.7: Kamusal birikme/aktivite diyagramı /Üsküdar, Şair Nesimi sokak.

Şekil 3.8: Kamusal temas /Üsküdar, Şair Nesimi sokak.

Bireyin diğerleriyle karşılaştığı, anılarının düzlemi olan, ‘aslında yalnız olmadığını’ hissettiği yerler olarak kamusal alanlar, bireyin kimlik gelişiminde önemli bir yer tutar. Kasti ya da yanlış kentsel kararlar nedeniyle her gün yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan kamusal mekanların sürdürülebilirliği ancak kentlinin katılımı sayesinde güvence altına alınabilir. Çünkü kentsel katılım bireyle mekan arasında bir aidiyet ilişkisi kurulmasını olanaklı kılar. Bu aidiyet ilişkisi nedeniyle birey mekanın sürdürülebilirliği için gönüllü olarak görev alır. Bireyler iyi bir kamusal mekanı benimser, bu yerin mekansal durumu ile ilgili olarak kendilerini sorumlu hisseder, zorunlu olmaksızın mekanı kullanmayı tercih eder ve bu mekanları kendi mekanları yapmak için çeşitli eylemlerde bulunarak mekanı kişiselleştirirler. Cresswell (2004); ‘‘İnsanlardaki genel davranış şekli bir mekanın kendileri hakkında bir şey söylemesini sağlamak yönündedir. Sahip oldukları şeyleri eklerler, mobilyaları mekanın elverdiği ölçüde yeniden düzenler, kendi posterlerini asar, masaya birkaç gerekli kitap yerleştirirler. Bu yeri sizin mekanınıza dönüştürür’’ der (s. 2).

Yapılan gözlemler sonucunda tespit edilen belli başlı aktiviteler vardır ve bu aktiviteler bireyin o mekanı benimsediğini ve işleyişi ile ilgili kendini sorumlu hissettiği çıkarımını yapmamızı sağlar.

- Birey yabancıları mekanın işleyişiyle ilgili bilgilendirir ve gerektiğinde uyarır.
- Birey mekanın sürdürülebilirliği için gönüllü olarak görev alır.(mekanın düzenine ilişkin kararlar alır ve uygular.)
- Birey mekana ait bir özelliğin yok edilmesine tepki gösterir.

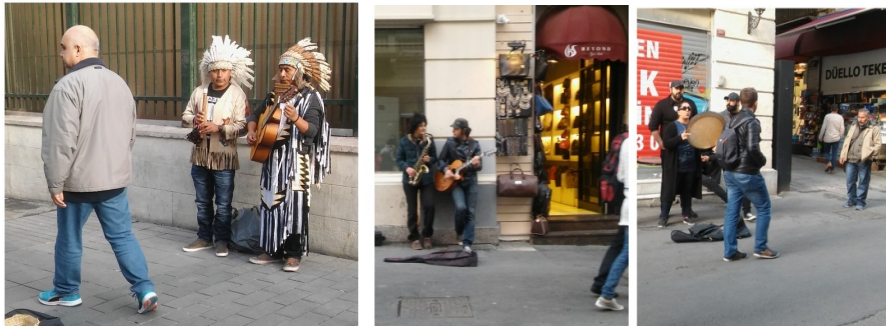
Bireysel ve toplumsal hafıza bireysel ve toplumsal kimlik ediniminde mekanı altlık olarak kullanır. Anılar ve toplumsal olaylar özellikle mekanlar üzerinden anımsanır. Mekanın anlamlandırılması bir eylemle mümkündür çünkü birey bu şekilde anılar oluşturacak, kimliğinin bir parçası olan mekanla bir aidiyet bağı kuracaktır. Bachelard (1996) :‘‘Uzak bellek, olmuş olanları ancak bir değer vererek, başlarının üstüne bir mutluluk aylası koyarak anımsayabilir. Bu değerler silinip giderse, olgulara tutunacak dal kalmaz.’’ (s:81) der. Mekan da bu değerlerin tutunma yüzeyi olarak bireye hizmet eder. Birey bu şekilde aidiyet kurduğu mekansal düzlemin sürdürülmesini tercih eder, bunun için gönüllü eylemlerde bulunur ve kamusal mekanın varlığını güvence altına alır.

Bireyin yaşadığı çevreyle kurduğu aidiyet ilişkisi; hem bu mekanların sürekliliği ve hem de bireyin kimlik süreci bağlamında büyük bir öneme sahiptir. Bu aidiyet ilişkisinin varlığı katılım, süreklilik ve gönüllülük içeren eylemlerle anlaşılabilir. Birey kendi özel alanlarının bakımını üstlendiği gibi, kamusal alanları da katılım sağlayabildiği, bireyselleştirdiği ve

aidiyet ilişkisi kurabildiği oranda sahiplenir ve gönüllü olarak mekanın bakımını üstlenir ve bu şekilde kamusal alanların da sürekliliğini güvence altına alır. Birey; mahallesinde yaşayan sokak hayvanlarının, bitki ve ağaçların bakımını, sokakta oynayan çocukların gözetimini, vb. üstlenerek mekansal sürekliliğe bu bağlamda katkı sağlar. Jacobs (2017), gözlemlerine dayanarak sokakta oynayan çocukların; yabancı birini sokağın düzenine ilişkin bilgilendirme konusunda gönüllü olarak görev almalarından bahseder. Bu tip gönüllü eylemlerin varlığı o yerle bireyin kurduğu aidiyet ilişkisinin bir kanıtıdır. Bireyin kendi özel mekanlarında olduğu gibi, kamusal mekanlara da koruyucu davranması bu yerleri benimsemiş olmasıyla ve aidiyet duygusu beslemesiyle ilgilidir.

Bireyin mekanla kurduğu aidiyet ilişkisi; mekanın sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bu aidiyet ilişkisi 'bireyin katılımı' ile kurulur, fakat bu katılımın sürekliliğine ihtiyaç vardır. 'Süreklilik' ya da 'tekrar' belleğin çalışma prensibine göre aidiyet ilişkisi bakımından kilit niteliğindedir. Her gün işe giderken bireyin kullandığı yol ile ilk defa geçtiği bir yol arasında fark vardır. Her gün kullandığı ya da belirli tekrarlarla kullandığı mekanları daha kendine ait ve daha anlamlı hisseder. Çünkü bireylerin birbirleriyle kurduğu ilişki gibi mekanlarla kurduğu aidiyet ilişkisi de 'aşına olma' meselesiyle yakından ilgilidir.

Diğer yandan süreklilik kentsel mekanın toplumsal imgesini de oluşturur. Örneğin; İstiklal Caddesi üzerinde çeşitli yerlerde, Kadıköy Meydanı'nda İstanbullu'nun sık sık görmeye alışık olduğu sokak sanatçılarından bazıları yıllardır hep aynı yere yerleşirler. Yöresel kostümler giyen Şişhane'deki sokak sanatçıları; periyodik olarak onlarla aynı yerde karşılaşan bir birey için o yer ile özdeşleşen bir karakter olmaya başlar ve bu sokak sanatçıları birey için o mekanın kimlik katmanlarından biri haline gelir (şekil-3.9). Benzer şekilde Galata Köprüsü, üzerindeki olta balıkçıları ile özdeşleştirilmektedir (Şekil 3.10).

Şekil 3.9: İstiklal Caddesi-Sokak Sanatçıları

Şekil 3.10: Galata Köprüsü-balıkçılar (Beytullah Kösenciğ arşivinden)

Birçok sokakta hayvanlar, orada yaşayanların ortak konusudur. İstanbul Şair Nesimi Sokak'ta olduğu gibi insanlar sokak kedileri hakkında konuşur, onlarla ilgilenirken birbirlerine temas ederler. İstanbul'da sadece Şair Nesimi Sokak değil birçok semt, kedileriyle bilinir. 'İstanbul'un kedileri' ifadesi çok sayıda İstanbullunun hafızası ve anlamlandırması sayesinde yerle özdeşleşmiş bir olgudur. Kentin kullanıcısı sürekli görmeye alışık olduğu sokak hayvanları aracılığı ile taktiksel temas biçimleri oluşturur ve bu canlılar da o sokağın birer parçası haline gelerek kentlinin hafızasındaki sokak imajında yer alır. Örneğin Kadıköy sokaklarında yaşayan ve burada yaşayan insanlar tarafından bilinip benimsenen 'Tombili' isimli kedi sosyal medya aracılığı ile de ayrıca tanınmış ve ölümünden sonra onunla özdeşleşen yere heykeli yapılmıştır (Şekil 3.11). Kentli bunun gibi birçok nesne ve kavramı sosyal temas kurmak için taktiksel bir araç olarak kullanır ve bireyselleştirir. Bu sayede kentli yaşadığı yeri dönüştürerek ona kimlik katmanları ekler.

Şekil 3.11: Kadıköy'ün kedisi-Tombili. (Url 1)

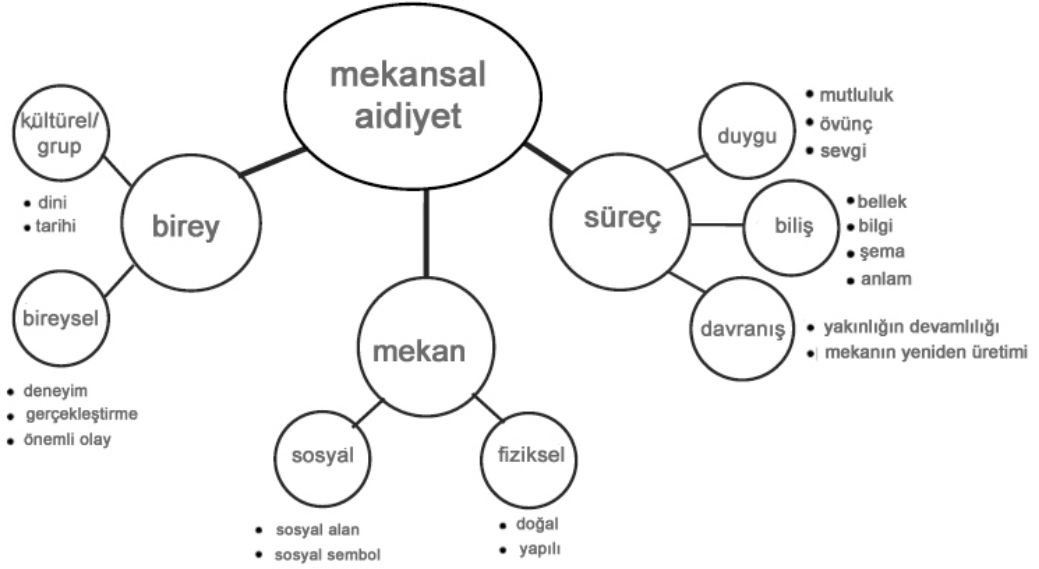
Kentin dinamikleri değiştikçe, otoriteler ve mekanın kullanıcıları tarafından mekanın bu tip taktikleri olanaklı kılan fiziksel yapısı da değişerek bu tip ilişkiler yok olabilmektedir.

Örneğin; bir su kenti olan İstanbul kıyılarının doldurulmasıyla ciddi değişimler geçirmiş, kent yalnızca fiziksel olarak değişmekle kalmayıp, ilişkisel dolayısı ile kent kullanıcısı için anlamsal değişimler yaşamıştır. Dolgular nedeniyle eski yalıların bir kısmı kıyının kilometrelerce gerisinde kalmış, su ile ilişki kuran kayıkhaneler, suyun gerisinde farklı işlevlerle kullanılmaya başlanmıştır. Kıyı çizgisinin doldurulmasıyla Maltepe’de Süreyya Paşa Plajı olarak bilinen yerin geçirdiği değişim de buna verilebilecek iyi bir örnektir. Kıyı dolguları nedeniyle denizin ortasında bulunan ve kentlinin hafızasında yer eden Bakireler Anıtı, günümüzde denizin çok daha gerisinde bir marketin otoparkında, bir kısmı betonun altında kalmıştır (Şekil 3.12). Anıların tutunacağı mekansal düzlemde gerçekleşen bu değişim, yalnızca kullanım ve ilişkileri değiştirmemiş aynı zamanda anıtı ve kentlinin anılarını kendi bağlamından koparmıştır. Günümüzde bu anıtın yanından gelip geçen insanların büyük bir kısmı bu anıtın adını, tarihini ve ne niyetle yapıldığını bilmemektedirler.

Şekil 3.12: Soldaki Bakireler Anıtı eski hali /Maltepe (Url 2), Sağdaki Bakirler Anıtı günümüzdeki hali.

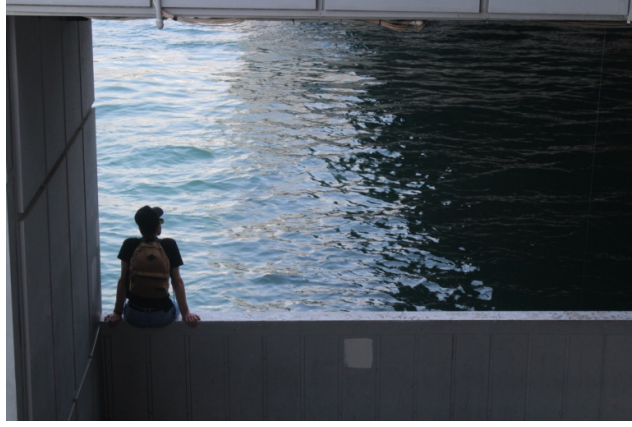
Bu bölümde bahsedilen "mekansal aidiyet" kavramını değerlendirebilmek amacıyla (Scannell & Gifford, 2010) mekansal aidiyetin üçlü organizasyon şemasından da faydalanılarak anket çalışması için iki faktörlü yeni bir ölçek geliştirilmiş ve alanda uygulanmıştır (Şekil 3.13).

Şekil 3.13. Mekansal aidiyet- üçlü organizasyon şeması, (Scannell & Gifford, 2010)

3.2.3. Keyfi aktiviteler ve eylem çeşitliliği

Birey mekanı eylemleriyle kendileştirir, dönüştürür ve yeniden üretir. Bu üretimi modern kent yaşamının gerekli aktiviteleriyle değil, bu aktiviteleri gerçekleştirirken bulunduğu aralıklarda; keyfi olarak gerçekleştirdiği eylemler aracılığı ile yapar (Şekil 3.14). Dış mekan aktivitelerini Gehl (2011) zorunlu/gerekli aktiviteler, isteğe bağlı aktiviteler ve sosyal aktiviteler olarak üçe ayırır. Zorunlu aktiviteler eve, okula, işe gitme gibi günlük gereklilikleri kapsayan aktivitelerdir. Bu gerekli aktiviteleri gerçekleştirirken birey; özel alanları ile gündelik yaşamını birbirine bağlayan sokak, geçit, pasaj, köprü vb. kamusal rotalar üzerinde ritmik bir hareket oluşturur. İsteğe bağlı aktiviteler ise; dinlenme, gezme, durup bakma gibi keyfi aktiviteleri içerir. Birey bu aktiviteler aracılığı ile mekanı bireyselleştirebilir, aidiyet oluşturabilir. Üçüncü grupta yer alan sosyal aktiviteler ise bireyin diğerleriyle karşılaştığı ve kendi benliğini ifade ettiği; diğer insanların varlığına bağlı olarak gerçekleşen eylemleri içerir.

Şekil 3.14: Galata Köprüsü/ Karaköy Haliç tarafı

Gehl (2011) iyi bir mekanı bu aktivitelerden hangisinin diğerine göre daha fazla yapıldığını tespit ederek değerlendirir. Aşağıdaki tablo, fiziksel çevrenin kalitesinin keyfi aktivitelerin daha baskın olmasıyla ilgili olduğunu ifade etmektedir (Şekil 3.15).

	FİZİKSEL ÇEVRE KALİTESİ	
	ZAYIF	GÜÇLÜ
GEREKLI AKTİVİTELER	●	●
KEYFİ AKTİVİTELER	●	●
SOSYAL AKTİVİTELER	●	●

Şekil 3.15: Fiziksel Çevre Kalitesi (Gehl, 2011)

Kamusal bir mekanda keyfi aktivitelerin varlığı kadar çeşitliliği de önemli bir gerekliliktir. Çünkü mekan bireyin taktiksel ve birbirinden farklı eylemlerine açık ve her defasında yeniden üretime açık bir esneklikte olmalıdır. Mekanın üretimini sağlayan keyfi aktivitelerin tekrarı, o mekanın kullanıcısı tarafından sahiplenilmesinin ön koşuludur. Modern insanın tekdüze kent yaşantısı ancak spontane ve gönüllü ilişkiler kurabileceği düzlemlerin varlığı ile tatmin edici bir çeşitlilik sunabilir. Bu ilişkilerin düzlemi kendi varlığını olası keyfi aktivitelere açık olması ile sağlar. Birey ve gruplar bu aktiviteler aracılığı ile mekanı üretirken karmaşık bir biçimde; kullanıcılar arasında gönüllü sosyal ilişkiler kurulur. Mekan bireyin bizzat ürettiği, dönüştürdüğü, kendileştirdiği, sosyal ilişkiler kurarak toplumun bir parçası olduğunun hazzına

vardığı bu yerleri anlamlandırır ve sahiplenir. Kamusal mekan da bu sayede anılarının düzlemi ve yaşantısının bir parçası olur.

Alan çalışmasında; bu bölümde bahsedilen keyfi, zorunlu ve sosyal eylemlerin çeşitliliği analiz edilerek bu konuda bir değerlendirme yapılacaktır. Ayrıca keyfi aktivitelerin tekrarı (sıklığı) ile aidiyet değeri arasında anlamlı bir ilişkinin kurulup kurulmadığına bakılacaktır.

3.2.4. İşgal ve mekansal uzlaşma

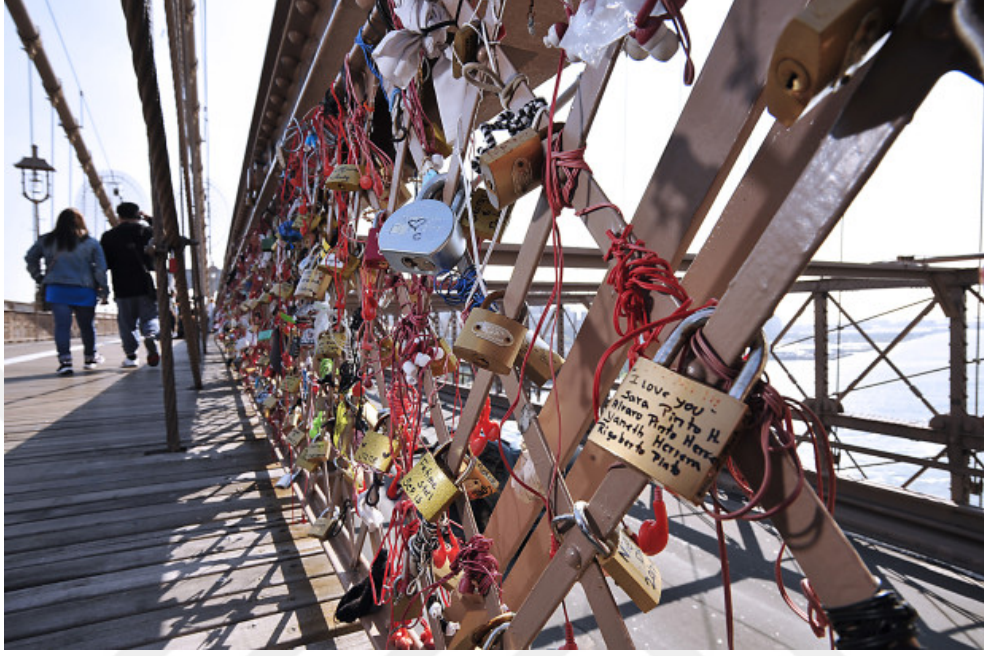
Kentsel kamusal mekanlarda bireyselleşme nasıl önemli bir gereklilikse; konu toplumun ortak mekanları olduğunda, bu özgürlüğün doğal bir kısıtlayıcısı olarak mekansal uzlaşma da o denli önemli bir gerekliliktir. Çünkü kamusal alan, her bireyin bizzat kendi özgürlüğüne emanet edilemez. Her bireyin kamusal alanlarda söz hakkı vardır ve bu bağlamda mekansal kullanım açısından uzlaşma gerekir. Toplum içinde oluşan bu doğal mekanizmanın denetleyicisi de yine toplumun kendisidir. Gündelik hayatın ürettiği bireyselleşmelere ve bireysel taktiklere ne kadar ihtiyaç varsa da bu konuda uzlaşmaya da o denli ihtiyaç vardır, aksi halde bir grubun ya da bireyin diğer bireylere karşı tahakkümü söz konusu olmaya başlar. Bireyin kendini ifade etmek için en çok kullandığı taktiklerden biri de çeşitli nesnelere üzerine, isim, tarih vb. karalamaktır. Galata'da bulunan Sen Jorj Hastanesi'nin dış duvarlarına karalanan yazılar bu bağlamda bireyin gündelik taktiklerinden biri sayılabilir fakat bu konuda diğer kullanıcılarla aralarında bir uzlaşma söz konusu değildir (Şekil 3.16). Bu taktiksel eylem, mekansal kullanım açısından 'işgal' e denk düşmektedir.

Şekil 3.16: Avusturia Sen Jorj Hastanesi, Galata, 2016.

New York'daki Brooklyn Köprüsü ile ilgili 2016'da Nypost'ta verilen bir habere göre; köprü'nün kullanıcıları sevgilerinin bir göstergesi olduğunu düşündükleri objeleri, asma kilitlerle birlikte köprüye bağlamaktadırlar (Şekil 3.17). Haberde bu durumun, alt kattaki yolu kullanan araç sahiplerine güvenlik sıkıntısı yaşattığından ve yetkililerin köprüdeki kilit

ve objeleri temizlemek için yüksek bedeller harcamak zoruna kaldıklarından bahsedilmektedir.

Şekil 3.17: Broklyn Köprüsü, 2016 (Url 3)

Bu örneklerde olduğu gibi kamusal alanlarda mekansal kullanım açısından uzlaşma sağlanamamışsa bu durum bir birey ya da grubun ‘işgal’i olarak değerlendirilmelidir. Bu işgal farklı amaçlarla ve farklı şekillerde yapılabilir. Pruijt (2011) ‘işgal’i yoksunluk temelli işgal (Deprivation-based squatting), Alternatif ev stratejisi (Squatting as an alternative housing strategy), Girişimci (Entrepreneurial squatting), Geleneksel işgal (Conservational squatting) ve politik işgal (Political squatting) olarak sınıflandırmaktadır. Örneğin Beyoğlu’nda bulunan işgal evleri sahipleri tarafından; anti-otoriter ve anarşist bir alan olarak değerlendirilebilir. Bu mekanlar bu bağlamda salt politik değil, düzenlenen etkinlikler nedeniyle aynı zamanda girişimci ve toplum tarafından ‘öteki’leştirilenler için; alternatif ev stratejisi olarak da görülebilir.

Köprü altlarında, bankamatiklerin önünde, çeşitli park ve sokaklardaki banklarda yatan evsizler kamusal alanlarda ‘yoksunluk temelli işgal’ eylemini gerçekleştirmektedirler (Şekil 3.18). Özellikle kış aylarında bazı belediyelerin desteği ve gözetiminde evsizler spor salonları gibi kullanılmayan yerlerde barınabilmektedir.

Şekil 3.18: Yoksunluk temelli işgal, Taksim, Sirkeci, Maçka

Mayıs 2013’de Türkiye’de yaşanan Gezi Parkı olayları; kamusal alan tartışmalarını da alevlendirmiştir. Bu olaylar sonrasında kentli gruplar halinde toplanmaya ve temsili bir kamusal alana doğru değişip dönüşen mekanlarını geri kazanmak için örgütlenmeye başlamıştır. Bu süreçte ‘kent üzerinde söz hakkı’ iddiasıyla mahalleli parklarda toplanmaya başlamış ve bu parklarda ciddi bir politik söylem oluşmaya başlamıştır. Bu politik söylem Habermas’ın (2004) Ortaçağ kamusal mekanları için kullandığı; doğrudan otoriteye bağlı olan ‘temsili kamusal alan’ söylemi ile benzerlikler içermektedir (s. 97). Kamusal alan otorite, kentli ve öteki kavramları da bu söylemin bir parçasıdır. Bu bağlamda bazı aktivist gruplar terk edilmiş, kullanılmayan, sahipsiz vb. bazı yapılar işgal evlerine dönüştürmeye başlamıştır. Don Kişot Sosyal Merkezi de bu tür bir işgal evi olarak; Yeldeğirmeni’nde bulunan, uzun zamandır davalık olduğu için sahipsiz kalmış bir binanın ‘Sosyal Merkez’ olarak kullanma girişimi olarak değerlendirilebilir (Şekil 3.19). Bu süreçte, Don Kişot ortaklaşa bir kullanıma ev sahipliği yaptıysa da, kısa süre içinde yetkililer tarafından boşaltılarak bina yıkılmıştır. Don Kişot Sosyal Merkezi’nin çıkış noktası kullanıcılarına göre; mahallenin ortak kullanılabileceği bir alan yaratma isteğidir. Bu bağlamda Don Kişot Sosyal Merkezi’nin kapitalist ve politik güçlere karşı özerk bir bölge yaratma girişimine dayalı, dolayısıyla politik anlamda bir işgal durumuna sahip olduğu düşünülmektedir.

Şekil 3.19: Don Kişot Sosyal Merkezi, Kadıköy, Çağrı İmal’in arşivinden.

Sokağın haftanın belli günlerinde yetkililerin bilgi ve gözetiminde işgal edilerek, pazarların kurulması da taktiksel bir eylem olarak değerlendirilebilir. Pazar yerleri; temas noktalarını, ilişkileri ve olasılıkları çoğaltarak, kentlinin bireysel ve toplumsal olan ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir ortam yaratmaktadır. Pazar yerleri alışveriş merkezlerin aksine içinde hiyerarşi barındırmayan, otoritenin mekanı değil tersine toplumun kendi üretimi olan mekanlardır. Pazar kullanımı kamusal olan sokaklarda, kaldırımların üzerinde, gündelik harekete bağlı ve ondan türeyerek gerçekleşir. Örneğin, bir semt pazarında pazarcı müşterisine ondan satın aldığı enginarı pişirmenin püf noktasını tarif eder (Şekil 3.20). Bunun gibi temaslarla pazarcı ve kullanıcı arasında alışveriş ilişkisi dışında daha keyfi ilişkiler ve sosyal bağlar kurulur.

Şekil 3.20: Enformel Mekan, Kentsel Taktik.

Sonuç olarak kamusal mekanda gerçekleşen bireysel taktik ve eylemler hakkında toplum tarafından uzlaşmış bir onay söz konusu olmalıdır fakat bu uzlaşmanın çoğunluğun onayıyla sağlanabilmesi her konuda pek mümkün ve gerekli olmayabilir. Uzlaşmış gündelik bireysel taktikler fark edilerek kentsel peyzaja katıldığında, kamusal mekanlar da kullanıcısının ihtiyaçlarına yanıt verebilen daha nitelikli mekanlara dönüşebilir. 2008 tarihli ilk fotoğrafta; sahildeki bisiklet park yerleri boş kalırken, insanların bunların üzerine oturduğu görülmektedir. İkinci fotoğraf da aynı bölgede önceki fotoğraftan on yıl sonra çekilmiş bir fotoğraftır. Bugün bu bölgedeki oturma birimlerinin sayısının artırıldığı ve üzerlerinin insanlarla dolu olduğu net bir şekilde görülmektedir. Bu tip ihtiyaçlarla bireyin ürettiği taktikler; kentsel mekanın tasarlanması konusunda önemli ipuçları sunmaktadır (Şekil 3.20).

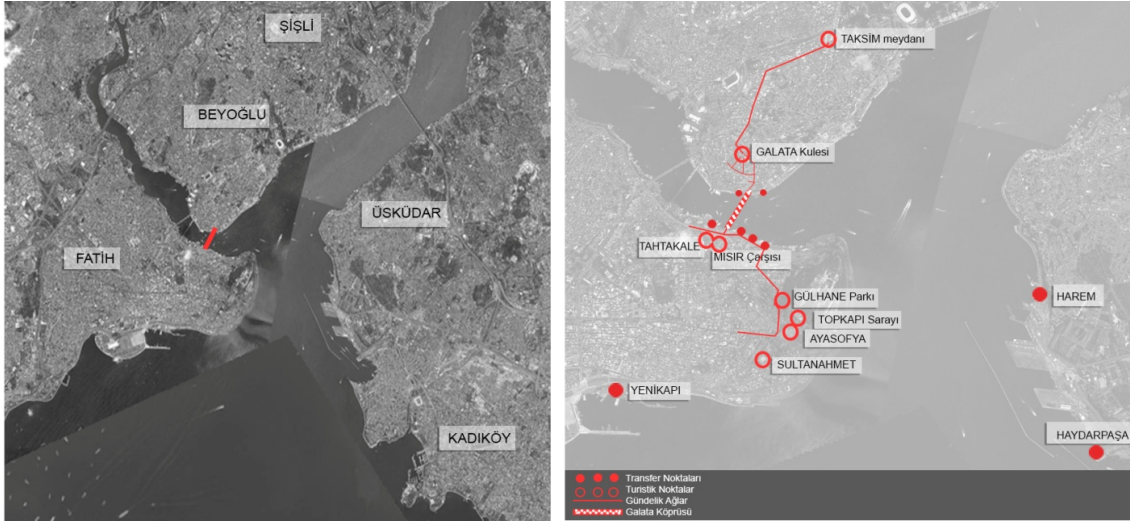

Şekil 3.21: Bireysel taktikler, Eminönü (yazarın kendi arşivinden, 2008-2018)

4. GEÇİŞ MEKANI OLARAK GALATA KÖPRÜSÜ'NÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kent yaşamının kırsal olana göre en önemli farkı birbirinden farklı sosyo-kültürel özelliklerde birçok insanın bir arada yaşama halidir. Kırsalda var olan güvenliğin burada da sağlanabilmesi, kapı eşiklerinde, duvar diplerinde ya da sokaklarda bir başka deyişle; gündelik rotalarda kentlin kullanıcılarının belli sıklıklarla karşılaştıkları insanları tanıyarak bu sayede onlara, onların gözetimine ve koruyuculuğuna inanmalarıyla gerçekleşir. Modern insan, tekdüze olan gerekli aktivitelerin arasında keyfi ve sosyal aktiviteler üretmekle yaşantısından daha fazla haz almaya çalışmaktadır. Zaman sorunu yaşayan modern birey için bu aktivitelerin gerçekleştirilebilmesi gerekli aktivitelerin gerçekleştiği 'gündelik rotaların' nitelikli karşılaşmaları üretebilmesine bağlıdır. Galata Köprüsü de nihayetinde iki noktayı birbirine bağlamak amacıyla üretilmiş bir rotadır. Bu açıdan bakıldığında Haliç'teki diğer köprülerden hatta Boğaz köprülerinden bir farkı yoktur. Fakat hem kentteki stratejik konumu hem de mekansal esnekliği sayesinde Galata Köprüsü türdeş olan diğer köprülerden farklılaşmıştır. Galata Köprüsü bir geçiş rotası olmasına rağmen hem konumu hem de sahip olduğu mekansal örgütlenmesi nedeniyle gündelik hareketin ciddi kamusal birikmelere dönüştüğü özel yerlerden biridir. Bunun nedeni otobüs durakları, iskeleleri ve tramvay durakları ile önemli bir transfer bölgesi olan Eminönü ile, önemli bir ticaret bölgesi olan Karaköy arasında olmasından dolayı yüksek karşılaşma potansiyellerini içinde barındırmasıdır. Aynı zamanda Taksim ve Galata'yı Tarihi Yarımada'ya bağlayan önemli bir turistik akstır. Bu aks üzerinde Galata'dan itibaren çoğunlukla yürünerek deneyimlenen bir kullanım gözlemlenir. Yayalar genellikle Taksim'den başlayarak İstiklal Caddesi üzerinden Galata'ya oradan da Yüksek Kaldırım, Komando merdivenleri ve Bankalar Caddesi üzerinden Karaköy'e yürümeyi tercih etmektedirler. Alternatif olarak İstiklal Caddesi'nin sonunda bulunan 'Tarihi Tünel' ile Karaköy'e direkt inebilmektedirler. Yayalar; Karaköy'den itibaren Galata Köprüsü ile Eminönü'ne oradan da Tarihi Yarımada'ya geçebilmektedirler (Şekil 4.1). Bütün bu rota zamanla kendine has işlevsel örgütlenmeler üretmekle kullanıcı ile dönüşmüş ve günümüze kadar bazı değişimlere rağmen bu yürüme eylemini hala cezbedici kılan özelliklerini kaybetmemiştir. Tarihi, turistik ve ticari fonksiyonların ürettiği bu hareket sosyal çeşitliliği yüksek bir kullanıcı profili oluşturmuştur. Bu sayede de önemli temas noktaları ve kamusal birikmeler üretmiştir. Kentte olta balıkçılığının yapılabileceği içerdiği biyolojik çeşitlilik bakımından daha nitelikli yerler olmasına rağmen buranın tercih edilmesi altında yatan sebep, köprünün sahip olduğu kalabalıktır. Galata Köprüsü'nün benzerlerinden farklı ve

özel olan tarafı da budur; kalabalık üretebilme potansiyeli. Kentin ürettiği gündelik hareketin ortasında yer alması ve birleştirici mekansal özelliği onu sürekli canlı ve diğer aktiviteler için de tercih edilebilir kılar. Anıtsal bir özelliği olmamasına rağmen bunca kalabalığı çekebilecek bir rotada yer alması, çağırdığı kalabalığın çok farklı sosyal kategorilere ait bireylerden oluşması, ve en önemlisi altında da yarı kamusal mekanlar içeriyor olmasıyla ilgilidir.

Şekil 4.1: Galata Köprüsü Konumu, Yakın Çevresi ve Turistik Aks

4.1 Tarihsel Bağlam

Eminönü ve Karaköy arasında kurulmuş olan Galata Köprüsü, günümüzde özellikle balıkçılarıyla dikkat çeken, kafe ve balık restoranlarıyla, yaya ve araç trafiğiyle günün her saati yoğun bir kullanıma sahip, önemli bir ticari ve turistik rotadır (Şekil 4.2). Galata Köprüsü yürüme, balık tutma, durup izleme, fotoğraf çekme, yemek yeme, gibi çok sayıda aktivitenin gerçekleştiği bir yerdir.

Kırmızı ve Çalışkan (2012) İstanbul ulaşımına ilişkin yaptıkları araştırma sonucunda; Haliç Köprüleri'nin tarihini 1473'te Leonardo Da Vinci'nin önerisiyle başlatır. Durbaş 'da bu tarihi İstanbul'un Türk kuvvetlerince kuşatıldığı günlerde; askeri amaçlı bir tombaz köprü'nün kurulduğu 1453 tarihine dayandırır. Neticede Haliç'in iki yakasını birbirine bir köprü ile bağlama fikri oldukça eskidir ve İstanbul tarihinde önemli bir yere sahiptir. Kırmızı ve Çalışkan (2012): Karaköy ile Eminönü arasında ahşap olarak yaptırılan ilk iki köprü'nün de kısa ömürlü olduğunun dolayısıyla üçüncü ve dördüncü köprülerin (çelik konstrüksiyon) yapıldığı bilgisini verirler. Ayrıca bu araştırmadan 1912'den itibaren dördüncü köprüyle birlikte daha önce de alınmakta olan geçiş ücretlerinin artırıldığı ve bununla birlikte köprüden tramvayların

geçiş yasağının kaldırıldığını öğreniyoruz. Araştırmaya göre 1992’de yanan Galata Köprüsü’nün yerine yeni yapılan 486 metre uzunluğunda ve 42 metre genişliğindeki ortası açılabilen 130 dükkanlık yeni köprü kulanıma açılmıştır (Kırmızı & Çalışkan, 2012).

Şekil 4.2: Galata Köprüsü (Hacer Bozkurt’un arşivinden).

İlk Galata Köprüsü’nün 1845’te yapıldığı bilinir. 1453’ten itibaren konuşulan ve yapılması beklenen köprünün bu kadar uzun bir süre yapılmayışının nedenlerini Durbaş (1995): dinsel geleneksel, ekonomik vb nedenlerle olduğu kadar güvenlik açısından da uygun görülmemiş olmasına bağlar. Bu politika 2. Mahmut’un Galata’yı kozmopolit bir kent bütünlüğünde kaynaştırma girişimine kadar değişmemiştir (ss. 9-11). Belge (2003): Karaköy ve Eminönü’nü birbirine bağlayan bu köprünün adının ‘Galata Köprüsü’ olarak anılmasının altını çizer ve Tarihi Galata Köprüsü’nden ‘‘Yenilenen, değişen bu köprüler arasında, İstanbul halkının en fazla yakınlık duyduğu, hayatının parçası saydığı köprü’’ ve ‘‘balık lokantaları, kahveleri, balık tutanları ve başka birçok özellikleriyle bir kişilik’’ olarak söz eder (s. 79). Orhan Veli’nin şiirlerinden, Orhan Kemal’in öykülerine ve Ara Güler’in fotoğraflarına değin bir çok sanatçının eserinde yer verilen bu köprü, sıradan bir geçiş mekanı olmasının ötesindedir. Neticede iki yaka arasında yaygınlaşan ticaret ilişkisi bu iki yakanın birbirine bağlanmasını gerekli kılmıştır. Önceleri atlı araba, hamal gibi ‘hız’ın düşük olduğu bu yaşantı zamanla

tramvay, motorlu araçlar vb. ‘hız’ın yüksek olduğu bir yaşantıya evrilmiştir. Beden- mekan ilişkisi bu bağlamda zayıflamış, yürüme eylemi ve spontan ilişki potansiyeli de kentin genelinde olduğu gibi azalmıştır. Yine de Galata Köprüsü, hala yürüme eyleminin tercih edilir olduğu önemli bir turistik aks üzerinde yer almaktadır.

Galata Köprüsü’nü değerli kılan bir diğer özelliği de Haliç üzerinde bulunmasıdır. Haliç; tarih boyunca değerini hiç kaybetmemiş, önemli kıyı-su ilişkilerine sahiplik etmekte olan bir yerdir. Osmanlı Döneminde Haliç kıyıları mesire alanları olarak kullanılan, önemli sosyal ve kültürel etkinliklerin yapıldığı yerler olarak bilinir. Dönemin insanları için mesire alanlarında etkinliklerin yapılması kadar buraya gelirken yapılan yolculuk da o denli kıymetlidir (şekil 4.3). Haliç üzerinden süzülerek, çeşitli eğlenceler eşliğinde ve süslenmiş kayıklarla ve arabalarla Kağıthane mesire alanına akın akın insan gelir. Yazıcı (1999), Kağıthane’de mesire’ye gitme etkinliğini; gidiş, seyir ve dönüş olarak üç bölüme ayırdıklarını ve saat 10:00’den sonra başlayan dönüş yolculuğunun çok şenlikli geçtiğini anlatır.

Şekil 4.3: Osmanlı, Tanzimat Dönemi Kağıthane Mesire Alanı Kartpostal, İstanbul. (Yazıcı, 1999)

Haliç Endüstri Devrimi ile birlikte, kıyılarına kurulan sanayi yapıları nedeniyle sularında hiçbir canlılığın yaşamadığı, kötü kokular saçan bir yere dönmüştür. Desentralizasyon ve sonrasında yapılan çeşitli projelerle temizlenerek bugün çok sayıda balık türünün yaşadığı bir

yer olarak varlığını sürdürmektedir. Haliç'in varlığı ve içerdiği biyolojik çeşitlilik Galata Köprüsü'nde olta balıkçılığı eyleminin yapılabilmesini olanaklı kılan önemli bir özelliğidir.

Bir su kenti olan İstanbul'da kentlinin suyla kurduğu ilişki biçimi tarih boyunca bazı değişikliklere uğramıştır. Önceleri deniz hamamları ve özellikle kıyılara kurulan mesire alanları ile suyla ilişki kurulurken zamanla bu hamamların yerini plajlar almış ve denizin kirlenmesiyle suyla kurulan ilişki de ciddi şekilde değişmiştir. Evren (2000); Üçüncü Galata Köprüsü'nün Haliç'e bakan kısmında her yıl müzayede yoluyla kiraya verilen iki adet deniz hamamı olduğunu ve Sermed Muhtar Alus'un '... İçlerini görmedim deme, şimdiki Yerebatan Sarnıcı'nın örneği... Karanlık, kasvetli, deniz değil, erimiş katran. Bir buçuk arşın altındaki ızgara bile görünmüyor. Malum ya, oradaki derinlik bilmem kaç minare boyu. Bu hamamlara gireni, banyo edeni ömrümden işitmedim'' dediğini yazmaktadır (ss 53-57).

Durbaş'ın (1995); Mrs Max Müller'in anılarından, Ebüzziya Tevfik Bey'in yayımladığı 'Bir Fransız Seyah' başlıklı yazı dizisinden ve Edmonde de Amicis'in 1874'te Köprüyle ilgili yaptığı betimlemelerden yaptığı alıntılarının ortak özelliği; Galata Köprüsü'ndeki muntazam insan yoğunluğu ve sosyal çeşitliliğidir. Günümüzde de yerli ve yabancı, farklı yaş ve sosyal gruplara ait bireylerin geçtiği yoğun kullanıma ve çeşitliliğe sahip bir rotadır burası.

Galata Köprüsü; fotoğrafçıların da özellikle tercih ettiği, zaman zaman evsizlerin uyuduğu, sokak sanatçıların uğradığı bir geçiş noktasıdır. Galata Köprüsü'nün bir de eski ve hala hafızalarda kalan önemli bir aktörü daha vardır: 'Uzun Ömer'. Uzun Ömer; fiziksel boyutları ve kazandırdıkları ikramiyelerle bilinen milli piyango bayiidir. Abasıyanık'ın da hikayesine konu olmuş bir karakterdir. İnsanların özellikle onu görmek için Köprü'ye geldikleri söylenir, öldükten sonra da 50 numara ayakkabısı Galata Köprüsü üzerinde sergilenmiş, gazeteler ondan bahsetmiştir (Şekil 4.4). 1955 tarihli bir gazete kopyesinde şöyle yazmaktadır: "İstanbul sokaklarında görüldüğü ilk günden beri herkesin dikkatini çeken Uzun Ömer, adeta bir sembol olmuştu. O heybetli yürüyüşü, gişesinden bilet alanlarla sempatik konuşması kendisini çabuk sevdirmişti. Gene gayret ediyor, çalışıyor, geziyor amma... Bastonlarına dayanarak yürüdüğünü görenler eski heybetli Uzun Ömer'i görememenin üzüntüsünü yaşıyor."

Şekil 4.4: 08.10.1955, 21.08.1956 ve 05.02.1960 tarihli milliyet gazetesi.

Özünde Galata Köprüsü'nün sahip olduğu en önemli niteliklerden biri bu aktörlerin çeşitliliğidir. Bu çeşitlilik ve kalabalık diğer insanları da buraya çeken, 'bir yere giderken' uğranan, vakit varsa mutlaka 'yürünerek geçilen' bir rota haline getirir.

Sait Faik Abasıyanık (2016) da Galata Köprüsü'nü yapıtlarına konu eden önemli isimlerden biridir. Sait Faik Abasıyanık'ın 1947 yılında yayımlanan, 'Uzun Ömer' adlı öyküsünde Abasıyanık; köprüyü 'evsiz barsızlara havdar otel' olarak betimler ve bu öyküde Galata Köprüsü'nün alt kotunda bir milli piyango bayisi olan 'uzun Ömer' lakaplı, herkes tarafından tanınan ve sevilen bir isimden bahseder.

Dündar'ın (2013) romanında Cemal öğretmen karakteri, Galata Köprüsü'nün altındaki bir lokantada, oturdukları masada bulunan ve elindeki sazı çalmaya çekinen ozanı şöyle gönüllendirir; "Galata Köprüsü bu tip muhabbetlere açıktır, buralar adeta bu tip muhabbetler için yapılmıştır. Müzik de bu mekanların parçasıdır... Üstelik buraya takılanların çoğu birbirini tanır. Memnun bile olurlar. Hatta iştirak edenler bile olur. Görürsün bak! Haydi durma, dokun tellerine." (s. 23).

Galata Köprüsü, yalnızca geçilip gidilen bir yer değildir; farklı eylem ve ilişkileri içinde barındırır. Özyalçın & Sezer (2010) Galata Köprüsü'nün yaya bölümüyle dubalar arasında kalan kısmın evsiz çocukları barındırdığından ve burada yaşayan çocuklarla ilgili bir roman (Köprüaltı Çocukları, Kemalettin Tuğcu) yazıldığından söz eder. Bilinen bir başka 'köprüaltı çocukları' kitabı da Huriye Baha Öniz (1946) tarafından yazılmıştır, Fikret Hakan'ın sinemaya adım attığı 'Köprü Altı Çocukları' filmi de bu çocuklarla ilgili olarak Türk sineması tarihinde yer almaktadır (Şekil 4.5). 'Köprü Altı Çocukları' konusu ile Galata Köprüsü'nün özel bir kullanıcı grubuna ev sahipliği yaptığı ve kentsel bellekte bu bağlamda da yer aldığını söyleyebiliriz.

Şekil 4.5: Köprü Altı Çocukları, kitap kapağı ve Köprü Altı Çocukları film afişi (Url 4)

Özmeral (2002), “Köprü’nün hem Eminönü hem de Galata tarafında merdivenlerle köprü’nün alt tarafına inilirdi. Bu merdivenlerin başlangıçları genellikle dilencilerin tercih ettikleri stratejik noktaları... Köprü’nün, Karaköy-Tünel kısmına bakan tarafında küçük manav dükkanları vardı... Bu manavların hemen karşısında, kara tarafında, bir balıkçı çarşısı bulunurdu. Marmara’nın her tarafından tuttıkları balıkları buraya getirip satan balıkçılar, rengarenk kayıklarını ve kalkık burunlu takalarını köprü’nün bu kısmında iskeleye çekerlerdi. Burada manavların hemen yanında bir kahve bulunurdu. Bu kahve, nargileleri ile meşhurdur ve burada fotr şapkalı İstanbullular, kasketli balıkçılar, uzun kehribar ağızlıklardan nargilelerini fokurdutup, hoşça zaman geçirirlerdi.” der. (Özmeral, 2002, s. 46)

Bu okuma ile Tarihi Galata Köprüsü’nden sandallarla karşıya geçme imkanı olduğu, balıkçıları, manavları ve nargile içilen kahveleri ile Galata Köprüsü’nün bugünkünden biraz daha farklı kullanımlara da ev sahipliği yaptığı görülüyor. Benzer olarak Tutel (2002) de; Galata Köprüsü’nün yanına yanaşan iskelelerden bahseder. Zamanla bu iskeleler Eminönü kıyısına taşınmıştır. Köprü’nün altında da Haydarpaşa tren istasyonuna gidecekler için demiryolu gişesi, vapur gişeleri, sabahçı kahvesi, içkili balık lokantaları, birahaneler, bir iki gazete bayii, oltacı, seyyar balıkçı, polis karakolu ve ayakkabı boyacıları olduğunu anlatır (Tutel, 2002). Bu bilgi Tarihi Galata Köprüsü’nün barındırdığı işlevsel çeşitliliğe dair ipuçları vermektedir. İşlevsel çeşitlilikten başka köprü’nün değişen bir diğer özelliği de üzerindeki araç kullanımlarıdır. 1950’lerde Galata Köprüsü üzerinde bugünkü kadar yoğun bir araç geçişi yoktur ve yaya yolu ile araç yolu bir bariyerle ayrılmamıştır (Şekil 4.6). Günümüzde Galata Köprüsü’nün bir araç yolu ile boydan boya daha keskin bir şekilde ikiye ayrıldığı söyleyebiliriz. Köprü üzerindeki hareketin bir kısıtlayıcısı olan bu bölünme mekansal kullanımları önemli ölçüde değiştirmiştir.

Şekil 4.6: Eski Galata Köprüsü'nde tramvay ve insanlar, 1958 İstanbul, Ara Güler (Url 5)

Bugünkü Galata Köprüsü'nün altında Haliç ve Boğaz tarafında toplam 41 adet balık lokantası bulunmaktadır. Üzerinde balık tutanlar uzun saatler burada vakit geçirirler. Köprü'nün altındaki lokanta çalışanları da günün büyük kısmını burada geçirirler. Köprü'nün bu sayede kısa süreli kullanımlar dışında azımsanamayacak oranda uzun süreli kullanımları da barındırması, onu diğer köprülerden ayıran ve 'mekansal' niteliğini artıran özelliklerinden biridir. Ömer Kanıpak'ın 1. İstanbul Tasarım Bienali için yaptığı çalışmanın konusu da; Galata Köprüsü'dür. Bu proje kapsamında buradaki amatör balıkçılar ve işportacılar dahil çalışan binden fazla kişinin yaşadıkları yerler ile köprü arasında kullandıkları ulaşım rotalarından bir harita oluşturulmuştur.

Özetle; 'Eski Galata Köprüsü' olarak bilinen 1912'den 1992'ye kadar hizmet veren tarihi köprü; üstündeki sosyal çeşitlilik ve aktiviteler bakımından niteliksel olarak değer kaybetmemekle birlikte, köprü altının işlevsel çeşitliliğin azalmasıyla niteliksel bir kayıp yaşadığı söylenebilir (Şekil 4.7).

	olta balıkçılığı	restaurant	seyyar satıcı	birahane	iskele	milli piyango büfesi	demiryolu gişesi	kahve	gazete bayii	olta satıcısı	ayakkabı boyacısı	manav
Tarihi Galata Köprüsü	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Günümüzde Galata Köprüsü	■	■	■									

Şekil 4.7: Galata Köprüsü/alt, işlevsel çeşitlilik

4.2 Gündelik Ritim

Galata Köprüsü'nde en uzun süre vakit geçiren ve çoğunlukla keyfi olarak bu işi yapan olta balıkçıları Galata Köprüsü'nün en önemli aktörleridir. Köprü'nün altında yer alan lokantaların işletmeci ve çalışanları ise burada geçirdikleri süre bakımından önemli bir diğer aktör grubudur. Oltacı balıkçıları burayı, 'muhabbet, kalabalık, manzara vb. keyfi nedenlerle tercih ediyor olmalarına rağmen lokanta çalışanlarının ve işletmecilerinin burada bulunmaları bir gerekliliktir. Bu nedenle keyfi olan ve aynı zamanda kentsel bir taktik olarak değerlendirilen 'olta balıkçılığı' ve bu eylemin üreticileri gündelik ritmin analizinde gözlemlenecek olan aktör grubu olarak seçilmiştir. Bu gözlemler ile tespit edilen gündelik hareket, bir tam gün; yarım saat aralıklı olarak gösterilmiş ve tespit edilen mekansal ilişkiler detaylı olarak anlatılmıştır.

Önemli bir turistik geçiş bölgesinde yer alan Galata Köprüsü'nün önemli aktörlerinden bir diğeri de; yaya olarak ya da araçla geçen yerli ve yabancı turistler ve bu turistlere eşlik eden rehberlerdir. Galata Köprü'sünün diğer aktörleri olan; seyyar satıcıları arasında ise sadece simit ve su satanlar değil aynı zamanda 'olta ve balık malzemeleri' satanlar da bulunmaktadır. Bugün Galata Köprüsü'nde gece gündüz keyifle balık tutan kullanıcılar, burada en uzun süre vakit geçiren kullanıcılarıdır. Galata Köprüsü'nün üstünü güvenilir yapan bu kullanımdır. Burada günün her saati, yaz/kış demeden her zaman balık tutan ve birbirilerini az da olsa tanıyan insanlar bulunur. Sayıları hava durumuna, balık durumuna ya da günün saatine bağlı olarak değişir. Galata Köprüsü üzerindeki güvenliği sağlayan gözler; olta balıkçılarıdır. Gelip geçeni ve manzarayı seyrederek keyifle balık tutan balıkçıları hem kendileri hem de gelip

geçenlerin güvenliğini⁵ sağlayan gözlere sahip olduğunun elbette farkında değildirler. Saatlerce balık tutan bireyler kendi aralarında önemli bir haberleşme, dayanışma ve sosyal ağ kurmuştur. Çeşitli iletişim ağları ile köprü'den canlı yayın, yer ve balık durumu bildirilir. Burası bu aktivite aracılığı ile tanışma, buluşma ve karşılaşmalara ev sahipliği yapar. Bu sosyal ağ bir mahallede birlikte yaşayan insanlar arasında oluşan organik ağa benzer bir yapıdadır. İlk defa balık tutacak acemiler genellikle burayı tercih ederler, balık beklerken sohbet ederler, manzarayı ve kalabalığı seyrederler, balıkçılarla dolu olan köprüde, diğer balıkçılardan yardım ve bilgi alabilirler. Ayrıca buradaki balıkçılar birbirlerine yer tutar, yemeğe, wc'ye, namaza ya da malzeme almaya gitmek için yerinden ayrılanın eşyalarına refakat ederler. Burada zaman zaman o gün tanışıp yan yana balık tuttuğu arkadaşına; balık tutmadan ayrılmakta ise kendi tuttuklarından hediye edip gönderene bile rastlanır. Galata Köprüsü'ndeki balıkçıların haberleşmek için oluşturdukları forum'da bir kullanıcı köprüdeki saygılı insan sayısının artmasını, diğerleri ile mücadele edebilmek için gerekli gördüğünü yazar. Keyifle gidip balık tutabilmek için forum'da yardımlaşıp haberleştiği arkadaşlarının sayısının artmasının gerekliliğinin altını çizer. Galata Köprüsü'nde balık tutmak yılın dört mevsimi, her türlü hava koşulunda, gece-gündüz devam eder (Şekil 4.8). Balıkçılar seyyar ekipmanları (seyyar sandalyeleri, yiyecek içecekleri, kovaları, çantaları, oltaları, vb.) ile köprü üzerinde adeta kamp kurarlar. Burada balık tutar, fotoğraf çeker, yemek yer, çay-kahve içer, dolaşır, oturur, izler, dinlenir ve sohbet ederler. Korkuluklar boyunca sıra ile yerleşen balıkçılar, imgesel olarak İstanbul Boğaz'ı ile ve daha çok da Galata Köprüsü ile bütünleşmişlerdir.

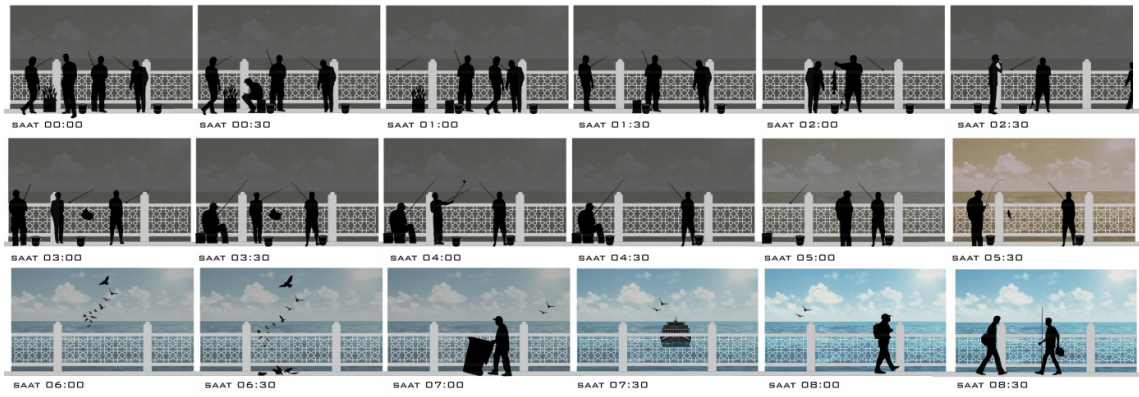
Şekil 4.8: Galata Köprüsü, kar yağışı altında balık avı (Url 6)

⁵ Bkz. **Jacobs, J.** (2017). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü. (B. Doğan, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.

Galata Köprüsü'nün gündelik kullanımları, alt kotu, üst kotu ve yakın çevresi olmak üzere üç bölümde incelenecektir. Galata Köprüsü'nü üst kotu ile alt kotu mekansal kullanım açısından epey farklılaşmakta, yakın çevresi Galata Köprüsü'nün kullanıcıları aracılığı ile dönüşürken, köprü de çevresinin kullanımıyla dönüşmektedir.

4.2.1 Köprü/üst kot

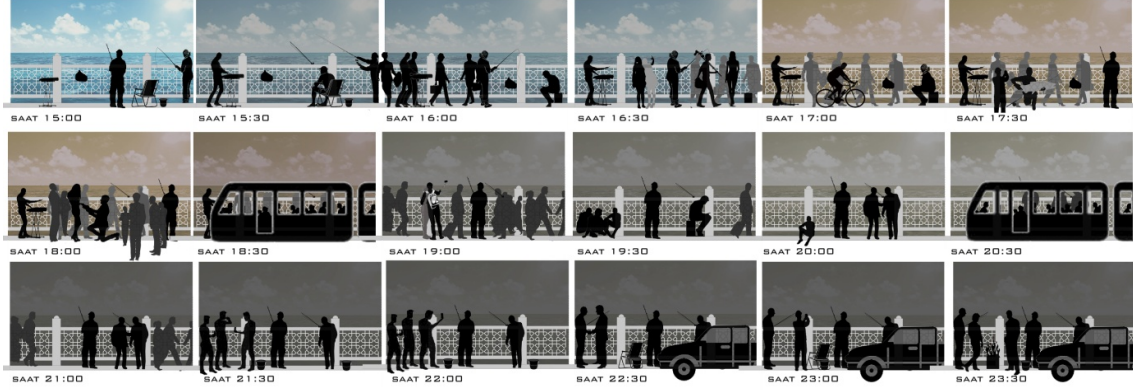
Sabah ezanla birlikte; balık bereketi yaşandığını düşünen olta balıkçıları gece gelip sabahlamayı tercih eder. Soğuğa karşı ayakların altına paletler atılır, kimi zaman ısınmak için ateş yakılır (Şekil 4.9).

Şekil 4.9: Ritimanaliz/00:00-08:30 Sabahlayanlar, Galata Köprüsü-üst kot, İstanbul.

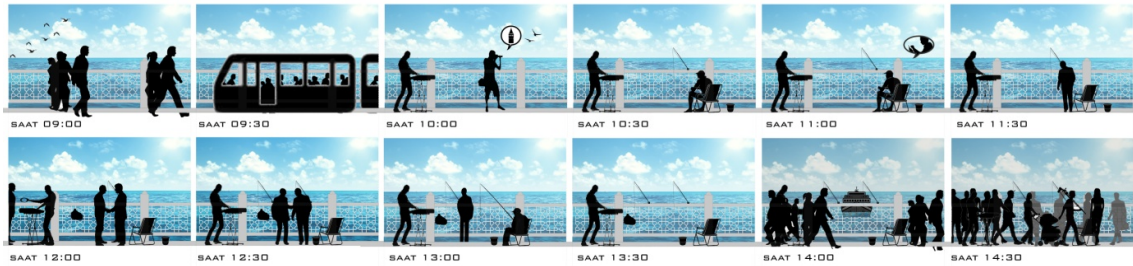
Galata Köprüsü'nde balık tutan olta balıkçılarının çoğu bu işi keyfi olarak yapmakta ve tercihen iş çıkışı ya da haftasonları burayı kullanmaktadırlar. Yapılan gözlemle göre bazı balıkçılar gecedan gelip sabahlamayı, bazıları haftasonları ve güzel havalarda eş dostu ile sohbet ederek saatlerce Galata Köprüsü'nde olmayı tercih ederler. Hava ve balık durumuna da bağlı olarak günün en kalabalık saatleri iş çıkışı saatleridir. Bu saatler ayrıca gündelik hareketin ivme kazandığı saatlerdir ve Köprü bu saatlerde büyük bir yoğunluk yaşamaktadır. Köprü bu saatlerde; balıkçı ahbabları ile sohbeta gelenler, fotoğraf çekenler, köprüdeki balık durumunu canlı yayımla bildiren balıkçılar, sevgililer, aileler, gençler, turistler ve fotoğrafçılarla doludur. Ayrıca analog fotoğraf makinesine yeni bir film almak için Sirkeci'ye geçerken elindeki filmin son pozlarını çekmek üzere Galata Köprüsü'nü tercih eden fotoğrafçılar, bir yere giderken buradan keyfi olarak geçenler, Tahtakale'den alışveriş yapıp sonrasında/öncesinde balık yemek için uğrayanlar, tramvayla geçerken balık durumuna bir göz atanlar ve bunun gibi çeşitli keyfi amaçlarla Galata Köprüsü'nün kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca balıkçıların yemek ve tuvalet ihtiyaçları dışında, köprüde nerede

daha iyi balık tutulduğunu, hangi oltayla, hangi yemle ne tutulduğunu öğrenmek için köprüyü turlayıp diğer balıkçılarla sohbet ettikleri gözlemlenmiştir (Şekil 4.10). İstanbul önemli imgelerinden biri olan seyyar satıcılar Galata Köprüsü'nde saatlerce balık tutan kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri şekilde kentin diğer yerlerinden farklılaşmaktadır. Örneğin olta ve balık malzemeleri satan çok sayıda seyyar satıcıya ve balıkçılara içecek hizmeti sunan seyyar satıcılara rastlanmaktadır.

Şekil 4.10: Ritimanaliz/15:00-22:30 İş çıkışı, Galata Köprüsü-üst kot, İstanbul.

Yapılan gözlemlere göre; balıkçılar zaman zaman yanlarında getirdikleri kova, tabure ya da seyyar sandalyelerinde oturmaktadırlar. Yerleri sabit değildir fakat balık tutacakları yerleri seçerken dikkat ettikleri bazı kriterler bulunmaktadır. Örneğin acemiler, kalabalıkta oltasını diğerlerinin oltasıyla karıştırmaktan çekindiği için kalabalıktan uzakta olmayı tercih etmektedirler. Köprüdeki balıkçıların diğer balıkçılara sahip oldukları iletişim kanalları aracılığı ile balık durumunu bildirdikleri, bu bilgiye göre diğer balıkçıların da nerede iyi balık varsa ya da ahabplar nereye yerleşmişse orayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir (Şekil 4.11).

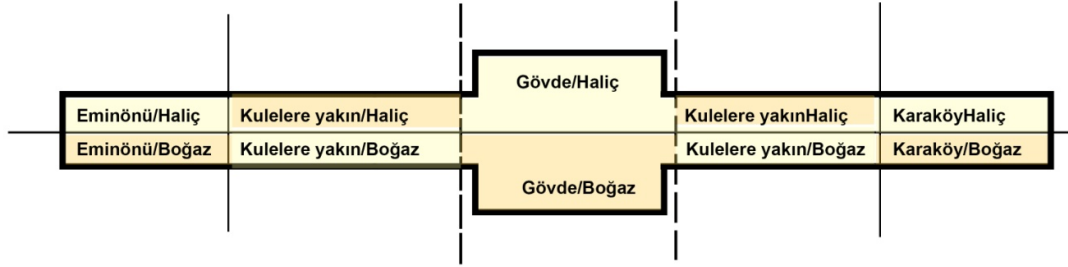

Şekil 4.11: Ritimanaliz/09:00-14:30 Gündüz, Galata Köprüsü-üst kot, İstanbul.

Yapılan araştırma ile Galata Köprüsü'nün balık müdavimlerine kimi zaman aileleri ya da hiç balıkçılıkla ilgilenmeyen arkadaşlarının da eşlik ettiği gözlemlenmiştir. Yapılan gözlemlere

göre; Galata Köprüsü bazı balıkçılar için evi ya da iş yeri gibidir. Eşi-dostu onun orada bulunduğunu bilirler ve geçerken mutlaka yanlarına uğrarlar. Bu bağlamda balıkçılar için konum bulma ve belirtme meselesi önemlidir. Köprünün fiziksel yapısından türeyen referans noktaları; alt ve üst, baskül ve kulelerdir. *Alt* ve *üst* balıkçıların pek kullanmadıkları referanslardır, çünkü balıkçılık çoğunlukla üstte yapılır. Bunun dışındaki bütün referans noktaları köprünün kendisi değil çevresiyle ilişkilidir (Şekil 4.12):

- Karaköy/Boğaz tarafı kulelere yakın
- Karaköy/Haliç tarafı
- Karaköy/Haliç tarafı kulelere yakın
- Eminönü/Boğaz tarafı
- Eminönü /Boğaz tarafı kulelere yakın
- Eminönü /Haliç tarafı
- Eminönü /Haliç tarafı kulelere yakın
- Gövde/orta/baskül Boğaz tarafı
- Gövde/orta/baskül Haliç tarafı,

Şekil 4.12: Galata Köprüsü mekansal bölünmeler, referanslar

Birey için bilinmez olan tekinsiz, ritimsel olansa daha güvenilirdir. Ritimsel olandan kast edilen modern zamanın dayattığı niceliksel tekrarlar değildir. Aksine tekrarlı eylemlerle spontan eylemlerin, ve tanıdık yüzlerin arasındaki yabancı yüzlerin arasında akıp giden bir toplumsal durumdur. Bireyin bu ikiliklere belli oranlarda ihtiyacı vardır. Galata Köprüsü üzerinde oluşan toplumsal gündelik ritim ile suyun kendi ritmi arasında beden mülksüzleşir. Modern insan için ‘zorunlu’ aktivitelerin arasından ‘sosyal ve keyfi’ aktiviteler için kendine zaman yaratmak pek de kolay değildir. Bu nedenle sokaklar, geçitler, köprüler, pasajlar, vb. geçiş yerleri buna olanak sağlar. Bu çalışma sırasında Galata Köprüsü üzerinde gerçekleşen sosyal ve keyfi eylemlerin birbirleriyle hemhal olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin bir

balıkçı Galata Köprüsü'ne yalnızca balık tutmak için gelmez, eşi dostu ile sohbet etmek için de gelir. İkisi birbirinden bağımsız gerçekleşmez. Nitelikli kamusal mekanlarda keyfi aktiviteler sosyal aktiviteleri doğurur ve sosyal aktiviteler keyfi aktivitelerin ritimsel devamlılığını sağlar. Bu bağlamda birbirlerini destekler ve varlıklarını fiziksel mekanın koşullarına da bağlı olarak sürdürürler.

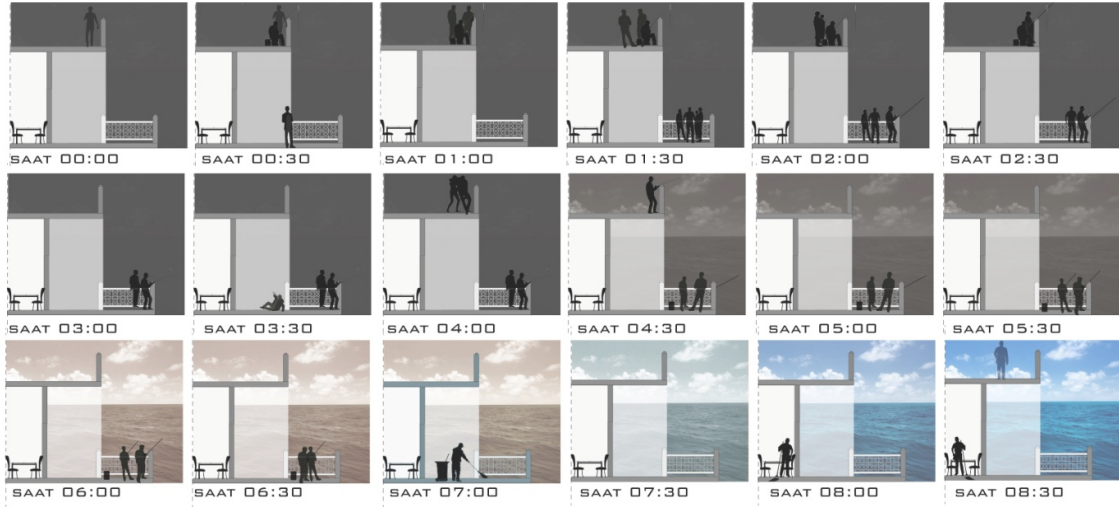
Galata Köprüsü'nün balıkçıları sadece erkekler değildir. Burada azımsanamayacak sayıda kadın balıkçının varlığı söz konusudur. Balıkçıların haberleşmek ve bilgi paylaşmak amacıyla internet ortamında kurdukları forumlarda Galata Köprüsü'nden 'balık tutulacak en güvenli ve keyifli yer' olarak söz etmektedirler. Köprü'nün korkulukları balıkçıları tarafından çanta ve malzemelerini astıkları bir düzlem olarak kullanılır. Balıkçıları köprüde eşyalarını bırakıp gitmekten çekinmez, birbirlerine emanet ederler (Şekil 4.13). Bu anlamda kendi aralarında dayanışma halindedirler. Köprü kullanıcıları (turistler, öğrenciler, fotoğraf çekenler, vb.) balıkçıları yan yana Boğazı ya da Haliç'i seyredebilmektedirler. Galata Köprüsü bu bağlamda İstanbul'un gündelik hayatında önemli bir temas noktasıdır.

Şekil 4.13: Balıkçı malzemeleri, İstanbul. Kasım.2017/Cumartesi sabah saatleri.

4.2.2 Köprü/alt kot

Galata Köprüsü'nün üstünde iken, hakim görsel ilişki Boğaz, Haliç, Galata ve Eminönü bölgeleri ile kurulur. Bu nedenledir ki referans noktaları da çevresiyle olan ilişkiden yola çıkarak verilir. Fakat köprü'nün altındaki birey için baskın olan hem lokantalar hem de yukarıdan sarkan olta ipleridir. Bu bağlamda köprü'nün üst kotu kendi özerkliğini yaşayabilirken, köprü'nün alt kotu için; üstünden bağımsız deneyimlenemeyeceği söylenebilir (Şekil 4.14).

Şekil 4.14: Ritimanaliz/00:00-08:30 Sabahlayanlar, Galata Köprüsü-alt kot, İstanbul.

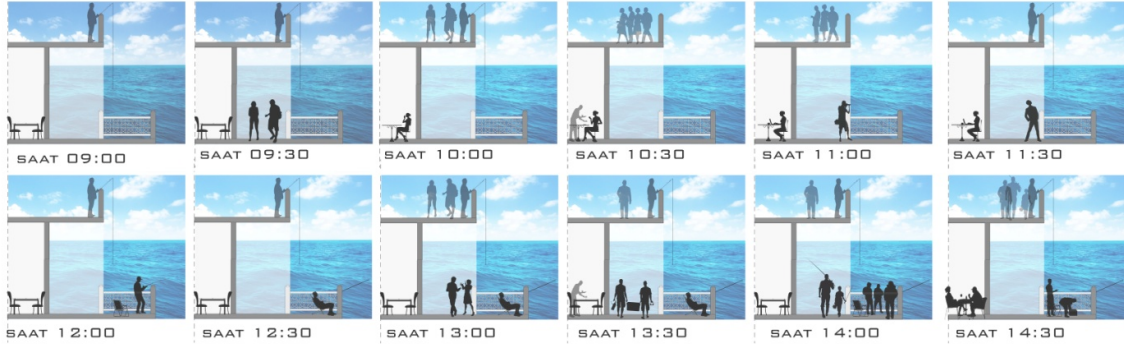
Köprü'nün alt kotu boydan boya yeme-içme mekanlarıyla doludur. Üstünde gerçekleşen eylemlerin hemen hemen hepsi burada da gerçekleşir, fakat daha seyrek olarak (Şekil 4.15).

Şekil 4.15: Ritimanaliz/15:00-22:30 İş çıkışı, Galata Köprüsü-alt kot, İstanbul.

Galata Köprüsü'nün üst kotunda kesintisiz olarak yürümek mümkün iken, altındaki mekanlar baskül kısmında kesilmektedir. Bu mekansal durum Haliç'e motor geçişlerinin sağlanabilmesi için gereklidir. Bu sebeple Galata Köprüsü'nün altından yürümek daha keyfi bir durum gerektirmektedir. Yalnızca karşıya geçmek için köprüden yürüyen kullanıcılar genelde alt kottan yürümeyi tercih etmemektedir (Şekil 4.16). Bu yüzden Eminönü ayağında amfide oturulacak yer bulunamazken, çoğu zaman lokantalar beklenen kullanıcı sayısını yakalayamamaktadır. Kentli köprü'nün iki yakasında da çeşitli noktalarda buluşurken

balıkçılar ve lokanta çalışanları ile lokantada buluşmak üzere haberleşmiş sayılı kullanıcı dışında pek kimse köprüde buluşmamaktadır. Köprünün bu bağlamda meydanaşma potansiyeline sahip olduğu fakat bu potansiyeli karşılayabilecek fiziksel bir yapıya sahip olmadığı düşünülmektedir.

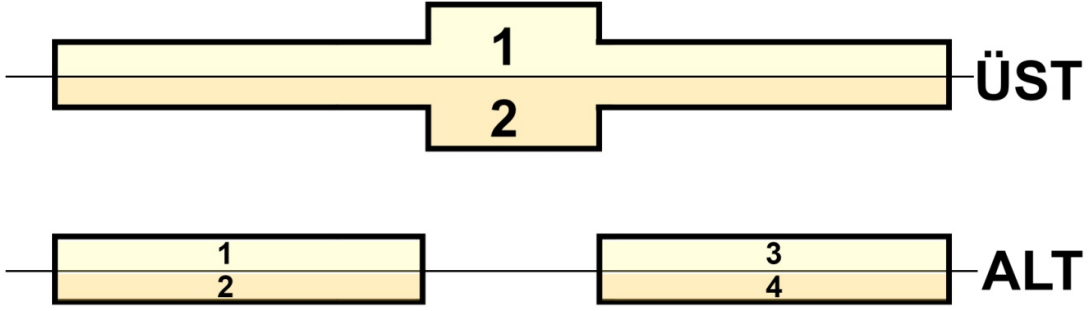

Şekil 4.16: Ritimanaliz/09:00-14:30 Gündüz, Galata Köprüsü-alt kot, İstanbul.

Lokantalar köprünün alt kotunu, tramvay ve araç yolu da köprünün üst kotunu boydan boya ikiye bölmektedir. Baskül kısmı alt kotta ikiye bölünen alanları tekrar bölerek köprünün altı dört farklı parçaya ayrılmış olur (Şekil 4.17), (Şekil 4.18). Köprünün alt kotundaki mekansal kullanımların zayıflığını bu fiziksel yapıya bağlamak mümkündür. Lokantaların varlığı Galata Köprüsü için değerli bir katkı olmasına rağmen, lokanta sahiplerinin ve çalışanlarının, geçip giden insanları durdurmaya çalışmaları da köprünün altını kullananlar için rahatsız edici olabilmektedir. Bu nedenle kullanıcısının gözünden köprünün alt kotu kamusal bir yer hissini tam manasıyla karşılayamamaktadır.

Şekil 4.17: Sınırlar ve bağlantılar, Galata Köprüsü, İstanbul.

Şekil 4.18: Galata Köprüsü, sınırlar

4.2.3 Köprü/yakın çevre

Eminönü ve Karaköy arasında yer alan Galata Köprüsü'nü; Eminönü bölgesi sahip olduğu transfer ağı ve tarihsel katmanlarıyla etkilerken, Karaköy ve Taksim de özellikle ticari ve tarihsel katmanlarıyla etkilemiştir. İki kıyının da kendi içinde suyla kurduğu ilişki çok değerlidir. Olta ve balıkçılık malzemeleri satan dükkanlara özellikle kıyının Karaköy Perşembe pazarı tarafında, köprüye yakın yerlerde ve Eminönü'nde Tahtakale tarafında rastlanır (Şekil 4.19).

Şekil 4.19: Galata Köprüsü, Karaköy Perşembe Pazarı / İstanbul

Bu iki bölge de köprüdeki sirkülasyonun birikme, buluşma, bekleme gibi ihtiyaçlar nedeniyle meydana gelen yerlerdir. Özellikle Eminönü bir transfer noktası olması da nedeniyle, günün çoğu vaktinde buluşan, bekleyen insanlarla dolu bir amfiye sahiptir (Şekil 4.20). Balıkçılık ve diğer kamusal birikmeler yeme-içme, dinlenme ve wc gibi ihtiyaçlar doğurur. Kullanıcının

dinlenme ve buluşma ihtiyacını gidermek için kullandığı amfi aynı zamanda insanların bir şeyler yiyip içtiği bir yer olarak kullanılır.

Şekil 4.20: Galata Köprüsü, Eminönü tarafındaki amfi / İstanbul.

Köprü'nün iki ucunda kesişen araç yolları geniş kavşaklar ve yaya açısından geçilmesi zor sınırlar oluşturur. Bu nedenle iki ucunda da bulunan altgeçitler yoğun olarak kullanılır (şekil 4.21). Bu geçitler evsizleri, sokak çocuklarını, dilencileri, seyyar satıcıları ve zaman zaman sokak sanatçıları barındırır. Köprü ve alt geçitlerin birleştiği köşeler ise, kolay referans verilebilir olmaları nedeniyle kentli için önemli buluşma noktalarıdır (Şekil 4.22).

Şekil 4.21: Galata Köprüsü alt geçitler/Karaköy tarafı, İstanbul.

Şekil 4.22: Galata Köprüsü alt geçitler/Eminönü tarafı, İstanbul. (Elif Müftüoğlu Kalelioğlu arşivinden)

4.3 Anket Çalışması

Araştırmanın bu bölümünde, Eminönü ve Karaköy arasında bulunan Galata Köprüsü'nün kullanıcılarını oluşturan örneklem üzerinde anket yöntemine dayalı gerçekleştirilen alan çalışması yer almaktadır. Örneklem, Galata Köprüsü'nü kullanan farklı demografik özelliklere sahip, istanbul, şehirdışı ya da yurtdışında ikamet eden 80 kişilik bir gruptan oluşmaktadır. Araştırma için veri toplama aracı olarak Likert tipi beşli ve üçlü derecelendirme sistemine göre geliştirilmiş soru ve ifadeler kullanılmış, kapalı uçlu sorular ile; aidiyet, mekansal uzlaşma, anlam, aktivite sıklığı ve aktivite süreleri sorulmuştur. Böylece gözlemler sonucunda elde edilen bilgileri destekleyecek yeni bir araştırma katmanı oluşturulmuştur. Bu araştırma aynı zamanda kamusal alan niteliğini 'toplumsal mekan' perspektifinden değerlendirmeye yönelik bir metot önerisini oluşturabilmeyi hedeflemektedir.

Araştırmanın veri toplama aşaması 10-25 Mart 2018 tarihleri arasında, 18 yaş ve üstü temsil eden 80 kişilik bir örneklem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ankette bireylere 1'i açık uçlu, 5'i demografik özelliklerini ölçmeye yarayan sorular olmak üzere, toplam 58 adet soru yöneltilmiştir.

Katılımcıların 59'u İstanbul'da, 17'si şehir dışında ve 4'ü yurt dışında ikamet eden 41'i kadın; 39'u erkek bireylerden oluşmaktadır. Bireylerin yaş dağılımı; 17 kişi 18-25 yaş arası, 31 kişi 25-35 yaş arası, 14 kişi 35-45 yaş arası ve 18 kişi 45 yaş üstü yaş gruplarından oluşmaktadır.

4.3.1 Mekansal aidiyet değeri - ölçek önerisi

Mekansal aidiyet değerini belirleyebilmek için A1 ve A2 olmak üzere iki farklı faktör grubu kullanılmıştır. A1; mekanın kullanıcısının bu mekanı sahiplendiğini gösteren tepkisel davranışları, A2 ise Scannell ve Gifford (2010)'un üçlü organizasyon şemasında üçüncü başlık altında yer alan duygusal ve bilişsel olan; mutluluk, övünç, sevgi, bellek, bilgi, şema ve anlam kavramları değerlendirmek üzere oluşturulmuş bir faktör grubudur. Bu iki faktör grubu birlikte değerlendirildiklerinde katılımcıların Galata Köprüsü ile kurdukları mekansal aidiyet değeri ile ilgili bilgi verecektir.

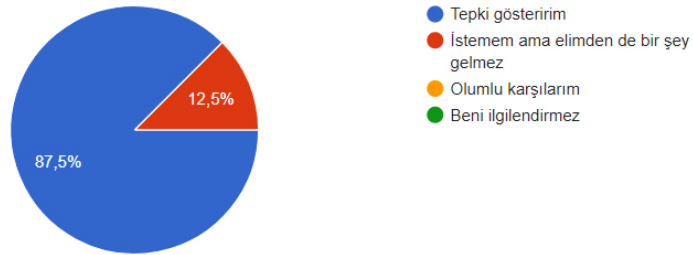
Ankette Galata Köprüsü'nün kullanıcılarına; 'Bu köprü benim için oldukça anlamlı bir yer', ' Bir yabancıdan Galata Köprüsü'nden övgüyle söz edildiğini duysam çok hoşuma gider' ve 'Galata Köprüsü'nü İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olarak görüyorum.' İfadelerini 5 üzerinden puanlamaları istenmiştir. A2 değişkenleri için uygulanan Likert tipi beşli dereceleme sistemine göre; Tamamen Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2) ve Hiç Katılmıyorum (1) dereceleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programından yararlanılarak değerlendirilmiştir. Gözlemlerden elde edilen verilere göre Galata Köprüsü'nde gerçekleşen önemli olduğu düşünülen durumların yasaklanması, kaldırılması vb. durumlar karşısında bireyin alacağı pozisyon sorulmuştur.

A1 değişkenleri Likert tipi üçlü dereceleme sistemine göre düzenlenmiştir. Veri toplama aracında; Tepki gösteririm(3), Olumlu karşılarım (3), İstemem ama elimden bir şey gelmez (2), Beni ilgilendirmez (1) dereceleri kullanılmıştır.

A1-1 nolu Galata Köprüsü üzerindeki yaya geçişinin yasaklanması durumuna %100 tepki verilmiştir (Şekil 4.23).

Galata Köprüsü üzerindeki yaya geçişi yasaklansa (sadece araçla geçilebilse) ne yapardınız?

80 yanıt

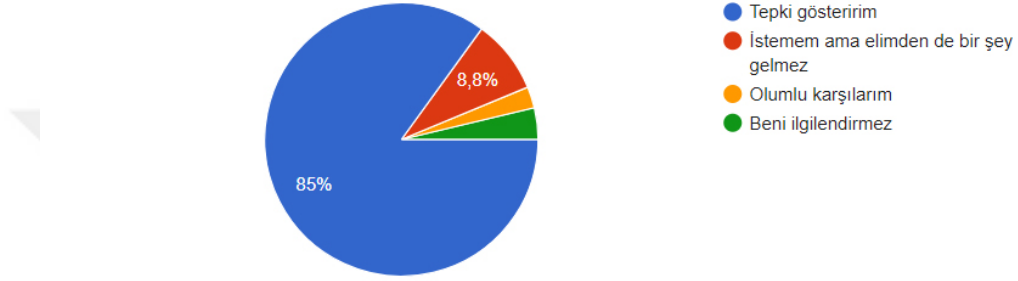

Şekil 4.23: A1-1 Değişkeni- Anket Sonuçları

A1-2 nolu Galata Köprüsü'nün sahip olduğu manzara değişkenine %93,8 oranında tepki verilmiştir (Şekil 4.24).

Galata Köprüsü'nün üstü manzarayı yok edecek şekilde kapatılsa ne yapardınız?

80 yanıt

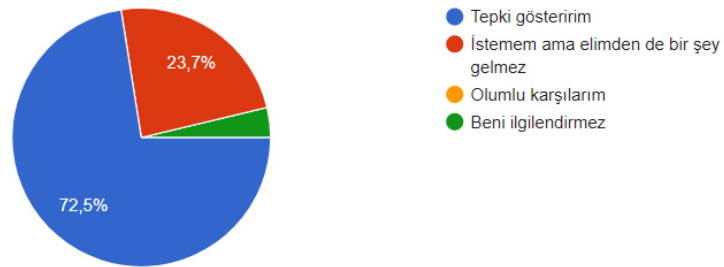

Şekil 4.24: A1-2 Değişkeni- Anket Sonuçları

A1-3 nolu Galata Köprüsü'nün sahip olduğu konum değişkenine %96,2 oranında tepki verilmiştir (Şekil 4.25).

Galata Köprüsü Haliç üzerinde başka bir yere taşınsa ne yapardınız?

80 yanıt

Şekil 4.25: A1-3 Değişkeni- Anket Sonuçları

Katılımcılara sorulan fakat tepki yüzdeleri %80'in altında olduğu için değerlendirmeye dahil edilmeyen değişkenlerle birlikte ortalamaya dahil edilen A1-1, A1-2 ve A1-3 değişkenlerine ait tepki yüzdeleri çizelge 4.1'deki gibidir.

Çizelge 4.1: Davranış- Tepki Yüzdeleri⁶

No	Değişken Tanımı	Tepki
T1	Galata Köprüsü'nün altındaki balık lokantalarının yerine dükkanlar ve mağazalar açılrsa ne yapardınız?	%66,3
T2	Galata Köprüsü'nün üzerinde balık tutmak yasaklansa ne yapardınız?	%73,7
A1-1	Galata Köprüsü üzerindeki yaya geçişi yasaklansa (sadece araçla geçilebilse) ne yapardınız?	%100
T3	Galata Köprüsü üzerindeki (su, simit, olta seti vb. şeyler satan) seyyar satıcılar kaldırılrsa ne yapardınız?	%68,8
T4	Galata Köprüsü üzerinde yere çöp atan birilerini görseniz ne yapardınız?	%98,8
A1-2	Galata Köprüsü'nün üstü manzarayı yok edecek şekilde kapatılrsa ne yapardınız?	%93,8
A1-3	Galata Köprüsü Haliç üzerinde başka bir yere taşınrsa ne yapardınız?	%96,2

Sonuç olarak %90 ve üzerinde tepki alan A1-1, A1-2, A1-3 değişkenleri; kullanıcıların uzlaştıkları nitelikli durumlar olarak kabul edilmiş ve bu üç değişkene ait veriler 'mekansal aidiyet değerini' ölçmek üzere kullanılmıştır. Bu sorularadan T4 değişkeni, %98,8 oranında tepki almasına rağmen; görüşmeler sırasında 'bir yere bağlı olarak değişmeyen, dolayısıyla Galata Köprüsü'nün sahiplenilmesi olarak algılanmayan çok genel bir değişken olduğu' anlaşılıp, yanıtlar ortalamaya dahil edilmemiştir.

Böylelikle bu bölümde; mekansal aidiyet değerini ölçmek için; biri olumlu tepkisel davranışları, diğeri de aidiyet ve sahiplenme duygusunu içeren ifadeleri sorgulayan iki faktör grubu oluşturulmuştur. A1 mekansal aidiyet değerini ölçmek üzere kullanılan tepkisel davranışları temsil eden faktör grubudur. A2 ise övünç,anlam ve yakınlığı ifade eden değişkenler üzerinden mekansal aidiyetin ölçülmesini hedeflemekte olan farklı bir faktör grubudur.

A2 değişkenlerine verilen yanıtların varyans yüzdeleri Çizelge 4.2'de görüldüğü üzere; anlam: %66 , övünç: %80 ve kentsel imge %77'dir. Bu Galata Köprüsü'nün; katılımcıların %66'sı için anlamlı, %80 övünç kaynağı ve %77 kent imgesi olarak değerlendirdiklerini anlamına gelir.

⁶ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

Çizelge 4.2: Değişken Yüzdeleri⁷

No	Değişken Tanımı	Değişken Yüzdesi
A2.1	Bu köprü benim için oldukça anlamlı bir yer	%66
A2.2	Bir yabancidan Galata Köprüsü'nden övgüyle söz edildiğini duysam çok hoşuma gider	%80
A2.3	Galata Köprüsü'nü İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olarak görüyorum	%77

Çizelge 4.3'de yer alan tanımlayıcı istatistikler tablosu; bu soru ve ifadelere verilen yanıtların ortalama ve standart sapma değerlerini içerir. Bu tablodaki A1 değerlerinin ortalamaları 3 üzerinden değerlendirilmiş olup, A2 değerlerinin ortalamaları 5 üzerinden değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.3: Tanımlayıcı istatistikler tablosu⁸

Tanımlayıcı İstatistikler			
	N	Ortalama	Std. Sapma
A1-1-Galata Köprüsü üzerindeki yaya geçişi yasaklansa (sadece araçla geçilebilse) ne yapardınız?	80	2,90	,302
A1-2-Galata Köprüsü'nün üstü manzarayı yok edecek şekilde kapatılsa ne yapardınız?	80	2,88	,402
A1-3-Galata Köprüsü Haliç üzerinde başka bir yere taşınsa ne yapardınız?	80	2,71	,532
A2-1-Bu köprü benim için oldukça anlamlı bir yer	80	4,11	1,067
A2-2-Bir yabancidan Galata Köprüsü'nden övgüyle söz edildiğini duysam çok hoşuma gider	80	4,60	,722
A2-3-Galata Köprüsü'nü İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olarak görüyorum.	80	4,71	,732
Valid N (listwise)	80		

Öncelikle bu soru ve ifadelerle temelde aynı şeyin ölçülebileceğini dolayısıyla ölçeğin işlerliliğini teyit etmek gerekmektedir. Bunu teyit etmek için Spss Programından faydalanarak faktör analizi yapılmıştır. A1 ve A2 ifadeleri daha önce de açıklandığı üzere temelde aynı kavramsal yapıyı ifade eden iki farklı faktördür.

⁷ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

⁸ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

Şencan; Faktör analizinin çok sayıda değişkenin arka planında yatan yapıyı anlamak için yapıldığını belirtir. Faktör analizi iç değişkenler arasındaki;

- Tek boyutlu kanıtama $KMO < 0.40$
- Çok boyutlu kanıtama $KMO > 0.40$
- Boyutlar arasındaki ilişki $KMO > 0.60$ (Boyutların bağımlı olduğundan ve hepsinin birlikte tek bir kavramsal yapıyı ölçtüğünü kanıtlar)
- Faktöriyel yapıyı teyit etme (Var olduğunu bildiğimiz faktör gruplarının işlerliğini kanıtama) vb. amaçlarla yapılır (Şencan, 2005, s. 776-778).

Çizelge 4.4 'de yer alan faktör analizi sonuçlarına göre KMO değeri 0,60'dan büyük (0,66), Sigma değeri de 0.000 olduğuna göre bu iki grubun korelasyon matrisi anlamlıdır ve değişkenlerin tutarlılığı %66 'dır. Bu sonuç değişkenlerin temelde aynı şeyi ölçmeye yarayan ifadeler olduğu anlamına gelir. Bu sonuca göre oluşturulmuş olan ölçek anlamlı ve geçerlidir.

Çizelge 4.4: Faktör Analizi/ KMO ve Bartlett Test Sonuçları ⁹

KMO ve Bartlett Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçütü		,661
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki kare	142,399
	df	15
	Sig.	,000

Yapılan KMO ve Bartlett Testleri sonucunda; beklendiği gibi özdeğer istatistiği (initial eigenvalues) 1'den büyük olan (anlamlı iki faktör grubu ortaya çıkmıştır. Çizelge 4.5'de de görüldüğü gibi; A1 ve A2 verileri iki faktör olarak net bir şekilde birbirinden ayrılmaktadır. Desen matrisinde A1 değişkenleri ve A2 değişkenleri iki ayrı başlık altında kümelenebilirlerdir. Bu kümelene A1 ve A2 değişkenleri aynı konunun farklı yönlerini ifade eden değişkenler olduğunu gösterir.

Çizelge 4.5: Desen Matrisi ¹⁰

Desen Matrisi	Bileşen	
	1	2
A2-Bir yabancıdan Galata Köprüsü'nden övgüyle söz edildiğini duysam çok hoşuma gider	,905	
A2-Galata Köprüsü'nü İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olarak görüyorum.	,873	
A2-Bu köprü benim için oldukça anlamlı bir yer	,788	

⁹ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

¹⁰ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

A1-Galata Köprüsü'nün üstü manzarayı yok edecek şekilde kapatılsa ne yapardınız?		,830
A1-Galata Köprüsü üzerindeki yaya geçişi yasaklansa (sadece araçla geçilebilse) ne yapardınız?		,804
A1-Galata Köprüsü Haliç üzerinde başka bir yere taşınsa ne yapardınız?		,764

Çizelge 4.6 ortak yükler tablosudur ve A1 değişkenlerinin özdeğer ve varyans yüzdelerini gösterir. Bu tabloda 'extraction' olarak belirtilen değerler; maddelerin ortak bir faktördeki varyansı birlikte açıklama oranlarıdır. Buna göre A1-1 'mekansal aidiyet değeri' olarak belirlenen varyansın %66'sını, A1-2 %68'ini, A1-3 %58'ini, A2-1 %66'sını, A2-2 %80'ini, A2-3 %77'sini açıklamaktadır. Bu değerlerin %60'ın üzerinde olması geliştirilen ölçek için bir yeterlilik ölçütüdür.

Çizelge 4.6: Ortak Yükler Tablosu ¹¹

ORTAK YÜKLER		
	Öz Değer	Varyans Yüzdesi
A1-1-Galata Köprüsü üzerindeki yaya geçişi yasaklansa (sadece araçla geçilebilse) ne yapardınız?	1,000	,669
A1-2-Galata Köprüsü'nün üstü manzarayı yok edecek şekilde kapatılsa ne yapardınız?	1,000	,681
A1-3-Galata Köprüsü Haliç üzerinde başka bir yere taşınsa ne yapardınız?	1,000	,580
A2-1-Bu köprü benim için oldukça anlamlı bir yer	1,000	,662
A2-2-Bir yabancından Galata Köprüsü'nden övgüyle söz edildiğini duysam çok hoşuma gider	1,000	,802
A2-3-Galata Köprüsü'nü İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olarak görüyorum.	1,000	,773

Çizelge 4.7'de görüldüğü üzere; birinci faktör grubundaki A2 verileri %40 ; ikinci faktör grubundaki A1 verileri %29 toplamda bu iki veri grubu mekansal aidiyet değerini %69 oranında ifade etmektedir.

Çizelge 4.7: Toplam Varyans Tablosu ¹²

Toplam Varyans							
Bileşen	özdeğer istatistiği			Kare yüklerin ekstraksiyon toplamları			Kare yüklerin rotasyon toplamları
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam
1	2,415	40,242	40,242	2,415	40,242	40,242	2,252
2	1,752	29,195	69,437	1,752	29,195	69,437	2,003
3	,613	10,225	79,661				
4	,517	8,615	88,277				
5	,445	7,419	95,696				
6	,258	4,304	100,000				

¹¹ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

¹² Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

4.3.2 Mekansal aidiyet ve demografik yapı

Araştırma Sorusu:

- Galata Köprüsü'nde ölçülen aidiyet değeri ile herhangi bir sosyal grup arasında anlamlı bir ilişki var mı?

Veri seti; T testi ve Tek Yönlü Anova testleri kullanılarak mekansal aidiyet değişkeninin ortalaması, diğer değişkenlerin ortalamaları ile karşılaştırılarak aradaki farkın rastlantısal mı yoksa ilişkili mi olduğu sorusuna yanıt aranmıştır.

Bu analizlerin sigma değerleri 0.05'ten daha yüksektir. Bu; ortalamaları alınan değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığını gösterir. Bu testlere ait daha detaylı bilgi ek B,C,D'de yer almaktadır. Bu sonuç bize, araştırmaya katılan bireylerin ölçülen demografik özelliklerine göre mekansal aidiyet değerinin değişmediği bilgisini verir. Bu bilgiden yola çıkarak denilebilir ki; Galata Köprüsü kullanıcılarına eşitlikçi bir kamusal mekan kullanımı sunabilmektedir.

4.3.3 Mekansal aidiyet ve anlam

Bu bölümde çalışmanın daha önceki bölümlerinde açıklanan ve farklı akademik çalışmalar aracılığı ile desteklenmiş olan anlam ve mekansal aidiyet ilişkisinin Galata Köprüsü üzerinde test edilmiş ilişkisine bakılacaktır. Bu analiz 'birey mekanla güçlü bir ilişki kurduğu sürece, mekana anlamlar yükler, dolayısıyla mekana anlamlar yükleyebilmenin mekansal aidiyetle parametrik bir ilişki kurması beklenir.' bilgisinden yola çıkarak oluşturulmuştur.

Çizelge 4.8'de anlam değişkenlerine 5 üzerinden verilen puanlar yer almaktadır. Bu tabloya göre; katılımcıların anlam olarak en yüksek değer verdikleri değişken; manzara değişkenidir. En düşük değer ise 'çocukluğum' ifadesine verilmiştir. Anlamsal ifadelerin ortalaması 5 üzerinden 3,93'tür. Bu sonuçtan yola çıkarak Galata Köprüsü'nün belirlenen bu sekiz farklı anlam katmanıyla yüksek oranda (%78,6) ifade edilebildiği sonucuna varabiliriz. Sıradan ve nitelsiz bir mekanda kullanıcılarının anlamsal ifadelerle daha düşük puanlar vermesi beklenirdi. Galata Köprüsü örneğinde bunun tersine; 'Bu mekan, kullanıcısının yüksek oranda anlamlandırdığı, kendisiyle özdeşleştirdiği ve bireyselleştiği nitelikli bir yerdir.' denilebilir.

Çizelge 4.8: Tanımlayıcı istatistikler, Anlam ortalamaları ¹³

Tanımlayıcı İstatistikler		
	Kişi Sayısı	Ortalama
Bu köprü benim için çocukluğum demek	80	2,56
Bu Köprü benim için balık lokantaları demek	80	3,21
Bu köprü benim için huzur demek	80	3,88
Bu köprü benim için balıkçılar ve haliç demek	80	4,18
Bu köprü benim için insan kalabalığı demek (olumlu anlamda)	80	4,24
Bu köprü benim için yürüyüş demek	80	4,28
Bu köprü benim için tarih demek	80	4,45
Bu köprü benim için manzara demek	80	4,65
Valid N (listwise)	80	

Önceki bölümlerde açıklanan ve (Scannell & Gifford, 2010)'in oluşturmuş oldukları grafikte yer alan anlam ve aidiyet ilişkisini bu anket sonuçlarıyla teyit etmek için bu iki değişkenin ortalamaları korelasyon analizine tabi tutulmuştur. Araştırma Sorusu:

- Galata Köprüsünde ölçülen Aidiyet değeri ve Anlam arasında parametrik bir ilişki var mıdır?

Çizelge 4.9'da yer alan korelasyon tablosuna göre mekansal aidiyet ve anlam arasında anlamlı ve parametrik bir ilişki bulunduğu sonucuna varabiliriz (sig: 0.000<0.05).

Çizelge 4.9: Korelasyon Analizi ¹⁴

Korelasyon			
		Aidiyet	Anlam
Aidiyet	Pearson Korelasyonu	1	,583**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	80	80
Anlam	Pearson Korelasyonu	,583**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	80	80

** . Korelasyon 0.001 düzeyinde anlamlı

Bu iki veri setini regresyon analizine tabi tutarak; Çizelge 4.10'da yer alan sonuçları dolayısı ile; anlam veri seti ile mekansal aidiyet değerinin %34'ünü açıklayabileceğimiz sonucunu

¹³ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

¹⁴ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

elde ederiz (R Kare= 0,340). Bu sonuç anlam seti ile mekansal aidiyet arasında bir paralellik olduğunu açıklar.

Çizelge 4.10: Regresyon Analizi ¹⁵

Regresyon				
Model	R	R Kare	Ayarlı R Kare	Std. Tahmin hatası
1	,583 ^a	,340	,332	,34224

a. bağımsız değişken, Anlam

4.3.4 Aktiviteler

Jan Gehl'in dış mekan kalitesini değerlendirmek üzere oluşturduğu tablodan yararlanılarak; Galata Köprüsü üzerinde gerçekleştirilen aktiviteler kıyaslanmıştır.

- Galata Köprüsü için zorunlu aktiviteler; günlük gereklilikleri kapsayan; bir yerden bir yere giderken zorunlu yürüme, köprüde çalışma değişkenlerinden oluşur.
- Galata köprüsünde gerçekleşen keyfi aktiviteler; balık tutmak, yeme-içme, fotoğraf çekme, keyfi yürüme, turistik gezinti değişkenlerini içerir.
- Galata Köprüsü için sosyal aktivite grubunda ise diğer insanların varlığına bağlı olarak gelişen 'Arkadaşlarla vakit geçirmek', 'Balık tutan arkadaşa eşlik etmek' değişkenleri yer almaktadır.

Öncelikle alanda yapılan gözlemler aracılığı ile keyfi, sosyal ve zorunlu aktiviteler belirlenmiş, sorular ve değişkenler bu eylemlerin sıklığı ve birikme sürelerini ölçmek üzere ölçek oluşturulmuştur. Aşağıdaki tabloda bu değişkenlerin sıklığına 4 üzerinden verilen puan ortalamaları yer almaktadır. Araştırma Sorusu:

- Galata Köprüsü'nde keyfi aktivite değeri zorunlu aktivite değerinden büyük müdür?

Anketteki Keyfi, zorunlu ve sosyal aktivite değişkenlerinin ortalamalarını içeren Çizelge 4.11'e göre; zorunlu aktivitelerin ortalamasının sosyal ve keyfi aktivitelerden düşük olduğu, diğer ikisinin ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülür. Bu bulguya göre Galata Köprüsü'nün fiziksel çevre kalitesinin yüksek olduğu yorumunu yapabiliriz.

¹⁵ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

Çizelge 4.11: İstatistik, Ortalama ¹⁶

İstatistik				
		Sosyal aktivite	Keyfi aktivite	Zorunlu aktivite
N	Geçerli	80	80	80
	Kayıp	0	0	0
Ortalama		2,2375	2,0446	1,26

4.3.5 Mekansal aidiyet değeri ve aktivite sıklığı

Kullanıcıların Galata Köprüsü'ne ne sıklıkla geldiğine ilişkin sorulan soruya verilen yanıtların yüzdeleri Çizelge 4.12'teki gibidir. Farklı aktiviteler ve farklı karşılaşmalar nedeniyle Galata Köprüsü farklı sıklıkta kullanımlar içermektedir.

Çizelge 4.12: Yanıt Yüzdeleri Tablosu ¹⁷

		%
Yanıt	ilk defa	6,3
	yılda birkaç kez	52,5
	ayda birkaç kez	23,8
	haftada birkaç kez	13,8
	hergün	3,8
	Toplam	100,0

Gehl'in öne sürdüğü keyfi aktivitelerin oransal olarak zorunlu aktivitelerden büyük olmasının dış mekan kalitesini güçlendireceği hipotezi, bu çalışmada keyfi eylemlerin sürekliliğinin; mekansal aidiyet hissini güçlendirebileceği düşüncesini gündeme getirmiştir.

Araştırma Sorusu:

- Galata Köprüsü'nün kullanıcıları için mekansal aidiyet değeri ve aktivitelerin tekrarı (sıklığı) arasında anlamlı bir ilişki var mı?

Bu amaçla aidiyeti ölçmek için kullanılan verilerin ortalaması alınıp, keyfi aktivite sıklığını oluşturan veri setinin ortalamalarıyla korelasyon ve regresyon analizine tabi tutulmuştur (İki değişkenli korelasyon testi). Çizelge 4.13'da görüldüğü gibi; bağımsız değişkenli korelasyon testinden elde edilen sonuçlara göre korelasyon matrisi anlamlı çıkmıştır (sig. = 0,001<0.05).

¹⁶ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

¹⁷ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

Çizelge 4.13: Korelasyonlar¹⁸

Korelasyonlar			
		Aidiyet	keyfi_aktivite
Aidiyet	Pearson Korelasyonu	1	,370**
	Sig. (2-tailed)		,001
	N	80	80
keyfi_aktivite	Pearson Korelasyonu	,370**	1
	Sig. (2-tailed)	,001	
	N	80	80

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde önemlidir.

Bu sonuca göre aidiyet değeri ile keyfi aktiviteler arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu; aynı değişkenlere uygulanan Çizelge 4.14'deki Regresyon analizine göre de, keyfi aktivite sıklığı ile 'aidiyet değeri'ndeki değişimin %13,7'sinin açıklanabildiğini söyleyebiliriz.

Çizelge 4.14: Regresyon Model Özeti¹⁹

Regresyon Model Özeti				
Model	R	R kare	Ayarlı R Kare	Std. Tahmin Hatası
1	,370 ^a	,137	,126	,39137

a. bağımsız değişken, keyfi_aktivite ortalamaları

4.3.6 Aktivite süreleri ve kamusal birikmeler

Çalışma kapsamında; bir saatten fazla süren eylemler birikme olarak kabul edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre birikme yüzdeleri Çizelge 4.15'deki gibidir. Bu çizelgeye göre; sosyal ve keyfi aktivitelerin ortalama birikme yüzdeleri %19,3'tür. Bir başka deyişle katılımcıların % 80,7'si Galata Köprüsü'nde 1 saat veya daha az zaman geçirmektedir. Ayrıca bu çizelgeye bakılarak katılımcıların %33,8'inin Galata Köprüsü'nde arkadaşlarıyla vakit geçirmek için 1saatten fazla zaman harcadıkları ve birikme yüzdesi en fazla olan değişken olduğu çıkarımı yapılabilir.

¹⁸ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

¹⁹ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

Çizelge 4.15: Birikme kullanıcı yüzdeleri ²⁰

		Yüzde
Birikme	Balık tutmak	17,6
	yeme içme	22,5
	fotoğraf çekme	8,8
	yürüyüş	18,9
	arkadaşlarla vakit geçirme	33,8
	turistik gezinti	25,1
	balık tutana eşlik etme	20,1
	Çalışma (iş)	7,9
	Ortalama	19,3

Galata Köprüsü'nde olta balıkçılığı 24 saat boyunca, her mevsim ve anket sonuçlarından da anlaşıldığı üzere keyfi olarak yapılan bir aktivitedir. Galata Köprüsü 1960'lı yıllardan bu yana üzerindeki balıkçılarıyla bilinen ve özdeşleşen bir yerdir. Gündelik hayatın ürettiği bu aktivite Galata Köprüsü'nde gerçekleşen keyfi aktiviteler içerisinde süreler bakımından önemli bir ayrıcalığa sahiptir. Çizelge 4.16'da katılımcıların Galata Köprüsü üzerinde 'balık tuttıkları süreler' konusunda verdiği yanıtları içerir. Süre olarak ikinci sırada yeme-içme etkinlikleri gelmektedir. Diğer keyfi aktiviteler de anketten anlaşıldığı üzere 1 saatten daha az sürelerde gerçekleşmektedir.

Çizelge 4.16: Balık Tutma Süreleri ²¹

SÜRE-Galata Köprüsü'nde balık tuttuğunuz süre					
		Frekans	Yüzde	Değer Yüzdesi	Kümülatif Yüzde
Değer	hiç	65	81,3	81,3	81,3
	1 saatten az	3	3,8	3,8	85,0
	1-3 saat arası	4	5,0	5,0	90,0
	3-8 saat arası	5	6,3	6,3	96,3
	8 saatten fazla	3	3,8	3,8	100,0
	Total	80	100,0	100,0	

Anket katılımcılarının %18,9'u balık tutmaktadır. 1 saatten fazla gerçekleşen aktivite süreleri %15,1 olarak tespit edilmiştir. 1 saati geçen birikmeler en çok 'balıkçılık'ta daha sonra

²⁰ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

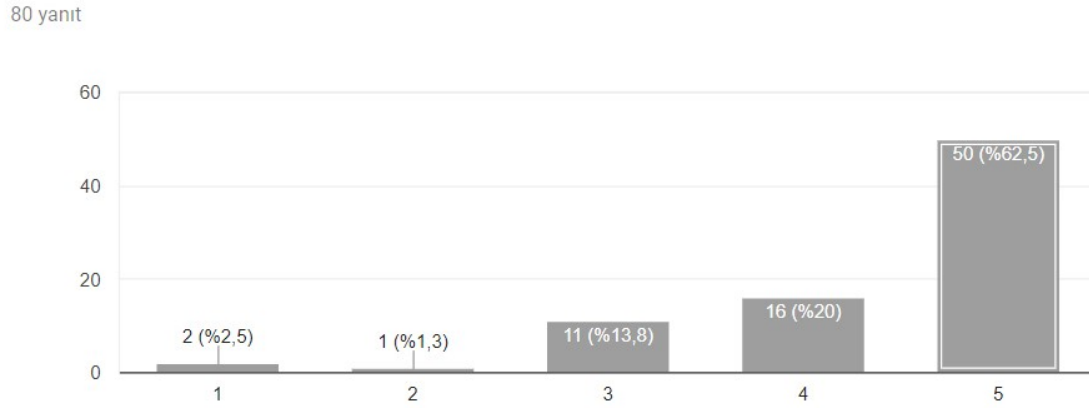
²¹ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

'yeme-içme' söz konusu olduğunda gerçekleşmektedir. Galata Köprüsü daha çok 1'saati bulmayan hızlı geçiş ve eylemlere sahiplik etmektedir.

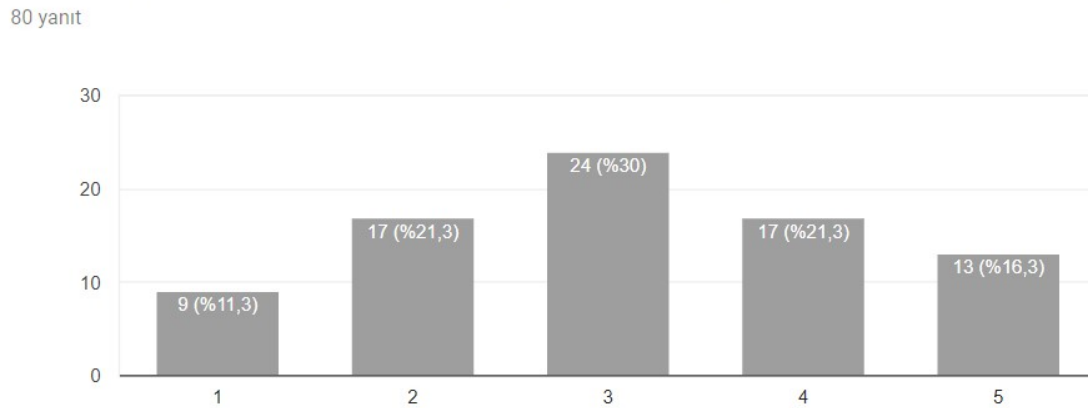
Anket yapılan 80 kişiden 14'ü Galata Köprüsü'nde çalışmaktadır. Bunların içinden yalnızca 1 katılımcı tam bir mesai yapmaktadır. Diğerleri turist rehberi, olta balıkçısı gibi kullanıcılardan oluşup Galata Köprüsü'nde iş için 3 saatten az süre harcamaktadır.

4.3.7 Güven duygusu

Galata Köprüsü'nde gündüz (Şekil 4.26) ve gece (Şekil 4.27) güven duygusu değişkenine verilen yanıtlar aşağıdaki gibidir. Gece ve gündüz güven değişkenine verilen yanıtlar kıyaslandığında açıkça gece güven duygusunda bir düşüş görülmektedir.

Şekil 4.26: Gündüz/Güven²²

Şekil 4.27: Gece/Güven²³

²² Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

²³ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

Katılımcılardan bir kısmı, olta yaralanmaları olabileceğine ilişkin endişelerini ve bu nedenle kendilerini yeterince güvende hissetmediklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında gece saatlerinde kullanıcı oranında yaşanan azalma nedeniyle güven duygusunda da bir azalma olduğu düşünülmektedir. Yine de katılımcıların %32,6'sı kendini gece güvende hissetmediklerini söylemiş; %37,9'u kendini güvende hissettiğini söylemiştir. Bu sonuçlara göre gece de Galata Köprüsü'nde kendini güvende hissetme duygusu % 37,9 oranında devam etmektedir.

4.3.8. Mekansal uzlaşma

Bu bölümde; 'Kamusal mekanda gerçekleşen bireysel taktik ve eylemler hakkında toplum tarafından uzlaşılmış bir onay söz konusu olmalıdır.' tespitinden yola çıkarak aşağıdaki soruların yanıtları aranmıştır.

- Galata Köprüsü'nde mekansal kullanım açısından uzlaşma sağlanabilmiş midir?
- Uzlaşma sağlanılamayan aktiviteler varsa, nelerdir?

Anket sonuçlarına göre, katılımcılar arasında balıkçılık ve fotoğraf çekilmesi konusunda mekansal kullanım açısından uzlaşma olduğu söylenebilir. Çizelge 4.17'de de görüldüğü üzere; Galata Köprüsü'nde balık tutulması, lokanta kullanımı, seyyar satıcılık ve fotoğraf çekilmesi konularında yüksek oranda uzlaşma sağlanırken; yoksunluk temelli köprünün işgal edilmesi (evsizler) konusunda, yaya hareketini kısıtlayan araç yolu kullanımı konusunda uzlaşma oranı %60'ın altında kalmaktadır. Alt geçitlerin mekansal durumu konusunda genel yargı memnuniyetsizlik iken, katılımcılar Galata Köprüsü'ndeki kalabalıktan %80 oranında memnun olduğu görülüyor.

Çizelge 4.17: Mekansal Uzlaşma²⁴

	Olta balıkçılığı	Lokanta kullanımı	Fotoğraf çekilmesi	Araç yolu	Seyyar satıcılık	Evsizler
kesinlikle katılmıyorum	71,3	47,5	83,8	21,3	41,3	36,3
katılmıyorum	6,3	18,8	7,5	15,0	22,5	16,3
kararsızım	7,5	8,8	6,3	32,5	16,3	22,5
katılıyorum	6,3	10,0	1,3	16,3	8,8	12,5
kesinlikle katılıyorum	8,8	15,0	1,3	15,0	11,3	12,5
Uzlaşma Yüzdesi	77,5	66,3	91,3	36,3	63,8	52,5

²⁴ Spss Programı Yardımıyla Hazırlanmıştır.

4.4 Bölüm Sonucu

Rutin ve tekrarlı olan gündelik yaşamın aktığı rotalar; belirlenen değişkenler açısından nitelikli temas noktaları oluşturabilecek potansiyele sahip yerlerdir. Bu bağlamda Galata Köprüsü bu hareketin ciddi kamusal birikmelere dönüştüğü özel yerlerden biri olarak seçilmiş ve belirlenen değişkenler aracılığı ile incelemeye alınmıştır. Galata Köprüsü; karşılaştırmalı zamansal ve mekansal veriler, gündelik ve ritmik veriler ile anlık ve toplumsal veriler elde etmek üzere üç farklı araştırma tekniği ile incelenmiştir.

Saha çalışmasının ilk aşaması olarak köprünün geçirdiği mekansal değişim Eminönü ve Karaköy arasına kurulan köprüler arasında toplumun en çok yakınlık duyduğu ‘Tarihi Galata Köprüsü’ ile günümüzdeki köprü arasında yapılan karşılaştırmalara dayanarak incelenmesini içerir. Tarihi Galata Köprüsü olarak anılan köprünün yenilenmesiyle birçok mekansal ilişki de değişmiştir. Galata Köprüsü’ne yanan iskelelerin köprüden uzaklaştırılması ile özellikle altının kullanımında büyük bir değişim yaşamıştır. İskelelerin varlığı nedeniyle Galata Köprüsü’nün çok yoğun bir kullanım içerdiği ve ürettiği kalabalığın seyreltilmesi gerekli bir yaklaşım olduysa da bu değişim nedeniyle köprünün altındaki diğer dükkanlar kapanmış ve mekansal kullanımın çeşitliliği azalmıştır. Köprünün altındaki lokantaların hala var olması aktiviteler ve karşılaşmalar üretme potansiyelini barındırmaya devam eder. Fakat bu koşullarda lokantaların kullanımında da eski nitelikli birey-mekan ilişkilerini yakalamaları pek mümkün değildir. Mevcut durumu ‘lokanta işletmecilerine’ bağlayanlar olsa da bu nitelik kaybının esas nedeni onlar değil, köprü altındaki fonksiyonun sadeleştirilmesi nedeniyle mevcut hareketin seyreldesidir. Bu nedenle köprünün altındaki aktiviteleri çeşitlendirebilecek bir müdahaleye ihtiyaç vardır.

Galata Köprüsü’ndeki çevresel ilişkilerin Galata Köprüsü üzerindeki olta balıkçıları aracılığı ile okunması saha çalışmasının ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Bu yöntem ile özetle olta balıkçılarının Galata Köprüsü’nü ekonomik nedenlerle değil, keyfi olarak tercih ettikleri, ve bunda Galata köprüsü’nün sahip olduğu kalabalığın etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca Galata Köprüsü’nün altı da lokantalar aracılığı ile gerek çalışanlar, gerek kullanıcılar açısından önemli birikmeler yaratmakta ve bu sayede yere mekansal katmanlılık sağlamaktadır. Ayrıca bu birikmeler nedeniyle olta balıkçıları ve lokanta çalışanları köprünün güvenliğini sağlayan gözler olarak değerlendirilebilirler. Bu kullanıcılar özellikle güven duygusunun oluşmasında yere olumlu katkılar sağlamaktadır. Yapılan anket sonucuna göre Galata Köprüsü’nde katılımcılar gündüz kendini güvende hissetmektedirler. Gece ise güven

duygusunda önemli bir azalma görülmektedir. Bu durum başka yerlerde de olduğu gibi; köprüdeki kalabalığın seyrelmesi ve gözlerin azalmasıyla ilgilidir.

Yapılan gözlemler sonucunda olta balıkçılarının kurdukları sosyal ağlar, haberleşme kanalları ve köprü üzerindeki dayanışmaları gözlemlenmiştir. Bu birikmelerin kendine has yeni gereklilikler ürettiği ve bu gerekliliklerin detaylı anlatımları önceki bölümlerde yapılmıştır. Genel olarak Galata Köprüsü olta balıkçılarının; ihtiyaçlarını sosyal bağlar kurarak kolaylaştırdıkları, bekleyişlerini sosyal aktiviteler ile anlamlandırdıkları sonucuna varılabilir.

Anket çalışmasının sonucuna göre; mekansal aidiyet değeri, katılımcıların demografik yapılarına göre anlamlı bir farklılık göstermez. Bu sonuç; Galata Köprüsü kullanıcılarına eşit kamusal mekan kullanımları sunabildiğini gösterir. Galata Köprüsü katılımcılarının %66'sı için anlamlı bir yer, %80'i için övünç kaynağı ve %77'sinin bir kent imgesi olarak değerlendirdiği bir yerdir.

Galata Köprüsü üzerinde gerçekleşen aktiviteler keyfi, sosyal ve zorunlu aktiviteler olarak değerlendirilmiş ve ortalamalar kıyaslanmış ve keyfi ve sosyal aktivitelerin ortalamaları birbirine çok yakın olduğu ve zorunlu aktivitelerin ortalamalarının yaklaşık iki katı oldukları tespit edilmiştir. Buna göre Galata Köprüsü Gehl'in (2011) tablosundaki kaliteli fiziksel çevre grubuna dahil edilebilir. Köprü'nün altında ise, bu eylemlerin seyreltiği ve fiziksel çevre kalitesinin azaldığı düşünülmektedir. Ayrıca anket sonuçları aidiyet değeri ile keyfi aktiviteler arasında anlamlı ve paralel bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bu nedenle anlamlı ve nitelikli bir kamusal mekanın oluşabilmesi için mekanın keyfi aktiviteler üretebilmesi çok önemli bir gerekliliktir.

Özetle;

- Galata Köprüsü belirlenen değişkenleri yüksek oranda sağlayabilen; esnek ve katmanlı bir mekandır. Bu nedenle konuyu derinleştirmek adına yapılacak çalışma için alan olarak seçilmiştir.
- Araç yolu köprüyü boydan boya ikiye böler, bu kullanıcılar için 'buluşma' meselesini problemli hale getirir.
- Bu ihtiyaç kullanıcıların referans noktaları üretmesini gerektirir.
- Köprü'nün altı dörde bölünmüş durumdadır. Bu sınırlar köprüyü mekansal olarak zayıflatmaktadır.
- Galata Köprüsü tarihsel süreçte nitelik kaybı yaşamıştır. Bunun esas nedeni, köprü altındaki fonksiyonun sadeleştirilmesi nedeniyle mevcut hareketin seyrelmesidir.

- Tarih boyunca yapılan mekansal müdahalelerle köprünün mekansal işlevsel çeşitlilik azalmıştır.
- Köprünün altındaki lokantaların hala var olması aktiviteler ve karşılaşmalar üretme potansiyelini barındırmaya devam eder.
- Galata Köprüsü'ndeki balıkçılık 'ekonomik kazanç' elde etmekten öte, kent insanının kamusal ihtiyaçlarının taktiksel karşılığıdır.
- Olta balıkçıları ve köprü altındaki balık lokantalarının sayesinde köprü üzerinde önemli kamusal birikmeler oluşur. Bu birikmeler kamusal alanın 'güvenliğini' ve varlığını güvence altına alır.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Modern insanın hayatında büyük yer kaplayan gündelik gereklilikler, gündelik rotalar aracılığı ile birbirine bağlanır. Birey yaşadığı ‘zaman sıkıntısı’ nedeniyle çoğunlukla en hızlı rotayı ve en hızlı ulaşım şeklini tercih eder. Fakat rutini kırmak için birey keyfi aktivitelere ve kimlik süreçleri de doğası gereği, sosyal aktivitelere ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçlarını giderebildiği ölçüde mekan kullanıcısı tarafından sahiplenilir ve bu sayede kendi varlığını ve sürekliliğini güvence altına alır. Bu süreç kendiliğinden ve karmaşık bir yapıda gerçekleşir. Bunu gerçekleştirirken birey; gündelik taktikler ve enformel mekanlar üretir. Bu üretim bireyin otoritelerle uzlaştığı ya da ayrıştığı zeminlerde gerçekleşir. Böyle karmaşık bir sürecin mekanı olan kentsel kamusal mekanı birey-mekan ilişkisi açısından tartışılabilir bir hale getirmek niyetiyle konuyu nesnelleştirici bir metot uygulanmıştır.

Bu çalışma kapsamında; tespit edilerek kentsel peyzaja katılmasıyla kamusal mekanı daha nitelikli bir hale getirebilecek olan kentsel taktikler konusu ve önemli bir potansiyel barındıran geçiş mekanları üzerinde durulmuştur. Kamusal mekanların bireyin kimlik süreçleri bağlamında nitelikli yerlere dönüşümünde ‘bireyin katılımı ve sosyal çeşitlilik, kişiselleştirme ve mekansal aidiyet, keyfi aktiviteler ve çeşitliliği ile mekansal uzlaşma’ değişkenlerinin etkili olduğu düşüncesi ve bu düşüncenin arka planı; kentsel kamusal alanlardan örneklerle detaylı olarak anlatılmıştır. Bu süreçte bireyin aktif olarak mekanın dönüşümünde aldığı rol, kentsel taktikler bağlamında değerlendirilerek örneklenmiştir. Bu tip kentsel taktiklerin varlığı o mekanın esnekliğinin ve katmanlılığının bir sonucudur. Bu nedenle yüksek potansiyellere sahip kentin gündelik rotalarının; kullanıcısının özgün yaratıcı eylemlerine açık olması, yaşantıyı zenginleştirebilecek önemli bir gerekliliktir. Bu tip aktiviteler sayesinde geçiş mekanları önemli kamusal birikmeler üretir ve bu sayede alanın ‘güvenli’ olmasına da katkı sağlarlar.

Bu çalışma ile kentsel tasarımda çoğunlukla göz ardı edilen bireysel farklılıkların kamusal mekanlar için önemli bir potansiyel olduğu gerçeği üzerinde durulmuş ve sıradan olanın çeşitliliğini içinde barındıran gündelik aktivitelerin sahip oldukları potansiyelleri değerlendirmek üzere bir bakış açısı kazandırılması hedeflenmiştir. Zorunlu (yaşamsal gereklilikleri içeren) aktivitelerin tekrarını kesen temas bölgeleri ve toplumun bizzat

kendisinin sahip olduğu çeşitliliğin önemi ve kentsel tasarıma nasıl dahil edilebileceği tartışılmıştır. Bu nedenle araştırma kapsamında temas noktalarını ve bu noktaların oluşturduğu ağları, bu yerlere temas eden kullanıcıları ve bu kullanıcıların çeşitliliğini, kullanıcıların temas etme biçimi ve bu temasların çeşitliliğini ele alan bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu çalışma; nitelikli bir kentsel temas noktasını araştırmanın ötesinde, bu araştırma aracılığı ile kentsel kamusal alanlar adına genel bir değerlendirme yapmakta ve farklı çalışma alanlarında yapılabilecek araştırmalar için bir yaklaşım önerisi getirmektedir. Tasarımcı kentsel mekanın ve kullanıcılarının potansiyellerini bu bakış açısıyla değerlendirerek sürece dahil olduğunda; kentsel mekanın kendi dönüşümüne katkı sağlayan bir yaklaşım sergileyebilecektir. Bunun yanında gündelik rotaların ve geçiş mekanlarının birey ve kimlik süreçleri bağlamında ne kadar büyük önem taşıdığı, potansiyelleri ve nasıl değerlendirilebileceği konusu üzerinde durulmuştur. Bu çalışma ile üzerinde durulan kentsel kamusal mekanlara çok boyutlu bir bakış açısı ile bakma meselesi taktiksel eylemlerin tespiti açısından da önemlidir. Bu eylemlerin tespit edilerek kentsel peyzaja dahil edilmesi kamusal alanlar açısından önemli katkılar sağlayabilir. Son olarak kamusal mekanların sahip olması gereken önemli iki nitelik üzerinde durulmuştur. Bunlardan birincisi; birbirinden farklı özelliklere sahip bireylerin katılımına açık (katmanlı mekan) olması gerekliliği, ikincisi ise; bireyin dönüştürücü taktiksel eylemlerine açık (esnek mekan) olması gerekliliğidir.

KAYNAKLAR

- Abasıyanık, S. F.** (2016). *Seçme Hikayeler, Uzun Ömer*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arendt, H.** (2008). *İnsanlık Durumu*. (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Auge, M.** (1995). *Non-places: An Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. London: Verso.
- Bachelard, G.** (1996). *Mekanın poetikası*. (A. Derman, Çev.) İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Belge, M.** (2003). *İstanbul Gezi Rehberi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Benjamin, W.** (1995). *Pasajlar*. (A. Cemal, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Certeau, M. D.** (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi-1*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Cresswell, T.** (2004). *Place a short introduction*. Blackwell Publising.
- Deleuze, G.** (2006). *Kıvrım, Leibniz ve Barok*. (H. Yücefer, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayınları.
Erişim Adresi: <https://media.turuz.com/>
- Deleuze, G. Guattari, F.** (2004). *A Thousand Plateaus*. (Massumi B., Çev.) Londra: A&C Black
- Durbaş, R.** (1995). *Galata Köprüsü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dündar, S.** (2013). *Cezo Gardaş*. İstanbul: Cinius Yayınları. Erişim Adresi: <https://books.google.com.tr/>
- Evren, B.** (2000). *İstanbul'un Deniz Hamamları ve Plajları*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Foucault, M.** (2015). *Hapishanenin doğuşu*. (M. A. Kılıçbay, Çev.) İstanbul: İmge kitabevi.
- Gehl, J.** (2011). *Life Between Buildings: Using Public Space*. (J. Koch, Çev.) New York : Van Nostrand Reinhold.
- Graumann C. F.** (1976). *The Concept of Appropriation (Aneignung) And Modes of Appropriation of Space*. Strasbourg, France. Proceedings of the 3rd International Architectural Psychology Conference. ss. 113-125. Erişim Adresi: http://iaps.architexturez.net//doc/oai-iaps.id-iaps_00_1976_009
- Grosz, E.** (Güz, 2003). *Deleuze, Theory, And Space*. New York: Anyone Corporation. Log No. 1. s. 77-86. Erişim Adresi: <http://www.jstor.org/stable/41764951>
- Habermas, J.** (2004). *Kamusal Alan*. (M. Özbek, Çev.) İstanbul: Hil Yayınları.
- Habermas, J.** (1962). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. (T. Burger, Çev.) The MIT Press.
- Hubbard, P., Kitchin, R., & Valentine, G.** (2004). *Key thinkers on space and place*. London: SAGE Publication Ltd.
- Jacobs, J.** (2017). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü*. (B. Doğan, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Kaya, İ.** (Güz, 2013). *Coğrafi Düşüncede Mekân Tartışmaları* (Cilt 4. Sayı 1). Possible Düşünme Dergisi. Erişim Adresi: <http://www.possible.com/>
- Kırmızı Z. Çalışkan F. T.** (2012). *İstanbul Ulaşım Zaman Dizini*. İstanbul: Cinius Yayınları.

- King, D. A.** (1998). *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi*. (G. Seçkin & Ü. H. Yolsal, Çev.) İstanbul: Bilim; Sanat Yayınları
- Lacan, J.** (2007). *Ecrits: The First Complete Edition in English*. (B. Fink, Çev.) W. W. Norton & Company
- Lefebvre, H.** (2015). *Mekanın Üretimi*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H.** (2017). *Ritimanaliz; Mekan, Zaman ve Gündelik Hayat*. (A. L. Batur, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Maslow A. H. (1943)**. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, (Cilt 50. Sayı 4). ss. 370-396. Erişim Adresi: <http://dx.doi.org/10.1037/h0054346>
- Özmeral, C.** (2002). *Özlediğim İstanbul, Okyanus Ötesinde Bir İstanbullu'dan Anılar*. Eskişehir: Etam A.ş.
- Özyalçın, A., & Sezer, S.** (2010). *Öyküleriyle İstanbul Anıtları-2*. İstanbul: Evrensel Basım.
- Packard, V. D.** (1959). *The Status Seekers*. Pocket Press.
- Perry R. Hinton, I. M.** (2014). *Spss Explained*. Routledge.
- Pruijt, H.** (2011). The Logic of Urban Squatting. *International Journal of Urban and Regional Research*.
- Rajchman, J.** (1998). *Constructions*. Cambridge: The MIT Press.
- Scannel L, Gifford R.** (2010) Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*. ss.1-10 Erişim Adresi: <https://www.journals.elsevier.com/journal-of-environmental-psychology>
- Simmel, G.** (2009). *Bireysellik ve Kültür*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları
- Stavrides, S.** (2016). *Kentsel Heterotopya, Özgürleşme Mekanı Olarak Eşikler Kentine Doğru*. (A. Karatay, Çev.) Sel Yayıncılık.
- Şencan, H.** (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlilik ve Geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınları. Erişim Adresi: http://www.ders.es/guvenirlilik_gecerlilik.pdf
- Tutel, E.** (2002, Mayıs). Galata Köprüsü Alev Alev. *Popüler Tarih*, 84-85. İstanbul: Dünya Yayınları.
- Twigger C. L., Uzzel L. R, Uzzel R.** (1996). *Place and Identity Process Journal of Environmental Psychology*. Academic Press Ltd.
- Uluoğlu, B.** (2016). Kişisel Görüşme, 7 Ocak. İstanbul
- Varna, D. G.** (2014). *Measuring Public Space, The Star Model*. Ashgate Publishing.
- Yazıcı, N.** (1999). *Osmanlı Sosyal Hayatından bir kesit: Tanzimat Döneminde Mesire* (Cilt Cilt:12 No:3-4). İslami Araştırmalar Dergisi. Erişim: <http://www.islamiarastirmalar.com/upload/pdf/434f3095f154c91.pdf>
- Zeisel, J.** (2006). *Inquiry by Design: Environment/Behavior/Neuroscience in Architecture, Interiors, Landscape, and Planning*.
- Zeisel, J.** (1981). *Inquiry by Design: Tools for Environment Behavior Research*. Monterey, California: Brooks/Cole Publishing Company. Erişim Adresi: <https://www.researchgate.net/publication/246479427>

- Url-1** <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kadikoyun-kedisi-tombili-heykeli-acildi,eCw5nhjiwUSkVtxsPnx_pQ>, erişim tarihi 28.04.2018.
- Url-2** < <http://www.mimdap.org/?p=98350>>, erişim tarihi 28.04.2018.
- Url-3** < <https://nypost.com/2016/10/06/city-is-sick-of-couples-leaving-love-locks-onbrooklyn-bridge/>>, erişim tarihi 28.04.2018.
- Url-4**<<http://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/5588/koprualti-cocuklari>>, erişim tarihi 28.04.2018.
- Url-5**<<http://www.middleeasteye.net/in-depth/features/man-who-became-world-s-window-turkey-1551399748>>, erişim tarihi 28.04.2018.
- Url-6**<<http://www.haberturk.com/yasam/haber/1345624-yogun-kar-yagisi-altinda-balik-tutma-keyfi>>, erişim tarihi 28.04.2018.

EKLER

EK A: Çalışmada Uygulanan Anket

EK B: Tek Yönlü Anova ve Tukey Test Sonuçları (Mekansal Aidiyet ve Yaş)

EK C: Tek Yönlü Anova ve Tukey Test Sonuçları (Mekansal Aidiyet ve İkamet)

EK D: Tek Yönlü Anova ve Tukey Test Sonuçları (Mekansal Aidiyet ve Meslek)

EK A: Çalışmada Uygulanan Anket

Bu anket İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi'nde yürütülmekte olan bir TEZ ÇALIŞMASI için yapılmaktadır. Anketin amacı Galata Köprüsü'nün kamusal alan niteliğini araştırmaktır.

Elde edilen veriler bilimsel amacı dışında KESİNLİKLE KULLANILMAYACAK olup isim belirtmenize gerek yoktur. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

1.Cinsiyetiniz:

Kadın

Erkek

2.Yaşınız:

18-25

25-35

35-45

45-65

3.Eğitim Durumunuz:

İlkokul

Lise

Lisans

Yüksek lisans

4.Mesleğiniz:

Öğrenci

Ev Hanımı

Kamu Sektörü Çalışanı

Özel Sektör Çalışanı

Esnaf

Serbest Meslek

Diğer

İşsiz

5.İkametiniz:

İstanbul

Şehir dışı

Yurtdışı

7. Galata Köprüsü'ne ne sıklıkla geliyorsunuz?

hergün

haftada birkaç kez

ayda birkaç kez

yılda birkaç kez

8. Galata Köprüsü'nde özel bir anınız, yaşadığınız ilginç bir deneyim, önemli bir olay var mı?

(varsa anlatabilir misiniz?)

Lütfen aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinize ilişkin seçeneğin karşısına X işareti koymak suretiyle belirtiniz.	Tepki gösteririm	İstemem ama elimden	Olumlu karşılarım
Galata Köprüsü'nün altındaki balık lokantalarının yerine dükkanlar ve mağazalar açılrsa ne yapardınız?			
Galata Köprüsü'nün üzerinde balık tutmak yasaklansa ne yapardınız?			
Galata Köprüsü üzerindeki yaya geçişi yasaklansa (sadece araçla geçilebilse) ne yapardınız?			
Galata Köprüsü üzerindeki (su, simit, olta seti vb. şeyler satan) seyyar satıcılar kaldırılrsa ne yapardınız?			
Galata Köprüsü üzerinde gerçekleşen sosyal etkinlikler yasaklansa ne yapardınız?			
Galata Köprüsü üzerinde yere çöp atan birilerini görseniz ne yapardınız?			
Galata Köprüsü'nün üstü manzarayı yok edecek şekilde kapatılrsa ne yapardınız?			
Galata Köprüsü Haliç üzerinde başka bir yere taşınrsa ne yapardınız?			
..... (bunlar dışında)			

Lütfen aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinize ilişkin seçeneğin karşısına X işareti koymak suretiyle belirtiniz.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Bu köprü benim için yürüyüş demek					
Bu köprü benim için huzur demek					
Bu köprü benim için manzara demek					
Bu köprü benim için balıkçılar ve haliç demek					
Bu köprü benim için çocukluğum demek					
Bu köprü benim için tarih demek					
Bu köprü benim için balık lokantaları demek					
Bu köprü benim için insan kalabalığı demek					
Bu köprü benim için oldukça anlamlı bir yer					
Bir yabancıdan Galata Köprüsü'nden övgüyle söz edildiğini duysam çok hoşuma gider					
Galata Köprüsü'nü İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olarak görüyorum.					
Galata Köprüsü'nde gündüz kendimi güvende hissediyorum.					
Galata Köprüsü'nde gece kendimi güvende hissediyorum.					
Galata Köprüsünde balık tutulmasından rahatsız oluyorum					
Galata Köprüsünün altındaki yeme-içme mekanlarından rahatsız oluyorum					
Galata Köprüsünde fotoğraf çekenler beni rahatsız ediyor					

Galata Köprüsündeki kalabalıktan rahatsızım					
Galata Köprüsündeki araç trafiğinden rahatsız oluyorum					
Galata Köprüsündeki seyyar satıcılardan rahatsız oluyorum					
Galata Köprüsünde uyuyan evsizlerden rahatsız oluyorum.					
Alt geçitlerin mevcut durumundan rahatsız oluyorum					
.....(bunlar dışında)					

Lütfen aşağıdaki eylemler için günlük katılım sürenize ilişkin seçeneğin karşısına X işareti koymak suretiyle belirtiniz.	Hiç	1 saatten az	1-3 saat	3-8 saat	8 saatten fazla
Galata Köprüsü'nde balık tuttuğunuz süre					
Galata Köprüsü'nde (lokanta ve balık ekmekçilerde) yeme-içme için harcadığınız süre					
Galata Köprüsü'nde fotoğraf çekmek için harcadığınız süre					
Galata Köprüsü'nde hiçbir şey yapmadan yürüdüğünüz süre					
Galata Köprüsü'nde arkadaşlarınızla vakit geçirmek için harcadığınız süre					
Galata Köprüsü'nde turistik gezinti için harcadığınız süre					
Galata Köprüsü'nde balık tutan eşe/dost'a eşlik etmek için harcadığınız süre					
Galata Köprüsü'nde çalışmak (iş amaçlı) için harcadığınız süre					
.....(bunlar dışında)					
Lütfen aşağıdaki eylemler için katılım sürenize ilişkin seçeneğin karşısına X işareti koymak suretiyle belirtiniz.	Her zaman	Sık Sık	Genelde	Bazen	Hiç
Buraya balık tutmak için geliyorum.					
Buraya yemek-içmek için geliyorum.					
Buraya fotoğraf çekmek için geliyorum.					
İşe gidip gelirken ZORUNULU olarak yürüyorum.					
Okula gidip gelirken ZORUNULU olarak yürüyorum.					
Eve gidip gelirken ZORUNULU olarak yürüyorum.					
İşe gidip gelirken KEYFİ olarak yürüyorum.					
Okula gidip gelirken KEYFİ olarak yürüyorum.					
Eve gidip gelirken KEYFİ olarak yürüyorum.					
Turistik/Gezi amacıyla bir yere giderken kullanıyorum					
Buraya genelde arkadaşlarımla vakit geçirmek için geliyorum					
Eşim/Arkadaşım/Yakınım Balık tutuyor ona eşlik etmek için geliyorum.					
Köprü üzerinde çalışıyorum; iş için geliyorum.					
Köprü üzerinden özel araç ya da otobüs&tramvayla geçiyorum					
Köprü üzerinden yürüyerek geçiyorum					
.....(bunlar dışında)					

EK B: TEK YÖNLÜ ANOVA ve TUKEY Test Sonuçları (Mekansal Aidiyet ve Yaş)

Çoklu Karşılaştırmalar

Bağımlı Değişken: Mekansal Aidiyet

	(I) yaşıınız nedir?	(J) yaşıınız nedir?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Tukey HSD	18-25 yaş	25-35 yaş	-,18627	,12475	,447	-,5140	,1414
		35-45 yaş	-,32913	,14918	,131	-,7210	,0627
		45 ve üzeri	-,18627	,13980	,545	-,5535	,1809
	25-35 yaş	18-25 yaş	,18627	,12475	,447	-,1414	,5140
		35-45 yaş	-,14286	,13310	,707	-,4925	,2068
		45 ve üzeri	,00000	,12249	1,000	-,3218	,3218
	35-45 yaş	18-25 yaş	,32913	,14918	,131	-,0627	,7210
		25-35 yaş	,14286	,13310	,707	-,2068	,4925
		45 ve üzeri	,14286	,14730	,767	-,2441	,5298
	45 ve üzeri	18-25 yaş	,18627	,13980	,545	-,1809	,5535
		25-35 yaş	,00000	,12249	1,000	-,3218	,3218
		35-45 yaş	-,14286	,14730	,767	-,5298	,2441
Bonferroni	18-25 yaş	25-35 yaş	-,18627	,12475	,837	-,5242	,1517
		35-45 yaş	-,32913	,14918	,182	-,7333	,0750
		45 ve üzeri	-,18627	,13980	1,000	-,5650	,1924
	25-35 yaş	18-25 yaş	,18627	,12475	,837	-,1517	,5242
		35-45 yaş	-,14286	,13310	1,000	-,5034	,2177
		45 ve üzeri	,00000	,12249	1,000	-,3318	,3318
	35-45 yaş	18-25 yaş	,32913	,14918	,182	-,0750	,7333
		25-35 yaş	,14286	,13310	1,000	-,2177	,5034
		45 ve üzeri	,14286	,14730	1,000	-,2562	,5419
	45 ve üzeri	18-25 yaş	,18627	,13980	1,000	-,1924	,5650
		25-35 yaş	,00000	,12249	1,000	-,3318	,3318
		35-45 yaş	-,14286	,14730	1,000	-,5419	,2562

EK C: TEK YÖNLÜ ANOVA ve TUKEY Test Sonuçları (Mekansal Aidiyet ve İkamet)

Çoklu Karşılaştırmalar

Bağımlı Değişken: Mekansal Aidiyet

	(I) ikametiniz nedir?	(J) ikametiniz nedir?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Tukey HSD	istanbul	şehir dışı	,02376	,11660	,977	-,2549	,3024
		yurt dışı	,07768	,21886	,933	-,4454	,6007
	şehir dışı	istanbul	-,02376	,11660	,977	-,3024	,2549
		yurt dışı	,05392	,23540	,972	-,5087	,6165
	yurt dışı	istanbul	-,07768	,21886	,933	-,6007	,4454
		şehir dışı	-,05392	,23540	,972	-,6165	,5087
Bonferroni	istanbul	şehir dışı	,02376	,11660	1,000	-,2616	,3091
		yurt dışı	,07768	,21886	1,000	-,4580	,6133
	şehir dışı	istanbul	-,02376	,11660	1,000	-,3091	,2616
		yurt dışı	,05392	,23540	1,000	-,5222	,6300
	yurt dışı	istanbul	-,07768	,21886	1,000	-,6133	,4580
		şehir dışı	-,05392	,23540	1,000	-,6300	,5222

EK – D: TEK YÖNLÜ ANOVA ve TUKEY Test Sonuçları (Mekansal Aidiyet ve Meslek)

Çoklu Karşılaştırmalar

Bağımlı Değişken: Mekansal Aidiyet

	(I) mesleğiniz nedir?	(J) mesleğiniz nedir?	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Tukey HSD	öğrenci	kamu çalışanı	-,25000	,16136	,714	-,7393	,2393
		özel sektör	-,36616	,13827	,127	-,7854	,0531
		serbest meslek	-,19444	,20509	,963	-,8163	,4274
		emekli	-,11111	,20509	,998	-,7329	,5107

	işsiz	-,08333	,19508	1,000	-,6748	,5082
	turist rehberi	-,41667	,31327	,836	-1,3665	,5332
kamu çalışanı	öğrenci	,25000	,16136	,714	-,2393	,7393
	özel sektör	-,11616	,13083	,973	-,5128	,2805
	serbest meslek	,05556	,20014	1,000	-,5513	,6624
	emekli	,13889	,20014	,993	-,4680	,7457
	işsiz	,16667	,18987	,975	-,4090	,7424
	turist rehberi	-,16667	,31006	,998	-1,1068	,7735
özel sektör	öğrenci	,36616	,13827	,127	-,0531	,7854
	kamu çalışanı	,11616	,13083	,973	-,2805	,5128
	serbest meslek	,17172	,18204	,964	-,3802	,7237
	emekli	,25505	,18204	,800	-,2969	,8070
	işsiz	,28283	,17068	,646	-,2347	,8004
	turist rehberi	-,05051	,29869	1,000	-,9562	,8552
serbest meslek	öğrenci	,19444	,20509	,963	-,4274	,8163
	kamu çalışanı	-,05556	,20014	1,000	-,6624	,5513
	özel sektör	-,17172	,18204	,964	-,7237	,3802
	emekli	,08333	,23681	1,000	-,6347	,8014
	işsiz	,11111	,22820	,999	-,5808	,8030
	turist rehberi	-,22222	,33490	,994	-1,2377	,7932
emekli	öğrenci	,11111	,20509	,998	-,5107	,7329
	kamu çalışanı	-,13889	,20014	,993	-,7457	,4680
	özel sektör	-,25505	,18204	,800	-,8070	,2969
	serbest meslek	-,08333	,23681	1,000	-,8014	,6347
	işsiz	,02778	,22820	1,000	-,6641	,7197
	turist rehberi	-,30556	,33490	,969	-1,3210	,7099
işsiz	öğrenci	,08333	,19508	1,000	-,5082	,6748
	kamu çalışanı	-,16667	,18987	,975	-,7424	,4090
	özel sektör	-,28283	,17068	,646	-,8004	,2347
	serbest meslek	-,11111	,22820	,999	-,8030	,5808
	emekli	-,02778	,22820	1,000	-,7197	,6641
	turist rehberi	-,33333	,32887	,949	-1,3305	,6638
turist rehberi	öğrenci	,41667	,31327	,836	-,5332	1,3665
	kamu çalışanı	,16667	,31006	,998	-,7735	1,1068
	özel sektör	,05051	,29869	1,000	-,8552	,9562
	serbest meslek	,22222	,33490	,994	-,7932	1,2377
	emekli	,30556	,33490	,969	-,7099	1,3210
	işsiz	,33333	,32887	,949	-,6638	1,3305
Bonferroni	öğrenci	-,25000	,16136	1,000	-,7580	,2580
	özel sektör	-,36616	,13827	,208	-,8014	,0691

	serbest meslek	-,19444	,20509	1,000	-,8401	,4512
	emekli	-,11111	,20509	1,000	-,7567	,5345
	işsiz	-,08333	,19508	1,000	-,6974	,5308
	turist rehberi	-,41667	,31327	1,000	-1,4029	,5695
kamu çalışanı	öğrenci	,25000	,16136	1,000	-,2580	,7580
	özel sektör	-,11616	,13083	1,000	-,5280	,2957
	serbest meslek	,05556	,20014	1,000	-,5745	,6856
	emekli	,13889	,20014	1,000	-,4912	,7689
	işsiz	,16667	,18987	1,000	-,4311	,7644
	turist rehberi	-,16667	,31006	1,000	-1,1427	,8094
özel sektör	öğrenci	,36616	,13827	,208	-,0691	,8014
	kamu çalışanı	,11616	,13083	1,000	-,2957	,5280
	serbest meslek	,17172	,18204	1,000	-,4013	,7448
	emekli	,25505	,18204	1,000	-,3180	,8281
	işsiz	,28283	,17068	1,000	-,2545	,8201
	turist rehberi	-,05051	,29869	1,000	-,9908	,8898
serbest meslek	öğrenci	,19444	,20509	1,000	-,4512	,8401
	kamu çalışanı	-,05556	,20014	1,000	-,6856	,5745
	özel sektör	-,17172	,18204	1,000	-,7448	,4013
	emekli	,08333	,23681	1,000	-,6622	,8288
	işsiz	,11111	,22820	1,000	-,6073	,8295
	turist rehberi	-,22222	,33490	1,000	-1,2765	,8321
emekli	öğrenci	,11111	,20509	1,000	-,5345	,7567
	kamu çalışanı	-,13889	,20014	1,000	-,7689	,4912
	özel sektör	-,25505	,18204	1,000	-,8281	,3180
	serbest meslek	-,08333	,23681	1,000	-,8288	,6622
	işsiz	,02778	,22820	1,000	-,6906	,7462
	turist rehberi	-,30556	,33490	1,000	-1,3598	,7487
işsiz	öğrenci	,08333	,19508	1,000	-,5308	,6974
	kamu çalışanı	-,16667	,18987	1,000	-,7644	,4311
	özel sektör	-,28283	,17068	1,000	-,8201	,2545
	serbest meslek	-,11111	,22820	1,000	-,8295	,6073
	emekli	-,02778	,22820	1,000	-,7462	,6906
	turist rehberi	-,33333	,32887	1,000	-1,3686	,7020

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Kamile Öztürk Kösençig
Doğum Tarihi ve Yeri : 23.06.1989 / Bolu
E-posta : ozturkamile@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2013, İstanbul Teknik Üniversitesi , Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yükseklisans** : 2018, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2016 yılında yapılmış olan 7. Uluslararası Beton Tasarım Yarışması (ikincilik ödülü, ekip: Hacer BOZKURT, Hüseyin ÇİFEL)